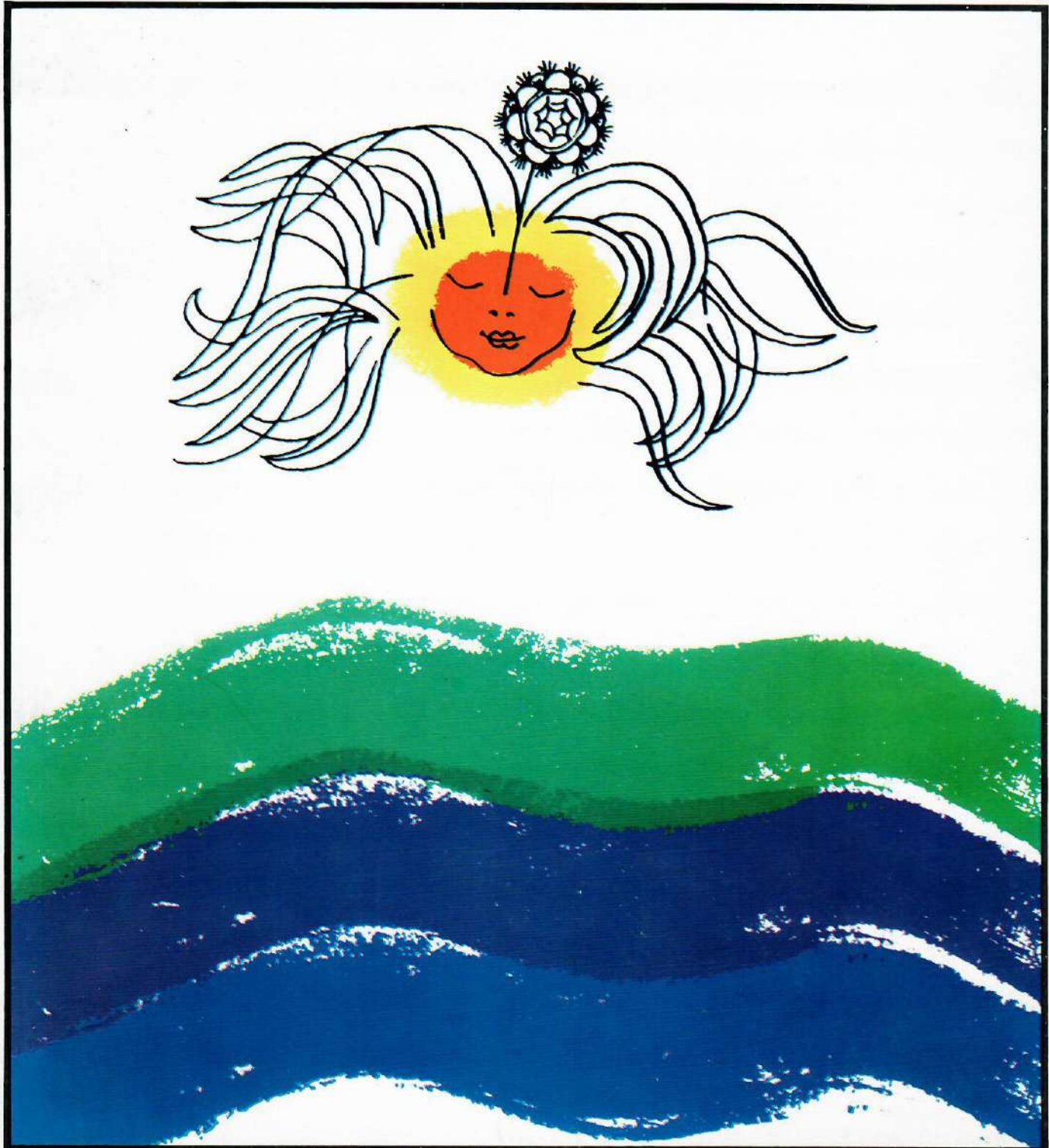
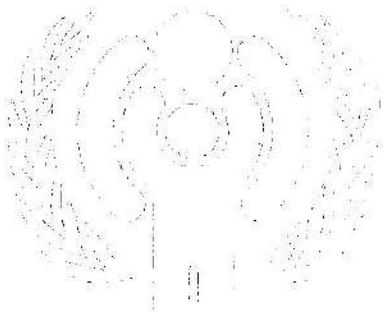

detinjstvo 1979/4

ಇದೇನು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು
ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತ
ಪರಿಶೋಧನೆ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು
ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತ
ಪರಿಶೋಧನೆ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು
ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತ

ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತ
ಪರಿಶೋಧನೆ ನೀಡುವುದು ಮತ್ತು

detinjstvo

časopis o književnosti za decu
godina V • broj 4 • zima 1979.

S a d r ž a j

PORTRET

Gojko Janjušević: Portret Toneta Pavčeka	3
France Dobrovoljc: Bibliografska skica	5
Kajetan Kovič: Pavčekova lirika za decu	6
Tone Pavček: Pesme	8
Tone Pavček: Dve-tri o meni iz prve ruke	16

ESEJ

Damnjan Antonijević: Književno delo Dušana Radovića: perspektive čitanja	19
Kurt Werner Peukert: Prilog antropologiji knjige za decu	25

PREGLED

* * * Nagrade za književnost za decu	39
Ibrahim Kajan: Prezentnost dječje knjige u SR Hrvatskoj	52
Branko Stojanović: Kako misliti sadašnji trenutak bosanskohercegovačkog pjesništva za djecu	57

BIBLIOGRAFIJA

Momir Pejović: Knjige za decu jugoslovenskih autora izdate 1978. godine	65
Milutin Petrović: Knjige i članci o dečjoj književnosti i nastavi književnosti u osnovnoj školi objavljeni u 1978. godini	74

SADRŽAJ PETOG GODIŠTA

POPIS PRIKAZANIH KNJIGA I RADIO-IGARA

INDEX AUTORA

Redakcija: Jovan Dundjin, Ferenc Feher, Vladimir Milarić (glavni i odgovorni urednik), Rade Obrenović, Svetislav Ruškuc

Širi redakcijski kolegijum: Zvonimir Balog (Zagreb), Franček Bohanc (Ljubljana), Dalibor Cvitan (Zagreb), Većko Domazetovski (Skoplje), Andrej Cipkar (Novi Sad), Miroslav Đurović (Titograd), France Forstnerič (Maribor), Muris Idrizović (Sarajevo), Vebol Kikaj (Priština), dr Slobodan Ž. Marković (Beograd), Čedomir Mirković (Beograd), Aleksandar Popovski (Skoplje), Husein Tahmišević (Sarajevo), dr Novo Vuković (Titograd), dr Vladea Vuković (Priština) i Pero Zubac (Novi Sad)

Likovni urednik: Žilica Deak
Korektor: Momir Pejović

Izdavač: Zmajeva dečje igra, Novi Sad. Za izdavača: Rade Obrenović

Sulidavači: Festival «Kurirček», Maribor; Literaturni sredbi «Kurirček» — Kopački viduvanjak, Kličevo; Kolonija «Lastavica» IP «Veselin Masleša», Sarajevo; Mladinsku knjizicu, Ljubljana; NIP Dečje novine, Gornji Milanovac; NIP «Forum», Novi Sad; Nafagas, RNS RO Rafinerije naftne, Novi Sad; Srpska štamparica i knjiznica, Iuga, editelja «Stražilovo», Novi Sad; Zavod za udžbenike i nastavna sredstva SR Srbije, Beograd.

Adresa: Trg slobode 4/II, 21000 Novi Sad
Telefon: (021) 26-693
Žiro račun: 65700-603-2497 SDK Novi Sad

Casopis «Detinjstvo» izlazi tromesečno.
Cena ovom broju 25 dinara.
Godišnja pretplata: za pravna lica 100 dinara, za pojedince 80 dinara, za inostranstvo 200 dinara.
Rukopisi se ne vraćaju.

Oskobođeno poreza Rešenjem Pokrajinskog Sekretarijata za kulturu, nauku i obrazovanje br. 413-175/75 od 8. maja 1975. godine.

Štampanija «Kultura», Bački Petrovac
Tiraž: 1200 primeraka
Štampanje završeno 25. I 1980.

portret toneta pavčeka

izbor i prevod
gojko janjušević

Tone Pavček je rođen 1928. godine u Sv. Juriju kod Novog Mesta.

Klasičnu gimnaziju je pohađao u Ljubljani i posle studirao prava. Diplomirao je 1953. godine. Radio je kao novinar u listu Ljudska pravica i u literarnoj redakciji Radio Ljubljane, a zatim kao urednik govornog programa televizije u Radio-televiziji Ljubljana. Sada je glavni urednik u »Cankarjevoj založbi«.

Prve pesme je objavio 1948. godine. Zbirke pesama: Pesmi štirih (zajedno sa J. Menartom, K. Kovičem i C. Zlobecom), Sanje živijo dalje, Ujeti ocean, Zapisi, Iskanje sveta, Poganske hvainice, Dela za decu — vidi bibliografsku skicu.

*Likovni prilog na sledećoj stranici:
Borut Pečar: Karikatura Toneta Pavčeka*

BIBLIOGRAFSKA SKICA

I. DELA ZA DECU:

1. **Trije bratje in zlata ptica**, Mladinska knjiga, Ljubljana 1956.
2. **Maček na dopustu**, Mladinska knjiga, Ljubljana 1957.
3. **Juri Muri v Afriki**, Mladinska knjiga, Ljubljana 1958, 1962, 1973, 1976.
4. **Pož pod nebotičnikom**, Mladinska knjiga, Ljubljana 1960.
5. **Sončece v žepu**, Mladinska knjiga, Ljubljana 1960.
6. **Velesenzacija**, Mladinska knjiga, Ljubljana 1961.
7. **Vrtiljak**, Mladinska knjiga, Ljubljana 1963, 1973.
8. **Kaj je najlepše**, Mladinska knjiga, Ljubljana 1969.
9. **Strašni lovec Bumbum**, Mladinska knjiga, Ljubljana 1969.
10. **Čenčarija**, Mladinska knjiga, Ljubljana 1975.
11. **Domače živali**, Mladinska knjiga, Ljubljana 1976.
12. **Mokedaj**, Mladinska knjiga, Ljubljana 1976.

II. PREVOD NA SRPSKOHRVATSKI:

1. **Jure-Mure u Africi**, preveo Grigor Vitez, Mladost, Zagreb 1958.

III. INTERVJU I IZJAVE O KNJIŽEVNOSTI ZA DECU:

1. Anonim: **Ostajemo še zelo pri začetku**, nekoliko zapazanja upravnika Mladinskega gledališča Toneta Pavčeka o ulozi i zadacima pozorišta za mlade, Ljubljanski dnevnik, 17.1967, (27. IX), br. 262, str. 7.
2. Anonim: **Delamo za mladino**, Tone Pavček, upravnik Mladinskega gledališča, urednik TV i književnik, o trina oblastima dela za decu, Ljubljanski dnevnik, 19.1969 (3.V), br. 119, str. 9.
3. **Tone Pavček**, Ljubljanski dnevnik, 19.1969 (3.V), str. 18.
4. **Janez Malj**: **Otroška poezija — izraz veselja**, predstavljamo vam pesnika Toneta Pavčeka, Ljubljanski dnevnik, 10.1970 (5. XII), str. 7.
5. Anonim: **Ob jubileju Mladinskega gledališča**, razgovor s Tonetom Pavčekom, Otrok in družina, Ljubljana 12.1971, br. 2, str. 40—41.
6. **Tone Pavček**: **Razmišljanje o gledališču za otroke in mladino**, Sodobnost, Ljubljana 20.1972, str. 851—859.

7. Anonim: **Tone Pavček**, intervju s pitanjima, Pionir, Ljubljana 1973/74, br. 7, str. 245.
8. **Tone Pavček**: **Beseda ustvarjalcev**, Knjiga 74, Ljubljana 22.1974, br. 12, str. 46—50.
9. **Milan Dekleva**: **Odčarani čas**, razgovor s Tonetom Pavčekom neposredno pred susret s Abrahamom, Dnevnik, Ljubljana 16.1978 (23. IX), str. 8.
10. **Branko Lyfman**: **Tonetu Pavčku za petdesetlennico**, Knjiga 78, Ljubljana 26.1973, br. 12, str. 517—518.
11. **Lili Žnidarič i Branka Potnik**: **Pesnikov portret in intervju**, Pionir, Ljubljana 1978/79, br. 7, str. 314.
12. **Bojana Zokali-Jesih**: **O vrednotah in sporočilnosti ustvarjanja**, razgovor s Tonetom Pavčekom, TV-15, Ljubljana 1979, br. 20, str. 6—7.
13. Anonim: **Nagrada Tonetu Pavčku**, naš pesnik je dobio jednu od nagrada Zmajevih dečjih igara, Delo, Ljubljana 31.1979 (23. V), str. 9.

IV. LITERATURA — KRITIKA:

1. **M. Š**: **Tone Pavček, Maček na dopustu**, Slovenski poročevalac, Ljubljana 17.1967 (6. III), br. 54, str. 5.
42. **France Novšak**: **Sodobna pesem za otroke**, Tone Pavček, **Maček na dopustu**, Ljudska pravica, Ljubljana 23.1957 (12. III), br. 60, str. 5.
3. **Kajetan Kovič**: **Tone Pavček, Maček na dopustu**, TT, Ljubljana 1957, br. 9, str. 4.
4. **Marijan Brezovar**: **Tone Pavček: Trije bratje in zlata ptica**, Naša sodobnost, Ljubljana 6.1958, str. 467—476.
5. **Marijan Brezovar**: **Beseda o mladinskih knjigah** (Tone Pavček, **Juri Muri v Afriki**), Naša sodobnost, Ljubljana 9.1961, str. 183.
6. **Niko Grafenauer**: **Tri knjige verzov za otroke** (Tone Pavček, **Velesenzacija**), Naša sodobnost, Ljubljana 10.1962, br. 5, str. 454—457.
7. Anonim: **Tone Pavček, Velesenzacija**, Knjiga 83, Ljubljana 10.1962, br. 4—5, str. 74.
8. **B. Gerlanc**: **Tone Pavček, Kaj je najlepše**, u knjizi: **Tone Pavček, Vrtiljak**, Ljubljana 1965, str. 77—79.
9. Anonim: **Tone Pavček, Vrtiljak**, Knjiga 66, Ljubljana 14.1966, br. 6, str. 190—199.
10. Anonim: **Tone Pavček, Kaj je najlepše**, Knjiga 69, Ljubljana 17.1969, br. 6, str. 236—237.
11. **Velimir Batič**: **Mladinska književnost zadnjega časa** (Tone Pavček, **Strašni lovec Bumbum**), Prostor in čas, Ljubljana 3.1971, br. 12, str. 107.
12. **Taras Kermauner**: **Kadar na polje greš...**, Mladina, Ljubljana 1972 (18. I), br. 2, str. 18—19.
13. **Mitja Mejak**: **Kdo je pesnik Čenčarije?**, u knjizi: **Tone Pavček, Čenčarija**, Ljubljana 1975, str. 56—58.
14. Anonim: **Tone Pavček, Čenčarija**, Knjiga 76, Ljubljana 23.1976, br. 3, str. 136.

Prilredio: **France Dobrovošic**

pavčekova lirika za decu

Zbirkom *Mačak na odmoru (Maček na dopustu)*, pre više od dvadeset godina (1957), Tone Pavček je započeo novo poglavlje u slovenačkoj poeziji za decu. Tokom dugih decenija ona je živela u senci Zupančičeve dečje pesme i za većinu pesnika predstavljala tek periferni deo njihova stvaralaštva. S tog ruba Pavček ju je ponovo doveo u središte, jer za njega ona nije bila samo slučajni i prigodbeni pratilac pesničkog stvaranja za odrasle, nego temeljni pesnički čin iza kojega je on stajao celom svojom ličnošću. Takav stav je, s jedne strane, uticao na kvalitet njegove lirike a, s druge, bio snažan podsticaj razmahu slovenačke dečje pesme za dve poslednje decenije.

Već prve Pavčekove pesme ove vrste posvedočuju poznavanje dečjeg sveta, neposrednost, humor i melodioznost. Ta svojstva je pesnik sačuvao sve do danas, samo što ih je s godinama još više razvio i nadopunio. Njegova osnovna orijentacija u mnogo čemu je postala i primer i impuls drugim pesnicima na ovom području.

286

Pomenuvši Pavčekovo »poznavanje dečjeg sveta«, svestan sam da je ta oznaka veoma široka i samo približna, da ju je na konkretnim primeru potrebno podrobnije objasniti ili, barem, opisati. Pavčekov odnos prema detetu nije hijerarhijski, nego predstavlja komunikaciju jednakoga s jednakim. Pesnik, inače, ne poriče da je odrastao, ali u svet dečje igre stupa otvoreno i bez predrasuda. Ne saživljava se s decom, nego gleda i reaguje kao jedno od njih. Njegova je poezija zbog toga izrazito »nepedagoška«, prenebregava naloge i zabrane sveta odraslih i uvodi logiku dečjeg pogleda na svet. Ono što je dobro ili rđavo za odrasle, nije uvek i nužno dobro ili rđavo za decu. Pre svega, svet deteta je celovitiji i krean senzacijama, pri čemu je od njihovog značenja važnije njihovo doživljavanje. I Pavčekova pesma je u tom smislu celovita i kreata senzacijama. On zato i ne bira između prikladnih i neprikladnih tema s gledišta stare poetike, nego govori o životu kao celini. Govori o gozbi ili dači, o rođenju i pogrebu, o svedočanstvima i testamentima, o danima sporta i saobraćajnim nesrećama, o igračkama i životinjama, o pticama i automobilima, o tatama i mamama, tetkama i tećama i, naročito, o samoj deci. U tom svetu nema granice između stvarnosti i bajke: u njemu je, kao u dečjem pogledu, sve živo, prisutno i očovečeno — od stvarnih ljudi i životinja do cveća i drveća, plišanih ili drvenih igračaka, te izmaštanih patuljaka i kraljevni. Slično je i s geografskim prostanstvom, koje seže od rodnog sela i svoga grada do dalekih egzotičnih kontinenata i beskraja vasiona. Pavčekova pesma je, prema tome, šarolika ispaša za oči i, jednako, istinski izraz poznavanja dečjeg sveta.

Razume se, to poznavanje za poeziju ne bi moglo biti tako uspešno i efikasno kad ne bi bilo povezano i s nekim drugim svojstvima. U toj vezi najpre treba pomenuti Pavčekovu karakterističnu neposrednost, koja je vrlo slična, moglo bi se reći ponekad čak istovetna s dečjim načinom izražavanja. Kao što dete rečju uvek pogoči u suštinu, tako nas i Pavčekova pesma, bez uvoda, stavlja u središte događaja ili situacije, i time nezadrživo vuče za sobom. Taj

osećaj za ukazivanje na suštinsko čini da se, na primer, i na recitatorskim nastupima uspostavlja trenutni kontakt između pesnika i mlade publike. Druga karakteristika Pavčekove neposrednosti je isto tako uzeta iz dečjeg govora. Reč je o uvođenju ili identifikaciji nastupajućeg subjekta, koja se, opet, ne vrši kako bi to činili odrasli, nego po zakonima dečje logike. Prezimena ili slične oznake ovde su bez značaja; identifikacija se s gledišta odraslih događa pomoću -alogičnog- ili beznačajnog podatka koji je, međutim, u dečjem svetu vrlo bitan. Navedemo li samo primer Jurija Murija koji je putovao u Afriku, lako je zaključiti koliko bi bilo bez značaja da znamo njegovo stvarno prezime, dok ga pod šifrom -onaj što je s kruške paos- odmah prepoznamo i priznajemo za svoga.

Već od samog početka Pavčekovu pesmu prati humor. I on je povezan s dečjim govorom ili dečjim žargonom, koji komičnost otkriva u nađevanju raznih šaljivih nadimaka uz imena i u vragolastim, obično rimovanim nabrajalicama koje možemo čuti za vreme dečje igre po dvorištima. Razume se, Pavčekov humor je kompleksniji, budući da iz tih osnova ponegde segne do bravuroznih igara reči, ostvarujući komične situacije i zabavne junake. No, upravo se kod humora ispoljava pesnikov blagi pomak od dečjeg mišljenja ka stajalištu odraslih. Dok deca svoje komedije ponekad igraju i izazivački, uvredljivo i čak bezobzirno, Pavček ih u tome ne sledi, nego se uvek šali i podsmehuje dobroćudno i bezazlono, a ako se dogodi da uštine, on, ne česaći ni časa, pomiluje ozleđeno mesto. Na kraju krajeva, to je ipak odnos odraslog, ili barem starijeg brata prema mladim, brata koji se inače dotinje igra, ali je u isto vreme svestan da mladu braću, koju mnogo voli, mora da štiti i brani. Zato je, uprkos širokom zamahu, Pavčekov humor blag i dobar, a često se ironično ili nostalgično preokreće u šalu na sopstveni račun što je naročito vidljivo u nekim pesmama iz poslednjeg perioda.

Među Pavčekove karakteristike treba ubrojati i to da je izrazito milozvučan pesnik. Pored vidljive i opipljive predmetnosti, njegovu poeziju u značajnoj meri karakterišu slušni elementi. Mnoge Pavčekove pesme žive nekakvim dvostrukim životom: pisanim i govorenim. Prvu nas tonom i humorom a istovremeno u ušima odjekuju lancima maštovitih rima i melodičnih ritmova. Čini se da Pavčeku zapeva sve čega se dotakne, i to u više glasova i s drugom rezonancijom. Dok ih čitamo u knjizi, te pesme nas prisiljavaju na glasno govorenje. U njima je ostvaren neki elementarni govor, jezik, kojemu je zapis ili štampanje samo pomagalo, samo notacija podsećanja radi, nešto slično partituri, koja sama po sebi još nije muzika.

O Pavčekovoj poeziji za decu moglo bi se govoriti i s mnogo drugih aspekata, njeni slojevi su, naime, mnogobrojni i raznovrsni. Od spontanih početaka, koji su ponegde još bili obavezani tradicijom, ona se s godinama uobličila u obrazac moderne dečje lirike. Pri tom je srećno umela da u celinu poveže svet prirode i svet novih tehničkih predmeta koje donosi naša civilizacija. Isto tako je u jeziku klasičnoj osnovi dodala primesu modernog govora.

Svojim glavnim potpornjima, koje predstavljaju zbirke *Mačak na odmoru* (*Maček na dopustu*), *Velesenzacija* (*Velesenzacija*) i *Čavrljija* (*Čenčarija*), na granici između dva razdoblja, Pavčekova lirika za decu stoji kao čvrst most koji od pozitivne tradicije Levstika i Župančiča vodi ka novim traganjima Nika Grafenauera i drugih savremenih pesnika.

izbor iz poezije za decu toneta pavčeka

INTERVJU

Onaj mačak koji sede
suče brke, klima glavom:
Hoće odmor da provede
na dalekom moru plavom.

Vratio se unesrećen;
brci pali, suze vru;
ka njegovom domu krećem:
»Molim kratak intervju!«

288 A on meni: »Piši ovo:
K vragu more — to su muke!
Bar su mi pod ovim krovom
miševi nadohvat ruke!

Voda slana, slaba hrana,
slepila mi brke smola,
sva reklama prazna slama;
takvo more — do davola!«

Mačak ljutit lulu zaždi,
pa mi — pre no rekoh zbogom,
da ne bude laždi-paždi. —
intervju potpisa nogom.

POSLE SVADBE

U dvorištu iza štale
miševi su mirni sad;
sinoć nije bilo šale:
ženio se Brašnorad.

Sabralo se bezbroj svata:
sve je živo moglo doći;
niska kuća, tesna vrata —
treštalo je do ponoći.

O ponoći njemu posta
preko glave svakog gosta;
zaspao je Brašnorad
ko zna kako, gde i kad.

Jutros zeva, mutno gleda,
neispavan, loman, krut,
nevesta je čudno bleđa;
cvrčka mori mamurluk.

Smrsila se paučina, —
muve noge polomiše,
u bari se, jao njima, —
tri komarca utopiše.

žabe svu noć Brašnoradu
kreketale serenadu.
sad ih mori san užasni
i u školu svaka — kasni.

NESREĆA

Na raskršnici usred sela
dva se šofera-puža srela;
grdno se u magli sudariše
i dva-tri krova oboriše
i roge obojica polomiše.
Prebrzom vožnjom — o strahote! —
ugrozili su mnoge živote.
A da nesreće bude više
malog Matjaža pregaziše.
Eno ga leži bleđ na cesti.
Nepokretan je, u nesvesti.
Sa svih strana se redari stekli,
nikome ni »a« nisu rekli,
sve pregledali, ispitau
i onda potanko opisali
i list papira ispisali
čas sleva nadesno, čas uzduž.
Rasprava »Matjaž kontra puž«
počeće uskoro i uludo
pred velikim porotnim sudom.

PRVOAPRILSKA

Nemoguće, nemoguće!
Naš pospanko oči beči,
plačko vedar, pa ne kmeči,
ni naš bolnik sad ne dreči,
a lenjivac, nemam reči,
željan škole oko kuće
uči račun da sve ječi;
nemoguće, nemoguće!

Il svet stoji naglavačke,
il mi nisu sve na broju,
svak sve radi naopačke!
Pile uči kvočku svoju:
sve dok noći jutro brodi
prvi april kolo vodi,
pa svet stoji naglavačke!

VRTESKA

Sve snažnije i sve brže
krug za krugom. Pršti prah.
Stari zvučnik krklja, rže:
Darka je. . . Darka je strah.
Ne plaši se! Gledaj — žuri
zec za psom, za konjem pas,
slon medveđa surog juri —
opšta hajka, oštri kas.

Slon medveđa,
medved konja,
a konj zeca,
pa zec psa —
zvone zvonca
zlatnog sjaja,
kapa mrka:
takva trka,
takva zbrka,
nema konca,
nema kraja!

Sve snažnije i sve brže
krug za krugom. Sve se davi
stari zvučnik; krklja, rže:
Darku se vrii. . . vrii u glavi!

ONA MARINKA

Ma kakve priče i ljute guje,
kakav dvor u kojem vetri huje,
gde mali đavolak pir piruje
i samo se mačja muzika čuje
dok peva, vrišti i vino pije —
kad mala Marinka dobra nije.

Mala Marinka, ona ptičica,
ona nemoguća skitačica
koja se snuždi i jauče,
pa se kopreca i mjauče
kad joj mama sukričica zasuče
zato što mačka za rep vuče.

Ono derište od devojiće
s crvenom kapom i dve mačkice
(kad se nasmeje -- ograne duga) —
što mi se iz dana u dan ruga:
Tone, Tone, tralala-la-lone,
Tone, Tone, bone, makarone!

Pričekaj, Marinka, skitalice,
ama, pričekaj, mučkalice,
kada te Tone u šake uhvati
u čvor će ti jezik zavezati
i oba uha iščupati
i dve-tri prutom brezovim dati.

Bogme Marinku strah uhvati
što će joj uši iščupati,
nimalo joj svejedno nije
da dve-tri ljutim prutom dobije,
i pogleda me ljupko, najdraže,
pa jedva shvatih da mi kaže:

289

Sneg još pokriva one vrhunce
al će uskoro da grane sunce
i kod nas u vrtu procvati voće;
posle će da sazri što duša hoće:
crvene trešnje, a biće svaka
proslatka i debela kao šaka.

T! uši nemoj mi iščupati
i nemoj jezik zavezati,
a ja ću tebi trešnje dati
koje ne mognem pozobati,
Tone, Tone, tralala-la-lone,
Tone, Tone, bone, makarone!

Ni meni više nije do tuđa,
Neka se cereka i guguče.
Neka se ruga, ništa to nijel!
Zato ću na proleće da dobijem
crvene trešnje, a biće svaka
proslatka i debela kao šaka!

290

Lepa škola, sve joj džaba,
ali više nego slaba:
pocepa mi šešir, hlače —
moje lepe nove hlače! —
a ja osiah, bar to znam,
ko i onda — teleban!

PRVI PUT U SKOLU

Te godine naša mačka
okotila tri mačeta.
Svako mače — ko igračka:
tačno beše onog leta,
a škola mi, zalud krijem,
ni padala na um nije.

Sašise mi hlače nove,
kupiše mi šešir, knjige,
na polasku reči ove
izrekoše s mnogo brige:
Zbogom sad i budi fin,
da postaneš gospodin.

Toga dana ja razreda
i ne vidih, niti klupe:
dugo, dugo abeceda
bile su mi mace glupe:
trk, trk šumom, gore-dole,
pa i nema lepše škole!

GREŠKOM USVOJEN

O vratite nam, vratite, crnac preko mora,
što pre nam vratite našeg musavog
Marka!
Zavezla ga je na more neka prokleta
barka.
To je velika greška. A on je velika mora!

Što da se krije: taj ima boju vašeg
naroda,
a opet nije crnac, to nije nikako!
Dečak je, brate, prljav i — škodi mu
voda!
Da se razumemo! S njim stvari stoje
— tako!

Prvim ga parobrodom izvezite na more!
Ovde za njime sve plaće i uzdiše:
žalosna baka, čist peškiri — što je
najgore —
bunar pun puncat jučerašnje kiše.

VELESENZACIJA

Otkud pred vašom kućom onoliki red?
Tiska se silan narod
i svako vrat izvija.
Da nije možda u nevolji zbeg?
Svađba ili pogreb?
Šta bi ona zmijsa
trebalo da znači;
da se tamo ne dele
kakvi kolači?

Sjatile se rodaci,
tete i uja,
baka i deka,
komšije, znanci
i malci-nevaljalci:
kuca,
meca,
maca
i golub.

Svi u redu tako
laganim korakom
prilaze dupku i radoznali
svi hoće da vide i prstom malim
da pipnu prvi Markov zub!

TELEVIZIJA U ŠUMSKOM LUGU

Valjda ste čuli za te,
valjda ste čuli za le,
valjda ste čuli za vi,
valjda ste čuli za zor,
valjda ste čuli za televizor
velik kao konjska zaprega?
Podno jednog zelenog brega
u senovitom, tihom krugu,
gde navraćaju šumske zveri
i sjakti se rosa na grani,
od ranog jutra do večeri
društvo »Kos et company«,
dok svetokrile pčele zuje, —
svoj tv program prikazuje.

Tamo sa širokoga e,
tamo sa širokoga kra,
tamo sa širokoga na,
tamo sa širokog ekrana
povazdan skladna pesma bruji;
kosovi, štiglići, slavuji,
čuveni majstori-izvodači,
cvrkuću — svaki na svoj način;
zapanjeni su posmatrači
i smeh im se penuša s lica
zbog vragolija veverica;
a onda stane dah: to nastupa
čuvena zečja ritmička grupa;
pa tapše sunce, granje, nebo
i svaki grm i svako deblo, —
te ushićenju nikad kraja
sve od svitanja do smiraja...

Kažem vam, ako niste kra,
kažem vam, ako niste tko,
kažem vam, ako niste vi,
kažem vam, ako niste di,
kažem vam, ako niste kratkovidni,
ako vas nije uzeo na zub
nemir, pohitajte u Šumski lug,
pod onaj tihi, granati dub
gde navraćaju i šumske zveri,
a »Kos et company« počne u zoru
i prikazuje sve do večeri
najveću predstavu — u koloru.

291

ŠTA JE ČAVRLJIJA

Čavrljija — to je svet
u kom žive Čavrljala.
Određena su pričljivi svet,
ali nisu torokala.

Među njima — niko sed,
svi majstori čavrljanja.
Na usta im — drvored
priča, bajki, pletisanja.

Ođ zelenog ćerotanja
Čavrljiju vazdan vezu;
Čavrljivko svaki sanja
i žar-pticu i princezu.

Sveznalice za ugled,
niko uozbiljen.
U zemlji vlada takav red
pesme su izobilje.

292

PROŽDRLJIVI VUK

Srom zemlje Čavrljije
podavno bajke zru,
podavno bajke zru,
Čavrljalo svaku ije.

Zdere, guta, što ga briga,
iz bogatog rođa knjiga
i kraljice, ubožnice,
i lisice, zlatne ptice,
vitezove, Baš-Čeliko,
i prinčeve, razbojniko,
redom dobre i zle čiko,
i palčice, Petre Pane,
Pepeljuge, partizane;
ništa njega ne zasiti.

Ostane li bez menaže
a zacari svugde múk,
šta će biti?
Možda će i vas da smaže,
Možda će i vas da smaže,
Možda će i vas da smaže,
da proguta gladni vuk!

ŽDREBE

U sočnoj travi pase
konjić lakonogi.
Ko hoće s njim igra se,
a to požele mnogi.

Kad se napase, podskoči
i jurne dolinom malom.
Posle nam obraze smoči
toplom penom i balom.

Gle, Čavrljalo ga uzjaha,
a on ušima striže.
Al uskoro će bez predaha
večernju rumen da liže.

Prekonoć, kad zapiiva
daljinom mesec zlatorogi,
e, onda konjić lakonogi
kraj našeg uzglavija sniva.

ŠTA JE ŠTETA

Šteta
što lopte maminoge
ne rastu ko kruške il banane.
šteta
što se mnoge
zadaće ne pišu same:
ala bih brao veselo
loptu po loptu leto celo!

Šteta
što ne znaju stonoge
da kližu po parketu,
šteta
što više ne brode
leteći ćilimi po svetu:
ala bih tkao veselo
ćilim po ćilim leto celo!

Šteta
što su izmislili stroge
roditelje, tate i mame,
šteta
što na mališane uboge
pljušte i pljušte naredbe same,
a najveća je šteta
što s kraja do na kraj sveta
niko ne shvata šta je to šteta.

ŠTA JE MALO A ŠTA VELIKO

Malo se druži s malom školom:
u malom razredu
male klupice,
male svezalice,
male petice,
male drugarice;
naokolo
male stazice,
još manji mravinjaci,
još manji mrav na travci,
na majušnoj nožici
još manji prsti-mezimci.

Malo se druži s malom školom.

A male glave
marljivo rastu,
za leto prerastu
male rukave,
male mučice,
male besede,
male stazice,
male razrede,
drugarice
i mala škola kao lonac
pukne.
Tada malome dođe konac.
I bukne
veliko.

ŠTA JE KRATKO A ŠTA DUGO

Kad je pet dana zaredom
nedelja
medo se posvadi s medom.
zoki je do grla zelja,
krtice se umore od besposlice
a od posla zastave
istaknute na pročelja.

I svi usplamte od želje
da ih odvede neko
bilo kojeg dana, daleko
od te duge nedelje.

Kad je pet dana zaredom
nedelja
tata i ja, ptice selice,
otkrivamo svet.
Al slatki dani besposlice
tope se kao led:
samo što stekneš prijatelja
i navikneš ga na red
za nove igre da ima sluha,
samo što ga uhvatiš ispod pazuha,
a ono presedne šala:
tati je do svakodnevice,
a ja ću da hvatam zjala.

Eh, postoji li ikakav lek
da kratko
ne bude samo što je slatko,
a ono dugo zauvek?

BELA PESMA O CRNOM MEDVEDU

Jednog belog dana
video sam belu kuću
i s njome
dva bela psa
pred belim vratima.
A onda
iza belih vrata
belu sobu,

beli krevet
s belim jastukom,
belim čaršavima;
u njemu
crni medo sniva
zimski san
i sanja bele snove.

Al ogranuće dan
i zapupiti proleće,
garavko se prenuti iz sna
i reći »pa—pa!«
beloj sobi,
belom krevetu,
beloj kući,
pozdraviće belog psa
i duž Gradskog luga
poći ulicama — uvek desno! —
nogu pred nogu
da belom brundavom pesmom
pozdravi braću u Kočevskom rogu.

294

ŠTA JE SVE TATA

Tata je sinu prvo tata
i nama ne fali ama ništa.
Tad otvaramo sva vrata
prodavnica i igrališta.

Inače je zaposlen tata
i na posao ide svaki dan.
Za to vreme ja zjala hvatam,
jer sam još mali Ciciban.

Bogami, tata je važno lice,
porastao je velik i moćan,
al da ga obalim nemilice
za mene nije poteškoća.

Katkad piše čudne račune
i strogo sabira svaki trošak.
Tada me uopšte ne razume
i bez razloga šalje u čošak.

Mama ga obično zove tata
i srce: kaže i da je slon.
Ipak, najviše mi se dopada — tata
kao bojni konj.

KAKO RASTE MAMA

Najpre je to sama tama,
jedna velika trica,
zatim, majušna devojčica,
pa moma kao uslikana.

Iz mome mamica poraste,
što traje dugo, mnogo leta,
i onda prosto najedanput
eto i mene usred sveta.

Iz mamice poraste mama
ko zna kad i od čega,
tek jednog dana opazi i sama
u kosi pahulje prvog snega.

Kad ja porastem, ona s kraja
raste unazad, krhka, laka,
sve dok u kolo ringe-raja
ne povede unuke baka.

KAKO DELIMO TETE

Teta je ona što vazdan plete
preslatke reči u ustima vrlim
i koja u dugo vreme posete
ne umc prestati da me grli.

Sve druge su tete nuždom nekom.
Teta koreta, tetka susetka,
teta s psićem, teta s lekom
i tetka koja šareno merka.

Tušta i tma ih naokolo.
Među njima i tetka lisica.
Stvari drukčije stoje sa školom:
onda nije teta već drugarica.

Na kraju krajeva, teta je luna
dok u me pilji naduvenog lika.
Kad se smanji poput iscedenog limuna
i njoj dođe kraj — postane mršavi čika.

ZA ŠTO JE KO

Sve zbog nečega postoji,
deđe da bajke vezu,
tata da se ničeg ne boji,
papagaj da bude u kavezu.

Sito je za žito,
seno da su puni senici,
stope da poigravaju sitno
kao antilope u Africi.

Onda, lovci su za lov,
gređe za krov, zakeralo ima
zadatak da stavlja so
pod rep zečevima.

Svo postoji zbog nečeg.
mlinar da melje,
breg da se rimuje sa sneg,
deca da kinje roditelje.

Za poljubac je lice,
police za knjige,
policajac da pazi na krivce
i budemo bez brige.

Ptice su da leti jato,
škrabalo da ide na živce,
pesnik postoji zato
da piše pesme i pesmice.

ČAVRLJALOVA USPAVANKA

Kada zapne ćeretanje,
kad ne ide čavrljanje,
dođe palčić za spavanje
i naloži — ništa manje —
put u sanje:

Knjige krenu na police,
u gnezda se voze ptice,
ovce u tor, konj u konjušnicu,
voz polazi na stanicu,
šklopocija u remizu,
kralj Matjaž za sto, blizu,
Čavrljala u krevet redom
na brundanje sa medvedom.

PESNIKOVA USPAVANKA

295

Sve se rime skrile
ko zna gde i kad.
Pesme presušile.
Sâm sam sad.

Na svaki džep ističe
svoj barjak praznina.
Vreme pređe ozbiljne priče.
Za nas je nana-nina.

dve-tri o meni iz prve ruke

Zaceo je istina da na početku svega stoji rođenje. Da time, onda, i započetno: rodio sam se, što mi svakako možete verovati, nego da vam kažem i ovo: stvar je malo zapetljanija. Ne znam o tome baš ništa, a kamoli da znam nešto određenije ili tačno. U knjigama, rođenih i njima sličnim, stoji da sam rođen 29. septembra 1928. godine, ali ja sam iz pričanja majke i ostale rodbine saznao da sve u djaku i nije tako. Rodili smo se, naime, – dvojica: moj brat bliznac i ja. Još nešto: kažu da je on, moj brat, bio struca za dva dinara, a ja upola manji, elem, struca jedva za činar. Bogami, ne bih vam se mogao zakleti da je i to cela celata istina, ille sam, svu je prilika, bio onda, ali su priče bile toliko uverljive da mi je ne jedamput padalo na um kako se u njima krije i koja trunčica ozlojedena, št zasto li je onaj, krepki, napredni, snažni dečak umro, a na svetu ostao ti, upola manji, upola slabiji, upola manje krepak, ukratko, nekakav poludečak. Sad, pošto sam malo poodrastao, znam kako to ille smo bolje umro, a gore ostaje da bi preko trnja i kamenju života postalo bolje. Tako vam je i bilo sa mnom.

296

Ima još nešto što valja reći na samom početku: neč-dve o rodnom mestu. Nimalo ne preterujem ako kažem da je moje rodno mesto, Sv. Jurij kod Mirne Peči u Dekonjskoj, jedino od najlepših mesta naše lepe Slovenije. I ne samo to. Lutao sam po belom svetu i naišao na više Sv. Jurija, ali nijedno od tih mesta nije lepše od našeg, od mojeg. Reči celo: svaki Čigo svoga konja hvali i u redu, zaista ga hvalim, ali s pravom. Rodio sam se inače u selu, u kući koja se još jedva drži, a živeli smo iznad sela, u vinogradima, tako da je naš lepi Sv. Jurij ležao poda mnom, bio mi stalno na očima i ja sam ga do tančina upoznao i svoj njegovoj lepoti. Od nas, od naše kuće, zapravo pučarice, prica prekrasan vidik na stisnuto selo s crkvom, na okolne bregačke, sve do Sv. Ane nad Mirnom Peči i brda prema Žužemberku, a oko kuće i nad njome prostiru se vinogradi s čokotima i mnogim pučarama, s cvrčima i kosovima i stijaset čudesnih skrovišta u koja sam se bezbroj puta sklanjao često i od maminog pruta.

Odrastao sam, eto, sâm i skriven među bregovima, daleko od svega što je veliko, bogato i razmetljivo, a što drugi obično zovu svet ili, barem, grad. I ni po čemu se nije dalo naslutiti da ću nekada iskusiti taj svet, da ću ikada napustiti ono moje daleko mesto gde je davno rekao laku noć. Odista: kod kuće nije bilo ni elektrike, ni krave, ponekad ni hleba, a kamoli knjiga: ali bilo je sedih starina i senokosa, stoke i vatara na tuđim ispašama, bilo je veselih posela: tekao je ukolotočeni kružni tok seoskih poslova i praznika koji su k nama gore donosili zamor, kad bi mati morala u nadaica, a onda, posle obavljenog posla, veselje i zadovoljstvo. Bilo je momačke pesme nakon mobe u vinogradu, tučnjava i čudnovatog straha od pijanaca, bilo je pogreba i svadbi, a preko svega se uzdizalo veliko nebo kamo je stremila moja detinja radoznalost. I onda, jednog dana je odzvonilo skrivanju po vinogradima, hvatanju zjala, piljenju u oblake na nebu i osluškivanju događaja u selu. Nastupila je škola.

Majka mi je od svoje suknje sašila hlače, dobio sam stari ranac i — hajd, momče, sat pešačenja do Mirne Peči, da izučiš velike i preko potrebne nauke. I pošao sam: nizbrdicom, pokraj sela, preko livade i potoka što je negde njome ljupko žuborio, pa naviše kroz šumu i naniže preko železničke pruge u znamenitu Mirnu Peč, u manje znameniti vatrogasni dom gde se nalazila moja prva škola. Priznajte: kakav lep put i kakva neprilična škola. Nisam je voleo; i dan danas se naježim kad pomislim na miris te škole, na mali prostor u kojem su se dernjali budući učenjaci i čuvenu pesmu *Po moru plavi mala barica*. Meni nije bilo ni do barke ni do mora; nisam znao iza kojih sedam gora leži to more, ali mi je bio na srcu onaj veseli živopisni put do škole i nazad: toliko prekrasnih stvari je ležalo svugde naokolo da je samo po sobi bilo razumljivo ako se dečak negde zavuče, zaustavi i ostane kraj potoka ili u čestaru, ako uopšte ne stigne do one smrdljive škole u vatrogasnom domu. Dakako, materični rodbini a ni učiteljici to moje izostajanje nije bilo po volji; šta se tu može, uvek tako biva: što se meni sviđa, ne dopadne se drugima. No kad bih još jednom mogao da krenem u prvi razred, baš ništa ne bih promenio: na tom putu do škole rasle su, meni sad tako bar izgleda, najlepše pesme, i one koje još nisam napisao.

Sreću tumaranja i dokolice presekao je moj otac koji je iz sopstvenog iskustva znao šta je u životu potrebno i, ne časeći ni časa, smestio me u internat u Ljubljani, iza zidova, pod nadzor, u jednu sasvim drukčiju školu. Nema šta: odlazak u tu novu školu bio je istina lep: dobio sam novo odeće i prve gaće, prvi put sam putovao vozom i prvi put video strašno veliku Ljubljanu. Tada je i počelo. Iako sam, kao što rekoš, od rođenja bio slabunjav i nejak, pravi bledunjavko, kako su me zvali, — izdržao sam. Moralo se: sve što me je čekalo u životu bilo je ili završena škola, a s njome mogućnost da se uđe u taj veliki svet znanja, knjige, pisanja, ili da se vratim kući i negde budem sluga. U Ljubljani to nisu prestajali da mi ulivaju u glavu, mada ja ni danas ne znam šta bi bilo bolje. Sada — šta je tu je: završio sam onovnu školu, pa gimnaziju i univerzitet, zaposlio se u novinama, zanim na radiju i televiziji i najzad, prispeo u izdavačko preduzeće, kod knjiga koje su na početku, dakle od rođenja u najlepšem Sv. Juriju na svetu bile tako zastrašujuće daleko, još dalje od onog velikog plavog neba u koje sam često zablenuo i radozno gledao.

St. gosmo, eto, do knjiga i pisanja. Istina: počeo sam da pišem vrlo rano, ali da me zapitate kad sam napisao prvu pesmu, — ne bih umeo da vam odgovorim. Otkud ja znam, mili moji, za šta se sve može reći prava pesma. Možda ja nju, prosto, još nisam napisao. Ono pisanje u početku, ono rimovanje čudnih reči i zvukova, koje je počelo vrlo rano da me privlači, imalo je malo toga zajedničkog s pisanjem. Tu je, međutim, bila želja da se saopšti nešto svoje, težnja slabunjavog dečaka da se iskaže ako ne pesnicama a ono stihovima. I to se tako nastavljalo. Dok sam rastao, dok su mi kraćali rukavi na kaputu i nogavice na hlačama, izbijale prve malje ispod nosa, ja sam pisao mnogo, a pisao sam, dakako, vrlo odraslu poeziju, pošto sam želeo da budem stariji, pametniji, zreliji. A sve je to bilo strašno nezrelo, nekakvo uvežbavanje zanata i podražavanje pesnika koje sam poznavao ne prestajući da ih čitam. Kad sam postao svestan jalovosti tog posla, ponovo sam se obreo kod kuće u Dolenjskoj; na stazama mladosti, među brežuljcima i livadama, našao sam tanko vrelo koje

bi moglo da bude što i ja. Od onda je počelo drukčije pesnikovanje i drukčiji život s poezijom. Nisam više napuštao tu stazu. Donosim na nju mnogo toga i s drugih strana, ali bez nje ne bih mogao da pišem.

Rekoh da sam isprva pisao samo za takozvane odrasle. Čudnovato: uvek sam se dobro razumevao s decom a ni pomišljao nisam da i za njih sastavim neku pesmicu. To je došlo tek kasnije, kad smo moji prijatelji i ja bili štampali prvu zbirku. Stanovao sam u staroj ljubljanskoj kući, negde na potkrovlju. Bio je prošao rat a ja sam pohađao univerzitet; deca iz te kuće su me posećivala i tražila bajke, pesme, a i ponešto slatko. Razumeli smo se i, radi još većeg prijateljstva, vragolanima ćupavim, ja sam za njih napisao nekoliko pesama o njima samima. Bili su zadovoljni i, s njihovom dozvolom, te pesme sam kasnije objavio u *Pionirskom listu*, koji se onih godina usrdno brinuo o novoj slovenačkoj poeziji za decu. I ponovo je počelo: uvideo sam da je, gledan dečjim očima, svet mnogo zgodniji i smešniji, da se u njemu stalno nešto premeće preko glava, ciliče i zvekeće i da je sve to kao stvoreno za stihove koji slično žubore. Deto, koje je bilo, a nešto malo od njega u meni je verovatno još ostalo, počelo je da peva. I tako sam zaokružio svoju prvu knjigu dečjih pesama *Mačak na odmoru*, a onda, kad mi se u sjaju i čudesnosti novog života rodio sin, napisao sam *Velosenzaciju*. U međuvremenu je nastalo još ponešto, keljivo i vragolasto, kao na primer priča o dečaku koji nije voleo da se umiva, i najednput sam obema nogama ušao u baštu i zakoraćao po stazama na kojim rastu dečje pesme. Osećao sam se među njima izvanredno i nimalo nisam raspoložen da taj svet napustim. Sve drugo pre nego to. Ima nekoliko godina, razmišljajući o pesmama za decu — a i o tome treba razmišljati — shvatio sam da je to lepa i ujedno velika rabota. Naslutio sam šta bi sve i kako trebalo da se piše, a ponešto od te stvari pokušao sam da ostvarim u *Čavriji*. Zbirka mi je draga zbog vraćanja u mladost, koje može da bude i putovanje u budućnost. Biće da moje najbolje pesme još nisu napisane. Možda ih je sa sobom odneo moj brat pa ću, ne bi li mi ih vratio, nekako morati da mu prodam rog za sveću.

književno delo dušana radovića: perspektive čitanja

Književno delo Dušana Radovića bez sumnje je u samom vrhu jugoslovenskih književnosti kao poezija, kao književna vrednost, kao umetnički rezultat. Malobrojna kritika (Milovan Danojlić, Sveta Lukić, Husein Tahmišić, Milan Pražić, Vladimir Milarić i drugi) već je to zapazila, ali o Radovićevim pesmama, prozi, dramati, radio-porukama, televizijskim scenarijima i novinskim glosama, sem većeg, ozbiljnog, izvanrednog, nadahnutog oglada Milovana Danojlića (pisanog u tri varijante) nemamo naučnih radova, nemamo celovitih studija. A knjige i veće poruke ovoga pisca prisutne su u našoj književnosti već dvadeset i pet godina kao izvor čitalačkog zadovoljstva u visoko ostvarenoj umetnosti reči; kao umetničko sredstvo u službi nastave; kao inspiracija mnogobrojnim nastavljajcima (mora se ispitati: da li možemo govoriti o školi Dušana Radovića ili čak o njegovim epigonima?); kao angažovana književnost (poema o kragujevačkom Oktobru, *Če, tragedija koja traje*) koja to nije bila na račun svoga književnog i umetničkog ugleda; i naročito kao književnost čija stvojenja i izuzetni kvaliteti da se čita, shvata, pamti, inspiriše i bogati naš duhovni svet novim značenjima i vrednostima, obavezuju na razmišljanje i ispitivanje.

299

Zbog svega toga, zbog svojih vrednosti najpre, umetničkih ali i društvenih, delu Dušana Radovića treba posvetiti ozbiljno, naučno razmatranje sa namerom da se ukaže na njegove, kako bi to savremeni teoretičari rekli, unutartekstovne i vanstekstovne veze.

Iako prividno vezano za teme dana i masovna sredstva komunikacije (novine, radio, televiziju) Radovićev opus ima izvesnu, do danas već postignutu, koherentnost i zaokrugljenost koja nam omogućava da se, vezujući se za određene žižne duhovne tačke, kritički, književnoteorijski i književnoistorijski odredimo prema njemu.

Necophodno je, pre svega, ispitati *koje i kakvo mesto* ima književni opus Dušana Radovića u okviru književne tradicije, počev od Zmajeve poezije za decu, preko Vučove trilogije, do dana današnjeg. Nastavljajući neke (transponovane, jedva prepoznatljive) elemente nadrealističkih postupaka, već viđenih u knjigama Aleksandra Vuča, Radovićeva poetika se može, u njenim suštinskim odrednicama, fiksirati kao *antizmajevska*. Posebno u smislu destruisanja određenog zmajevskog didakticizma, naravoučitelosti, prosvetiteljizma nastalog u okviru krutih sklerotičnih regula građanskog morala i školskih pravila i zabrana. Ta reakcija na zmajevsko svatanje ličnosti deteta nije se u Radovićevom

delu pretvorila u praznu glorifikaciju deteta. To »poštovana deco« treba shvatiti kao poetski prilog konstituisanju slobodne, odgovorne, stvaralačke ličnosti deteta, njegovog (kao svako detinjstvo) budućeg čovekovog integriteta u okviru svoje ličnosti, ali i u okviru jednog naprednijeg društva. Dakle, književno-istorijska linija ispitivanja Radovićevog dela išla bi od Zmaja preko Aleksandra Vuča do krupnih figura današnje poezije za decu (Desanke Maksimović, D. Lukića, M. Danojlića i drugih). Pošto je postojanje svakog književnog opusa nemoguće bez relacija sa tradicijom koja bolje objašnjava, bilo po negaciji, bilo po direktnom produžavanju, ispitivano delo — neophodno je što bolje objasniti i analizirati kontekst tradicije i savremenih grupisanja i tendencija u kojima se zračenje Radovićevog dela itekako oseća.

300 Za Dušana Radovića je neophodno i objašnjenje i razumevanje njegove vezanosti za sredstva masovne komunikacije (za mass-media), osim knjige, naravno. Da li je to nova dimenzija ovog književnog dela? Koliko ova sredstva pridonose, ili ne, njegovoj pravoj vrednosti? Zašto se Radović više ne kreće *samo* u prostorima Gutenbergove galaksije? Nova sredstva recepcije menjaju, bez sumnje, i receptora: u kom smislu i zašto to želi sam pisac, zbog čega mu je stalo do direktne i najbrže komunikacije sa detetom, odnosno sa čitaocem — to takođe treba analizirati istražujući ovo književno delo.

Postoji najdublji, suštinski znak saglasnosti između književnih tvorevina Dušana Radovića i detinjstva, odnosno pogonske snage detinjstva. *To je igra*. U svemu tome nema ničeg forsiranog, iznuđenog. Igra jeste igra ako je *spontana*, ako je »iz duše«, direktni izraz dečje prirode (položaja, uloge, značaja, vrednosti), karaktera i psihologije, ukupnost naše slobode, stvaralaštva kao najvećih mogućnosti naše ličnosti. Spontanost čini igru igrom, lakoća i pravila unutar igre: ritam uvek, a potom i relacije između učesnika, udeo njihov.

Izvorne ludičke vrednosti Radovićevog dela (igre brojeva i s brojevima, igra reči, igra duha, zvuka, rima kao igra, ludička prvobitnost onomatopeje, ritam igre, simetričnost igre, njena vrlo stroga pravila) ukazuju na njegove suštinske ljudske i umetničke (književne) vrednosti. Igra konstituiše regulisanu slobodu ali iznutra i bez pritiska jer je igra afirmacija ličnosti iako, istovremeno, nemoguća bez pravila.

Kod Radovića i imaginacija je igra koja detetu dopušta slobodu izbora, ponašanja, kretanja, slobodu ličnosti do (i preko granice) negacije svih vrsta konvencija, regula i pritiska: slobodu ličnosti da kazujući *ne* ostvari svoj integritet, svoje ja. Na primer: imaginacija-laž kao svojevrsno uspostavljanje psihološke istine u dečjoj psihologiji, u dečjem svetu (*Da ti mi verujete*), pa onda imaginacija-san o carevanju, kolačima i limunadi (*Car Jovan*) kao kontrast realnom svetu gladi i siromaštva.

Svaka igra mora imati opravdanja, razloga i smisla. Iza svake pojave stoji igra, odnosno pravila igre, što je možda bitnije. Ali najvažnije pravilo jeste: čak i igra koja nije imenovana kao dečja mora podsećati na detinjstvo, dečji svet i potrebe, na dečje igre. Igra je podređena detinjstvu. Pravila igre su psiho-socio-fiziološka pravila detinjstva.

Dečja igra nije bekstvo iz života, ona je sam život, učešće u njemu uz sva komplikovana i teška pravila kojima se deca dragovoljno i rado podvrga-

vaju. Igra je postojanje. Dete bi moglo kazati: igram se, dakle postoji, dakle jesam. Jer to podrazumeva: uključivanje svoje individue među druge, a, istovremeno, drugih u sebe.

U Radovićevom delu možemo notirati dve vrste igara: igre inicijacije i parodijske igre. Prve su igre stvaranja, radanja, nastajanja, počev od jezika. To su i igre postojanja i postojanosti, ali i nestalnosti i nestajanja. Druge su igre oživljavanja (personifikacije), preterivanja (hiperbole), iskrivljavanja i zamenjivanja.

Konstituisanje novog jezika, novog izraza, preobličavanje starih tema i davanje novog smisla tim temama, kod Radovića se vršilo uporedo sa konstituisanjem novih igara. Zato je neophodno ispitati funkciju igre kod Radovića. Jer igra u ovom delu ima književno, psihološko, pedagoško i društveno objašnjenje. Pedagoško naravno bez pedagogiziranja i nametljivog, naravoučiteljnog didaktiziranja, a sve u okviru slobode i punog razvoja dečje ličnosti.

Kao deo *igre duha* u Radovićevom delu parodija je negativna poetika toga dela, njegov »negativni-postupak«. Radović parodira duhovnu podlogu, smisao i sklop lakih zabavnih žanrova (gusarski romani, kaubojski filmovi, priče o kraljevima i princezama); parodira se visoka retorika, duh bajke, smisao kazivanja i imenovanja, znajevka poetika, moral i didaktika. Tragajući za naličjem ozbiljne literature parodija je takođe deo igre u Radovićevom književnom delu. To je igra rugalica, ali nikako zlonamerna i surova. Parodija je pokretačka energija, dinamička veličina sveukupnosti igre u Radovićevim knjigama. Ispitivanje njene uloge, vrednosti i funkcionisanja, može otkriti bitne stvari za ovo delo. Zato bi to moglo biti značajno poglavlje prilikom njegovog istraživanja.

Parodija je uvek na suprotnoj strani od upotrebljenih reči, od prvobitnog značenja. To je znak duhovne ravnoteže i mere tamo gde se preteruje, posebno sa »visokim« ambicijama, »visokom« modom van života i van realiteta. Parodija je svodenje na zemlju, prizemljenje na svakodnevicu. Ostvarujući se u jeziku ona je *drugi* (onaj drugi) smisao reči. Kao ironična, dvosmislena maska jezika ona je njegovo Janusovo lice.

U književnom smislu parodija je sama po sebi »začudna forma«. Nastaje kad se ovlada tehnikom i postupkom visoke forme koju stvaralačka svest već prevazilazi, negira. Negira na taj način što u prethodni postupak ubacuje novu kritičku svest razarajući raniji smisao i značenje. Ona je zaista važan znak bitnih evolutivnih promena. U evolutivnim žanrovskim kretanjima parodija navešćuje nove forme, nov izraz, novu tehniku i postupak.

Radović proširuje mogućnosti parodije. Kod njega se ne radi samo o tome da je to ironijska replika na književno delo ili jezik u širokoj ili specijalnoj upotrebi, već o repliciranju na životni stav, način mišljenja ili življenja, na individualnu ili psihološku crtu, na društvene događaje.

Namerna nesaglasnost visokog stila, patetičnog govora i ugladenog oblika sa kolokvijalnom frazom, neočekivanim poređenjima, slikama iz prizemnog ili svakodnevnog života — vodi u parodiju. Ta transformacija prividno *visokog* u prividno *nisko*, ili obrnuto, sva u »začudnoj formi«, u »oneobičavanju«, u diskrepanciji oblika i tehnike sa sadržinom, smislom i značenjem — zapravo jeste parodija, i jeste Radovićev omiljeni postupak. Ali gde je sad tu igra? Gde je ona divna infantilnost?

Rekli bismo, s mnogo razloga, da je parodija, sama po sebi, prefinjena književna igra. Kod Radovića je to dakle igra u igri. Samo govorenje stihova jeste određena igra. Ta igra često je prevod (ili opis) stvarne dečje igre. A vrlo često: igra reči ili igra duha — čini sam cilj i suštinu pesme. Parodija je, znači, kao igra, najuži koncentrični krug Radovićevidih krugova igre, i to krug koji se odnosi na jezički, stilski i značenjski entitet pesme.

Radovićeva parodija ne odnosi se samo na ogoljavanje i ironijsku destrukciju književnih proizvoda (od mehanizma do značenja) već i na pojedinačni, individualni govor, način mišljenja, čak i ponašanja, življenja, i to, prirodno, uvek kroz govorenje. Parodija je kritika i satira u Radovićeovom delu. Ali, strukturalno, uvek zasnovana kao opozicija određenog govora, reči, iskaza, izraza, bilo književnog, bilo svakodnevnog, kolokvijalnog.

302 Igra između protivničkih strana, u Radovićeovom delu to je, najčešće, igra između mačke i miša, takode je parodirana. Parodirana je, obično, funkcija učesnika igara. Stavljena je pod sumnju dosadašnja, prirodna uloga mačke u odnosu na miša, prikazane su slabosti mačaka, njihova lenjost i nesnalažljivost, njihova preorijentacija na druge izvore hrane. Omogućen je ravnopravni dijaloz mačke i miša, naravno uz svu opreznost miša. Ali, i pored toga, igre su ostale lančane. Jer igra je moguća samo kao proces, kao vremenski tok. U okviru tog vremenskog toka parodirano je funkcionisanje učesnika igara. Uopšte, u Radovićeovom delu često se parodira *funkcija i funkcionisanje* učesnika igara, odnosno, nesaglasnost stvarne prirode učesnika igre, ili same igre, sa onim što učesnika čini, ili igra znači.

Suprotnost i jedinstvo suprotnosti na planu izraza, organizacije delatnih subjekata, i, posebno, značenja — dinamizira Radovićeov tekst. Ta suprotnost se, u parodijskom smeru, naročito može uočiti, kao nesaglasnost htenja i mogućnosti, želja i ostvarenja, namera i ambicije, spoljnog i unutarnjeg, odnosno vidljivog, fizičkog i nevidljivog, psihičkog, malog i velikog, slabog i jakog — sve to naročito na relacijama između delatnih subjekata. A, valja znati da Radovićeovi tekstovi nisu nikad bez živih bića: ljudi, dece, životinja, biljaka. Zato se taj princip suprotnosti može uzeti i kao konstruktivni princip Radovićeve pesme.

Humor je najlepše, najfinije, najizraženije lice Radovićeovog dela. I bogato značenjima: od blage šale do crnila i groteske. I mašta se ovde ostvaruje u humoru. Grotesknost situacija i delatnih subjekata, prividna «ozbiljnost» groteske, njeno značenje, ironijska reverzibilnost reči i tekstova zahteva objašnjenje funkcionisanja ironije kao sredstva upotrebljenog na relaciji od humora do groteske.

Humor je u Radovićeovom delu oznaka nesaglasnosti sna i jave, istine i laži, inercije i dinamike, kretanja i pasivnosti, malog i velikog (više u smislu vrednosti, ne toliko kvantiteta), ali ne kao prosta sredina između ovih bipolarnih kategorija. Humor je dijalektička sinteza ovih suprotstavljenosti, uvek nov. Što su suprotstavljenosti veće i udaljenije humor je svežiji i inventivniji. Ostvarujući se u jeziku on je svojevrsna igra duha, oncobičavanja i posebnih postupaka, uništenje starih oblika i zastarelog izraza.

Humor je uvek na prelazu između irealne situacije dečje igre i realnosti u kojoj se dete nalazi. Pokušaj spajanja igre i realiteta uvek izaziva varnice humora.

Mehanizam »visokih« tema i sadržaja u realitetu sitnih radnji i postupaka dečje igre — stvara takode svojevrsni humor (*Rat*). U pesmi *Rat* gost stambolske princeze »princ takode / al prilično prost« čačkaće nos. Rat koji nastaje ima isti rečnik koji se upotrebljava u svakom ratu, uz isti besmisleni mehanizam povoda. To su reči »osvojen je«, »probođen je«, »obešen je«. Ali žrtve su: »minderluk«, »praziluk«, »čiviluk« — obične, svakodneвне stvari čiju običnost potvrđuju i reči koje se završavaju na »luk«.

Interesantna je i tematska orijentacija Radovićevog dela. *Igra kao tema*: dečja igra, nestašluci, slike iz dečjeg života i sveta (u stilu Pipi Duge Čarape), preterivanja i parodijska bajkovitost. Onda *pričanje kao tema*. *Pesme o mraku* kao nečem nepojamnom, kao nepoznanici, gde se ne zna šta se dešava ili se dešavaju čudne stvari. *Životinjskom svetu*, u simboličkoj funkciji, Radović će posvetiti dosta naslova. Naročito u okviru ovoga zanimljiv je svojevrsni parodijski *antagonizam mačke i miša* (čuveni dijalog na slovo M), odnosno malih i velikih. U znaku grotesknog, nadrealnog, fantastičnog, humorno neverovatnog jeste i svaka *avantura*, *putovanje* (kapetan Džon Pipfoks), *smelost*, *drskost*, *hrabrost* (Rozbojnik Kadja), uopšte svako suočenje sa opasnošću. Potom *imenovanje kao tema*, pa individualnost i kolektivnost. Analiza tema u Radovićevom delu pokazuje nam svu njegovu raznovrsnost, bogatstvo značenja i smisla, širinu i prodornost. Po toj tematskoj orijentaciji koja se oslanja na (naivnu) maštu i simboliku lako dopiremo do neslučenih značenjskih dubina stvarnog, »odraslog« sveta. I naivna pesma, ukoliko jeste pesma, umetnički, književno, značenjski, nimalo nije »naivna«.

303

Pažnju takode zaslužuju i *delatni subjekti* Radovićevog dela: deca najčešće, životinje, lica iz priča, bajki, filmova, ali i građanska lica, poznati glumci, ali i stvari i predmeti, delovi dečjeg tela, itd, itd.

Posebna pažnja mora se obratiti *ponavljanju* kao ritmičkom, stilskom i značenjskom postupku u Radovićevom delu. Ponavljanje je isticanje, naglašavanje, a u značenjskom smislu, bogaćenje izraza. Postupak ponavljanja (reči, sintagmi, rečenica, stiha, strofa); refren; korišćenje zvučnih figura anafore i epifore, ponavljanje onomatopeja i uzvika itd, — ne samo u funkciji ritma i melodije, — bitan je strukturalni element Radovićevog dela (pesama, pogotovu) koji učestvuje u gradnji i objašnjenju toga dela.

Ponavljanje, vezani stih, strofička organizacija, rima, onomatopeične figure, zvučanje — deo su igre Radovićeve književne reči. Ili, bolje rečeno, deo su *pravila* igre. Jer igra u Radovićevom književnom delu ima jezičko-poetička (konvencionalna) značenja (pravila) i suštinska, sadržinska, smisaona.

Radović je shvatio da su *lična imena* (i *imena zvanja*) jako važna dimenzija u igri, u potvrđivanju ličnosti, u njenom određenju i određivanju. Naročito dugačka (strana, zvučna, dečja) i slikovita imena. *Imenovanje* je znak postojanja, način postojanja. Ličnosti postoje i deluju ako su (i kako su) imenovane.

Šta znači *pričati* u književnom delu Dušana Radovića? Pričanje je kao igra mašte: pričati jednako je sa igrati se. Priča se takode izjednačava sa životnim manifestacijama (jelo, spavanje), pretvarajući ih u igru (a svaka igra ima svoja pravila). Priča je sloboda da se čini što god se hoće u okviru pravila igre. Pravila igre za priču su formalna (način, oblik, sagovornik) ali sloboda priče je suštinska jer je u sferi imaginacije. Priča je, u Radovićevom

delu, zasnovana na dečjem ponašanju, na personifikiranju (delova tela, npr.) ili uveličavanju, ili preterivanju, na metamorfozama ili na mogućnostima, ukratko na mašti i humoru.

Ukoliko nije sama po sebi obraćanje ili dijalog u skoro svakoj Radovićevoj pesmi i priči se pita ili razgovara ili se izražava čudenje (što je uvod u sam izraz, u razgovor). Direktno obraćanje, pitanja, razgovori, uzvici, postojanje drugih koji učestvuju u našem određivanju rečima (ili preko reči), fenomen priče i naglašena kolokvijalnost izraza — Radovića su prirodno vodili iz pesme u dramski oblik. Uopšte ovo književno delo podrazumeva direktnog sagovornika ili slušaoca (odnosno gledaoca) koji učestvuje, meša se, igra svoju igru, usklađujući je sa igrom ličnosti u pesmi ili drami. Ta kolokvijalnost Radovićevega znak je dubljeg angažmana u dečjem svetu. Nemoguće je biti i postojati bez drugih — to je smisao Radovićevega angažovanja. Drugi nas ne gledaju samo i ne slušaju samo već učestvuju sa nama, postoje da bismo se iskazali. A izreći svoju misao već je suštinski čin postojanja.

304 Preko književnog dela Dušana Radovića, njegove vrednosti i zračenja, njegovog već osvojenog mesta u književnosti srpskohrvatskog jezičkog područja, valja ispitati veze i otpore prema tradiciji u književnosti za decu od Zmaja do danas. Odnos prema tradiciji implicira i izvesnu poetiku koja bi se, u ovom slučaju, uslovno mogla nazvati antizmajevskom.

Kao snažna umetnička ličnost Dušan Radović inspiriše neke pisce za decu (Lj. Ršumovića, npr.). Prihvatanje glavnih linija vodilja Radovićeve poetike i postupaka (možda njihovo svodenje i ogoljavanje) govoriće najpre o inspiratoru, ali i o inspirisanim. U ovom smislu treba razlučiti: «škola» ili epigoni Dušana Radovića? U svemu tome ima ne samo obavezujućeg književnoistorijskog konteksta već i vrednosnih implikacija.

Prisutnost Radovićevega dela na stupcima štampe, na kanalima radija i televizije, određuje ne samo pomenuta sredstva mass-media već, povratno, i samo delo. Koliko, kako, u kome smeru — to se tek mora videti?

Dva bitna kvalifikativa književnog dela Dušana Radovića su *igra* i *parodija*. Po elementima igre i parodije to delo je vrlo moderno i vrlo neobično, ili, ako se hoće »začudno« u smislu svojevrsnosti, osobnosti. Svako ozbiljno istraživanje bi se moralo dugo pozabaviti kategorijom igre i ulogom parodije u ovom delu. Jer iz toga proizilaze mnoge konsekvence njegovog razvoja, organizacije (konstrukcije) i dinamičnosti.

Iz parodije se može izvesti i kritička dimenzija ovoga dela (njegova visoka intelektualna svest) i humor, bogat, lirski, prefinjen.

Mora se takođe utvrditi tematsko obilje i raznolikost Radovićevega dela.

Unutartekstovne veze ovoga dela su neobično bogate i sadržajne. Govoriće se o funkciji stiha, strofičke organizacije, ponavljanja, dijaloga, pričanja, kolokvijalnosti, kao i svih ostalih stilskih i jezičkih osobnosti. Takođe se mora dati karakterizacija delatnih subjekata Radovićevih pesama, proza, drama.

Rečju, svako ispitivanje književnog dela Dušana Radovića nalazi se pred složenim i teškim zadacima. Međutim, pokušaj ostvarenja tih zadataka opravdava izuzetna književna vrednost i značenjsko bogatstvo Radovićevega dela, kao i njegova nesumnjiva prisutnost u našem vremenu i našim književnostima, a takođe i uticaj koji to delo već ostvaruje.

Damijan Antonijević

Prilog antropologiji knjige za decu

(Literatura za decu i omladinu, Prilog tipologiji i funkciji jednog literarnog roda, Izdao Gerhard Haas, Philipp Reclam jun. Stuttgart 1974, str. 79--97)

Prethodna napomena

Dvema naukama, psihologijom i naukom o društvu, antropologija je bila znatno ograničena u svojoj metodičkoj postavi i u svojim tematskim zahtevima. Osnovna antropološka pitanja su preživela to ograničenje i ponovo se delimično javljaju pod drugim naslovima u svakoj disciplini koja je sledila antropologiju. Sloboda, jezik i istorija, kao principi humanoga, ostaju vodeća stanovišta za sve discipline koje slede antropologiji. O određenim specifičnim fenomenima (na pr. smehu ili gađenju, stidu, rezignaciji itd.) svakako se jedva diskutuje. Očigledno je diskusija o takvim temama pogodna samo za određene konstelacije nauka. To važi i za antropologiju deteta (kod Langeveld-a, Rombach-a, Siewerth-a itd.)¹ koja nije krenula dalje od nekoliko početaka.

Ovaj prilog ne može da obeleži te okvire koji nedostaju antropologiji deteta. On sadrži samo jednu jedinu perspektivu, naime »čitanje«² jezika. Sasvim je jasno da je to čitanje zavisno od jezičkog razvitka deteta, od izgradnje razumevanja fiktivitea, od specifične funkcije detinje fantazije, od dečijeg verovanja u priče i od sticanja znanja, ali upravo ta jasnoća se mora prvo objasniti da bi se mogao shvatiti njen značaj.

305

I

Odrasli pišu knjige za decu, odrasli kupuju knjige za decu, odrasli čitaju naglas knjige za decu. Kada deca sama mogu da čitaju knjige za decu, kada svoje knjige za decu sama kupuju i kada, možda, sama pišu knjige za decu ili daju podstrek ili ideje za knjige za decu, ona još uvek imaju iza sebe prethodno stanje kao model i merilo.

Odrastao čovek koji piše knjigu za decu zamišlja šta dete može da razume, šta je interesantno za dete, šta odgovara njegovim potrebama, šta, možda ima vaspitni uticaj itd. U obrnutom pravcu bi se moglo postaviti pitanje: razume li dete odrasloga čoveka u njegovom životu, njegovim očekivanjima, interesovanjima, u njegovoj svakođnevici i njegovim postupcima? I hoće li dete uopšte da razume odraslog čoveka?³

To su pitanja koja nesklad, koji objektivno uvek postoji između deteta i odraslog, stavljaju u žižu posmatranja. Taj nesklad određuje knjigu za decu na razne načine i ona njemu može uopšte da zahvali za svoju egzistenciju. Moralo bi se, ustvari, na osnovu ovog nesklada očekivati da deca ne prihvataju knjige za decu, koje su napisali odrasli, jer nesklad između dece i odraslih ne postoji samo na principijelan način, on je i pored toga veoma veliki. To se veoma lako može videti u spremnosti za uzajamno razumevanje: dok odrastao čovek ima, ili može da ima, kako želju tako i mogućnosti, i potrebni fleksibilitet da se bavi dečjim životom, detetu nedostaje, pre svega, horizont u kome se takvo obostrano razumevanje razvija i mnogostruko pokazuje.

Dete, ipak, nema odraslog čoveka samo pred sobom i oko sebe kao figuru koju ne razume, na sreću, ono poznaje i odraslog u sebi samom, naime, kao očekivanje, kao sopstvenu budućnost za koju dete živi. I zato dete na iznenađujući način rado prima ono što odrasli pričaju deci, kako oni (odrasli), iz

daleka, iz budućnosti, vide detinji svet. Da nema te dimenzije budućnosti u detinjoj dimenziji, bio bi uzaludan i najbolji pokušaj da se komunicira sa decom. Što manje prošlosti to više budućnosti, moglo bi se reći za tu detinju polaznu situaciju. To je fenomenalno stanje stvari, ali istovremeno i znatna opasnost: deca na početku nemaju nikakve kategorije za izbor toga što prihvataju kao glasnike iz budućnosti i sadašnjice u kojoj nisu živela u obliku koji daje knjiga za decu, i tako im odrasli skoro sve mogu učiniti privlačnim.⁴ Ona čitaju sve, ona veruju skoro u sve što čitaju i ona ne znaju šta im je stvarno potrebno, jer je sve deo budućnosti koju ona ne poznaju, ali koju svakim danom susižu.

Dok je dete predato, u upravo opisanom obliku, tom neskladu, odrastao čovek, koji ne razume dete, a ipak postavlja merila za dete, a i sam je merilo, pokušava da artikuliše taj nesklad. On pokazuje deci da je taj svet drugačiji, da se ona mogu družiti i sa drugim figurama u fantaziji, u igri i u knjigama, on im pokazuje da se taj svet postepeno gubi, i deca ne ostaju deca. Odrastao čovek ostavlja decu da budu deca tako što se seća sopstvenog detinjstva, ili tako što uzima ozbiljno sadašnjicu dece. Ne podleže li odrastao čovek obmani da bi mogao da razume dete ako bi se sećao sebe kao deteta? Jer to dete u samom odrastanju je svakim danom starije, postaje sve više dete odraslog čoveka, sve je manje dete kao dete. I ukoliko se pravo dete više napreže da razume odrasloga i ono što on o sebi priča i kako on vidi decu, utoliko stvarno dete biva starije, utoliko dete manje ostaje dete.

306

Upravo to namerava knjiga za decu: zadovoljava dete i istovremeno ga osposobljava da preraste samo sebe. Nesklad između deteta i odrasloga biva pozitivno artikulisan kada ni odrastao čovek nije prikazan kao odrastao, ni dete detinjasto.

Paradoks knjige za decu sadrži činjenicu tog lepog otklanjanja nesklada, koje izgleda tako jednostavno, a u najvećem broju slučajeva se približava smešnom: dete koje nije više dete, ili odrastao čovek koji je još uvek dete. — kako iz toga brzo nastaje bajka o moćnim patuljcima i nemoćnim divovima.

II

Nesklad koji postoji između odraslog čoveka i deteta posebno jasno se ističe u jezičkom pogledu. Deca nauče jezik samostalnim ponovnim konstruisanjem značenjskih veza. To nije jednostavno podražavanje jezika odraslih. Funkcija jezika dece nije identična sa funkcijom jezika odraslih. Naročito je izražajna ova razlika između odraslog i deteta kada se posmatra jezički tekst u njegovoj pristupačnosti deci i odraslima.⁵

Za odraslog čoveka tekst predstavlja varijantu niza drugih smislenih veza. Odrastao čovek poznaje stvarnost kao smislonu povezanost koja se može interpretirati i koja je po sebi razumljiva. On prenosi jezičku povezanost na povezanost stvarnosti. Iz toga sledi niz zauzimanja stavova i odluka koje se odnose na recepciju teksta. Tekst gubi neograničenost, dinamiku i mogućnost slobodnog razumevanja koje zahvaljuje jeziku. Tekstovi dolaze, za odraslog čoveka, u drugim vezama koje se mogu ukalkulisati. Svakodnevnica, banalnost, ideološka pozadina, određuju sadržinu, teme takvih tekstova. Literarni tekstovi bivaju odbačeni ili prihvaćeni od takvog prethodnog ulaženja u mogućnosti života.

Deci nedostaje pre svega svaki horizont iz koga bi ona mogla da imaju određena očekivanja od teksta. Njihova je stvarnost drugačija, manje utvrđena, pošto deci nedostaju pre svega kategorije za prerađu njihovih iskustava i doživljaja, i tekstovi i priče, koje im se nude, padaju kao u prazan prostor.⁶

Tome odgovara da knjiga za decu ne poznaje specifičnu temu. Detetu se može ponuditi sve što je izvestan kontrast njegovog nemanja horizonta. Jer to

je to novo što ono zapaža i to što daje akcente: obrnuti svet, čudo bajke, fantastično kao kombinacija mogućih elemenata, avantura. Svi ti toposi, koji se još mogu i dopuniti, ne predstavljaju specifičnu osnovnu temu koju dete zahteva iz specifičnih detinjih potreba, već su oni u izvesnoj meri reakcija na to da dete samo od sebe ne zahteva ništa u obliku tekstova i knjiga. Ono ima svoju detinju vitalnost, svoje doživljaje, svoja iskustva, prisutnost porodice u kojoj deluje i živi, ali ono nema upravo misaono stanovište koje podrazumeva svaka struktura teksta za stvar predstavljenu u tekstu. Na to nemanje stanovišta odgovaraju toposi literature za decu.

Detinje razumevanje priče predstavlja u drugom pogledu izuzetan slučaj. Priča je situacijski nezavisna, neko je priča, piše ili čita na glas, ali pisac, čitač ili inicijator priče nije lično upleten u priču. Usmeno govoreni jezik, koji je poznat detetu, zna samo za povezanost onoga koji govori sa onim šta govori. Zbog toga, pre nego što se priča, jezički tekst, kao objektivno jezičko zbivanje, u svojoj povezanosti, može se shvatiti nezavisno od onoga koji govori itd., dete mora da postigne određeni stepen vladanja jezikom. Taj stepen karakteriše razumevanje jezika u kome je u govorenje ukaikulisano odsustvo nameravanog objekta. Uz to dalje ide da je detetu jasno koliko reči nisu stvari i da one ne predstavljaju osobine stvari. Sa ta dva momenta su opisane upravo bitne crte razumevanja fikcije. Uz to dolazi i jedna iznenađujuća svojevrsnost: predstave koje prate govor, u kojima nastaje slika određene stvari, ali nije data cela stvar, postaju utoliko interesantnije ukoliko se više spajaju u veze predstava. Osnovna crta priča za decu je da se sistematski stvaraju takve veze predstava i stoga se upravo skicirani poredak pretpostavki i rezultata može i okrenuti: priče za decu podstiču razvitak jezičkih predstava upravo zato što izlaze iz okvira situativnog konteksta.

To opet daje veću slobodu pričama u knjizi za decu jer se ona ne mora odvojiti od još neshvaćene stvarnosti, ona se može razvijati od početka, ona je prvi oblik sistematske veze iz koje se čak mogu izvesti kategorije za razumevanje stvarnosti.

Svako razumevanje koje odrastao čovek ima o fiktivnom svetu jezika pretpostavlja i implicira da on ima nefiktivno razumevanje stvarnosti, sveta i života. Dete razume priče bez te pretpostavke. Njegovo razumevanje realnosti ne bazira se još na posrednim jezičkim procesima, već na primarnim socijalnim odnosima i sopstvenoj aktivnosti. Zato priče za decu daju prvi oblik sistematskog posredovanja stvarnih veza, koje se detetu čine kao privremena objektivnost. Ili drugačije: priče za decu su vrsta spekulativne teorije sa one strane neposredne socijalne i individualne aktivnosti deteta.

III

Jezičko struktuiranje priče za decu sastoji se u najbitnijim iz dva principa: lika i njegovih obeležja. Taj model leži i u osnovi jezičkih značenja, ukoliko su ona konstanta, koja varijacijom obeležja pokazuje različite mogućnosti primene. Sasvim je blisko paralelnosti jezika i strukture priče neposredno upućivanje jednog na drugo, i shodno tome najranije priče shvatiti kao sled situacija likova u kojim delanje i obeležje likova stvaraju karakter procesa priče. U takvim najjednostavnijim pričama moraju se svakako poštovati određeni uslovi, ako treba da budu primenjene u najranijem dobu deteta. Promene likova i situacija ne smeju prekoračiti određeni okvir, dete mora da raspozna ukupno jedinstvo situacija i mora donekle da razume svojstveni karakter radnje, što znači da se određene radnje moraju primeniti na likove koji su ih izveli.

Najraniji primeri priča koje su poštovale te uslove razumevanja su priče slikovnica. Dete sebi obezbeđuje jedinstvo zbivanja pomoću veza među slikama, koje zadržavaju u granicama promene likova i situacija. Jezik na tom najranijem stupnju fungira kao oblik pokazivanja koji ne sadrži subjekat priče, lik, već promenu i menjanje obeležja jednog lika kao jezičku artikulaciju. »Biti« i »postati« su podeljeni na sliku i jezik. Neprozirnost i mnogoznačnost slike bivaju negirani jezikom, dinamični hod jezika biva zaustavljen statičkim karakterom lika koji se uvek vraća. Fikcija priče ne nastaje okretanjem od jedne nefiktivne realnosti, već eksplikacijom mogućnosti zgusnute slikovitosti. Tom procesu odgovara da deca sam jezik u njegovim značenjskim diferencijacijama ne objašnjavaju konačno neutralnim obeležjima, već obeležjima koja su izvedena iz radnji.

IV

308 Nasuprot toj najranijoj i najjednostavnijoj strukturi priče za decu grade se oni efekti koje mnogi odrasli smatraju svojstvenim priči za decu — neuporedivost, napetost, iznenađenje i čarolija, novost ili neuspeh itd. — što su samo dodaci. Čim dete shvati fundamentalnu i neophodnu vezu lika i promenljivosti lika i njegove situacije mogu se u taj osnovni rasper uvesti bilo koji sekundarni momenti. Osnovna priča sadrži u mnogim varijantama uvek istu poentu i čim su deca prozrela taj model interesovanje prelazi na takve priče u kojima se novo i još nenaslutljivo ostvaruje sekundarnim podacima.

Ta fascinacija koja proizilazi iz komplikovanih priča patiće od obeležja koja ne pripadaju nijednom liku, koja lik dovode u pitanje, koja ga iznenađuju, razrešavaju njegovu jednoznačnost, a dete ne poseduje prilaz do tih obeležja i njihovog porekla. Pošto su kategorije detinjeg razumevanja ograničene u prvom redu na osnovni stav lika, akcije i obeležja, dete ne može čaroliju da shvati iznad te strukture kao novi stupanj fiktiviteta. Dete se razumevajući troši na otkrivanju konstruktivnog principa ovih obeležja koja nisu vezana za likove i to na taj način ste veruje u priču.

Dete biva fascinirano neobjašnjivim elementima priče i ta fascinacija iskripljava mogućnost videnja novih oblika relacija u pričama.

Dečije verovanje u priče je neposredni izraz predatosti jezičkim podacima, koje dete ne može da shvati bilo kakvim objektivnim predrasumevanjem, osim upravo onim predrasumevanjem lika i njegove promene u samoj priči. Stvarnost, kako sopstvene radnje tako i akcije društvene okoline, ne daje nikakve kategorije, nego delove doživljaja koji nisu razrađeni za takvo tumačenje. Zato dete ne pokušava nikakve pozajmice od iskustvene stvarnosti, ono se trudi da sekundarna obeležja koja se ne odnose na jedan lik i inače se nigde ne javljaju samo razjasni u priči ponovnim vraćanjem na model lik — obeležje — akcija, koje za ovo nije počesuo. Iz tog propalog pokušaja nastaje neposredno »verovanje u priče« koje shvata vezanost sekundarnih obeležja sa samom pričom samo kao date kroz priču. Upravo to znači verovati u priču, smatrati je stvarnom, biti ponosen njome.

Činjenica da deca na taj način vrše jedno gotovo tačno tumačenje ovih sekundarnih obeležja sigurno im nije poznata. Ona tim verovanjem u priče pogadaju sam fiktivitet koji nastaje iz jezika i samo iz jezika.

Priča za decu predstavlja vezu između razumljivosti i nemogućnosti izvođenja pojmova iz nje. U tom obliku ona daje prilog širenju detinje dimenzije razumevanja; postoje veze koje ne stvaraju likovi koji su subjekti priče. Dru- gim rečima: ima veza bez subjekta i ima obeležja i podataka punih smisla koji

se ne odnose na ljudske ili životinjske likove. Time priča za decu ispunjava veoma važan zadatak u razvijanju detinjeg mišljenja i razumevanja.⁷

V

Priče za decu zahtevaju od dece sposobnost interpretacije i onda kada jezik, u njima primenjen, ne prelazi svakodnevno jezičko znanje dece. Priča za decu obogaćuje dečiji jezik utoliko što fiktivno iz priče stavlja u žižu posmatraja i intenzivira jednu dodatnu dimenziju upotrebe jezika. Pored toga deca pre svega stoje pred problemom da objasne nepoznato poznatim, dakle da za podatke stvore vezu koja se može dodati na ona obeležja i karakteristike likova koja su deci shvatljiva.

Deto mora da se, iz nedostatka razumevanja i nedostatka dovoljnih kategorija za interpretaciju, prvo pasivno prepusti vezi koju ne može da sagleda. Oblik u kome se javlja ta veza je bez sumnje iznenađenje, jer ono što se ne da uvrstiti prelazi u ono što se previdi, a to upravo predstavlja iznenađenje.

Deca bi mogla da otkriju smisao jedne veze koju nisu razumela samo kada bi otkrila konstrukciju kojom se postiže smisao veze. Jedna takva konstrukcija je pristupačna deci na jednoj drugoj ravni. Nastaju, naime, predstave koje stvaraju »primalac« jezika paralelno za sva jezička značenja. Takve predstave su utoliko slabije ukoliko je jezička artikulacija banalnija i sama po sebi razumljivija, one narastaju i pokušavaju da omoguće bar razumevanje, ukoliko je značenje nepoznatije i teže.

To važi za jezik uopšte a kod deteta u posebnoj meri, jer uz detinje sticanje jezičkog znanja uvek ide razumevanje novih reči. Što je manje reči poznato to je fantazija jače primorana da stvara predstave kao zamene za značenjske veze. Na jezičkim iskazima dece lako se može posmatrati da detinja fantazija stvara najsmelije kombinacije. Posmatrač takvih iskaza lako stiče ubeđenje da je život detinje fantazije bogatiji nego kod odraslih i da knjige za decu, zbog to »prirode« detinje fantazije, treba puniti tvorevinama fantazije.⁸

Problem detinje fantazije nije ni postavljen ni rešen ovim tumačenjem, pogotovo što je pojam fantazije sve drugo osim precizan. Sigurno je da se detinjoj fantaziji mogu pripisati mnoge pozitivne crte, a tumačenje fantazije nezavisno od jezika sigurno ima značaja. Ali ako se problematika poveže sa detinjim jezikom fantazija gubi svoju kvazi prirodnu osnovnu crtu i postaje momenat u jednom mnogo komplikovanijem zbivanju. Korelacija predstave i značenja zabranjuje od tog momenta svako vraćanje na fantaziju kao dar detinjeg unutrašnjeg života. U mnogim knjigama za decu detetu se nudi fantastičnim likovima stvorena zbrka, koja nastaje kao pomoćno značenje jezičkih oblika koje dete nije razumelo.

Alternativa ovom nesporazumu sastoji se u tome da se deci nudi jasnost i razumljivost kako bi ih spročili u tome da se uživljavaju u fantaziji. Ovu alternativu zastupaju poznati autori: Maria Montessori je opisala fantaziju kao bekstvo deteta iz procesa u kojima se troši racionalnim operacijama. I Walter Benjamin zahteva od literature za decu da bude jednostavna i realistička.

Problem je u tome što jeziku svojstven fiktivitet neprekidno ugrožava kako realizam tako i jednostavnost, i što takve crte dete razume tek kada mu uspe da shvati fiktivitet. Ako posmatramo literaturu za decu za najraniji uzrast deteta, dobijamo lako utisak da se autori ne trude da prerastu beskraju fantastiku, već pokušavaju suprotno, da je pojačaju.

VI

Pored problematike fiktivnog knjigu za decu pogađa u znatnoj meri i performativna upotreba jezika. Performativan je jezički iskaz tada kada je konstati-

tuivni deo radnje. Taj pojam koji je uveo J. L. Austin pokazuje jedan aspekt jezika koji je mnogo širi nego što to pokazuju i najjednostavniji primeri. Tako, na primer, ne postoji samo venčanje ili krštenje u jednom procesu iz koga ne može da bude izvučen jezički aspekt, pošto tek putem jezičkog izraza dolazi do fenomena, već i mnoge neupadljive delatnosti sadrže taj jezički aspekt: »grđiti« ili »lagati«, isto kao »zahvaljivati« i »pozdravljati«, »podneti predlog« i »jemčiti«, kao i »interpretirati« i »posvetiti« itd.⁹

Kod dece prevladavaju do posle desete godine života takvi jezički iskazi u kojima se performativno govori. Deca se ne drže jezika koji se formalno razume kao izjava (konstativna upotreba jezika u suprotnosti sa performativnom upotrebom jezika), jer se ona ne gube u ulozi gledaoca i posmatrača koji samo u tom smislu, putem distance od objekta, mogu da daju izjave i konstativne iskaze.

Taj aspekt detinje upotrebe jezika, koji se do sada pod naslovima »emocionalni jezik« i »žargon« smatrao semantičkom dimenzijom, pooštava se sve više što se više vraćamo u rano detinjstvo.

Deca govore performativno, tako što više radnju kroz jezik i navikavaju se na to da je ono što se vrši sama stvarnost. Ukoliko primaju obaveštenja fiktivnog jezika u obliku priča nastaje sugestija mogućnosti potvrđivanja fiktiviteta i tome sledi da deca događaje u okviru jedne priče, bez suprotnosti sa stvarnošću, smatraju stvarnim i istinitim.

310

Konstativno govorenje se kod dece ostvaruje tek zaobilaznim putem, brkanjem fikcije sa njima poznatim performativnim načinom govora. To objašnjava zašto priče za decu, nasuprot suženom performativnom jeziku, putem fiktivnog potpuno sadržavaju funkciju razvoja. Tu se osim toga može videti da se odvajanje performativnog govorenja od konstativnog ne vrši samo od sebe već samo preko nesporazuma i iskustava sa pričom za decu, odnosno u usmenim pričanjima svakodnevnog jezičke upotrebe.

Dete počinje isključivo performativnom upotrebom jezika tako što su jezičku konvenciju, u kojoj se govori, utvrdili odrasli. Putem te polazne pozicije govorenja i javljanja svih govornih akata, koji su uslovljeni u jednoj takvoj konvenciji, ima samo minimalno »neuspelog« govora. Uspех i neuspех govorenja se odnose na uslovnosti među kojima je performativni govorni akt potpun, ali ne u semantičko — sintaksičnoj korektnosti.¹⁰ Jezička konvencija u kojoj dete uči da govori ne sme se, ipak, zameniti jednom unapred datom situacijom koja bi bila data kao vrsta konteksta iz koga bi dete moglo da pomoću reči uzima značenja. Pre je tako da se jezička konvencija ne susreće sa detetom izolovano i odvojeno, već isključivo kao potvrđivanje performativnih izraza, koji tako predstavljaju jezičku konvenciju na jedan dijaletički način — ne reprodukcijom već performativnim govornim aktom koje dete samo izvršava, jer je u njega uvačeno konvencijom.

To je posebno izraženo tamo gde samo dete reguliše konvenciju, koja omogućuje uspešnost performativnog iskaza, što je slučaj na primer u igri. Izrazi igre su performativni i za dete je situacija igre autonomna situacija u kojoj se samostalno kreće i ostaje nezavisno od sveta odraslih. Odrastao čovek koji učestvuje u dečijoj igri je momenat konvencije dečije igre.

Ostaje da se u tome primeti da je performativno govorenje u najmanju ruku refleksiono neutralno. Dokle god je govorni akt konstituivan u jednoj radnji on se ne može ni odvojiti ni razumeti kao radnja distanciranog medijuma. Čak je vrlo bliska pretpostavka da performativnog govorenje može postati neprijatelj refleksije i da se može razumeti pre svega u dimenziji svakodnevnice kao izvor jezičkog klišeja i rutinskih jezičkih obrta. Za knjigu za decu struktura performativnog govorenja ima pre svega jedno dejstvo: dete ostaje zapleteno

u jezičke veze i nije u stanju da na sebe primeni određeno prikazivanje. Ono što se javlja u knjizi za decu ne može na taj način da podstakne na posmatranje stvarnosti. Dete se na toj ravni, pomoću svog verovanja u priče, u priču zatvara, sanja u njoj, menja sve drugačije strukture, sve kritičke poglede autora knjige za decu, sve pouke i vaspitanje u sliku koja je sama sebi dovoljna i koja ne dozvoljava više nikakav pristup spolja.¹¹

Nije teško potražiti uspeh poznatih knjiga za decu u ovoj strukturi, ali je verovatno bitnije otkriti, ne sasvim neproblematični, mehanizam koji je izazvao taj uspeh.

Produkovanje fikcije odraslima doduše pada lako, dovoljna je samo rečica «kao», ali je i vrlo teško oceniti dejstvo koje fikcija ima na decu.

VII

Nesklad koji postoji između sveta odraslih i sveta dece ne vidi se samo u stvarnosti i u jezičkim dimenzijama. Formalno, u mogućnostima posredovanja između ova dva sveta, on određuje, doduše na način koji je izrazito razumljiv sam po sebi, tematske okvire knjiga za decu. Pored vrlo raširene prakse da se sopstveno detinjstvo i sećanje na to detinjstvo koristi kao merilo i materijal za knjige za decu, pri čemu se kod mnogih pisaca javlja izvesna žalost za sopstvenim detinjstvom; pored dozvoljenog procesa, koji jedva da je dovoljan, veliku ulogu igra pre svega ona koncepcija koja ostavlja postojanje nesklada ali istovremeno nudi detetu vrstu nadsveta kao zamenu. Konkretni oblici u kojima vladaju takvi postupci u knjigama za decu međusobno se veoma razlikuju. Pojavljivanje likova koji sve mogu ostaje zajednička osnovna crta. Tim likovima pripadaju i deca koja su jača od odraslih, a naravno pametnija i bolja.

311

Ne može se prevideti da koncepcija pokušava da dete uzme ozbiljno, i da se nesklad između deteta i odraslog ne razrešava na banalan način i dobrovoljnim odricanjem od specifičnog detinjeg sveta. S druge strane je taj postupak opterećen jednom veoma iskrivljenom slikom sveta odraslih i objektivnih uslova stvarnosti. Bila bi to sudbonosna greška kada bi deca odrasla sa tim svetom knjige za decu. Da deca prerastaju takve konstrukcije fantazije ne zavisi od uticaja tih knjiga za decu već pre od toga da ih ona jednom ostavljaju po strani i shvataju kao čarolije, jer su mogla da steknu druga iskustva van tih knjiga.

Kada se uprkos tome ponovo upuštaju u takve fikcije to se može povezati, pored jezičke uslovljenosti tih fikcija, sa činjenicom da ona već poznaju takvu manipulaciju kao igru. Dečije igre su u istom smislu fiktivne kao i knjige za decu. Dečije igre ponavljaju strukturu sveta odraslih, ali to ponavljanje ne teži korektnom funkcionisanju toga sveta, već teži mogućnosti da taj svet dohvati u jednom toku koji je deci stran. U tom smislu deca igraju svet odraslih i to znači da ona detaljima izvršavaju nešto drugo nego odrasli. Dete svet odraslih tumači kao svet igračkaka.

I to predstavlja odgovor na nesklad sveta odraslih i sveta dece: jedan veliki, suviše neproziran svet se redukuje na mali oblik. U njemu odjednom dete može više od odraslog čoveka, otvara se jedna zona u koju se ne sme stupiti, može se uhvatiti nešto što deca u stvarnosti ne bi mogla promeniti.

Model priče za decu kao igrane igre, koju dete čitajući posmatra, je koliko fascinantno i raširen toliko i opasan. Suviše se lako zadovoljavamo tim tumačenjem. Igre se produžavaju u knjigama, konflikti se prezentiraju kao konflikti igre u malom izdanju, jezički iskazi ostaju u svetu igračkaka i istine tog sveta igračka su samo ideje autora, koje su proizvoljne jer ne moraju da se mere sa stvarnošću pošto mogu da ostanu u lepom svetu igračkaka u knjizi za decu.

Ova kritika se ne sme pogrešno razumeti: radi se samo o tome da se prikaže mehanizam, koji nastaje kada se knjiga za decu vraća na jedan fenomen dečijeg sveta, koji je kao igra potpuno legitiman.

Detetu se svet odraslih ne čini samo kao previše veliki, previše udaljen i previše neprovidan svet — on se u izvesnom smislu čini kao neživotna, sterilna, možda čak i besmislena strana samog dečijeg sveta. Životnost se ovde ne sme razumeti samo u smislu biološkog vitaliteta. Decu bez sumnje poseduju drugu vrstu vitaliteta i živosti u biološkom smislu. Da se svet odraslih njima čini sterilnim povezano je ipak sa povišenom psihičkom životnošću dece. Taj oblik životnosti proističe iz viška mogućnosti tumačenja, koje decu razvijaju za svoju okolinu. Odrastao čovek smanjuje opseg svojih tumačenja stvarnosti. Svet postaje jednoznačan, on ga nevršćuje, on se smešta u njemu, smeta mu da promeniti mogu izgledati tako, a i drugačije. Upravo je to strano deci. Ona nase-ljavaju smislom i značenjem sve što je u njihovom vitalnom dometu mnogo intenzivnije nego što se to odraslom čoveku čini potrebnim. Ukoliko više smisla i značenjskih kapaciteta stoji na raspolaganju utoliko je za decu manje i pre-glednije područje stvarnoga koje prima ta tumačenja. Svaka data stvar može, pri višku mogućnosti tumačenja, promeniti značenje toliko često koliko hoćemo. Važi ipak i obrnuto: ukoliko je ograničenija objektivna dimenzija u kojoj dete živi, utoliko su mnogobrojnija tumačenja koja izgledaju moguća za jednu istu stvar, jer u okviru objektivne dimenzije ima premalo mogućnosti za korekturu, pošto je ta dimenzija još veoma ograničena.¹²

312

To se održava u realnom životu deteta isto kao i u dečijoj igri i biva primenivano u svetu igračaka — svetu knjiga za decu u još višem obliku.

Ostaje otvoreno pitanje: da li je ponovno posezanje za antropološkim mehanizmom, odnosno zaoštavanje i preterivanje tendencije igre, upravo ono što treba detetu da pruže knjige za decu.

VIII

U mnogim knjigama za decu, na primer u slikovnicama, u basni, u fantastičnoj knjizi za decu, nailazi se na mnogoznačnost pripovedanja koja prevazilazi uobičajene mnogostruke mogućnosti tumačenja jednog konteksta.¹³

Svaki se tekst može interpretirati, jer iskaze delova teksta nije moguće jednostrano fiksirati. Taj oblik neutvrđeno jednoznačnosti se ipak sasvim razlikuje od mnogoznačnosti koja se javlja u knjigama za decu. Ta neodređenost jednog teksta koji čita odrastao čovek je privremena, ona se ne širi i odrastao čovek je shvata. Mnogoznačnost knjiga za decu je povezana sa neodređenošću deteta, sa mogućnostima koje ima dete i pre svega s tim da je «imati mogućnosti» u detinjoj dimenziji unapred uzeta i najavljena budućnost deteta. Dok je literatura za odrasle literatura prošlosti u kojoj se rekapitulira, u kojoj se razmišlja, u kojoj se daju sećanja, dotle je literatura za decu literatura onoga što još nije, sna, prodora u mnoštvo mogućnosti koje se još ne mogu interpretirati kao budućnost. Ono-što-još-nije-završeno dete interpretira kao igrariju koja nema obavezujuće dejstvo. Ali ono-što-još-nije može biti i u afinitetu za napetost, za radnju, koji su značajni u knjigama za decu. Sa knjigom za decu dete radi na jednoj dimenziji koju još ne poznaje, koju nikad neće upoznati u tom obliku, ali koja principijelno otvara mogućnost da nešto izvan sadašnjosti stigne do čoveka.

To ne važi za sve knjige za decu, ne za one koje preteruju u mogućnostima tumačenja i ekstremno ga dovode do iluzornog, već samo za one koje koriste slobodan prostor tumačenja za predstavljanje prihvatljivih mogućnosti. Svakako se mora čuvati toga da se u jasnim mogućnostima ne vide samo one koje imaju

smisla, jer su to u najvećem broju slučajeva samo one iz sveta odraslih koje za dete ostaju nedostižne.¹⁴

Literatura za odrasle je samo dodatak životu odraslih. Ona nije egzistencijalni deo njihovog života, jer odrastao čovek se snalazi u životu i bez pomoći literature.

Knjige za decu imaju za psihički život deteta sasvim drugi rang. One predstavljaju potvrdu vremenske i jezičke dimenzije, one akcentuju jedan važan aspekt detinjeg sveta: životno očekivanje. Razlog zašto deca vole doslovan govor u knjigama za decu mogao bi se tražiti u tome što je njihov jezik sad-jezik, a velika sklonost za slikovnice je sigurno u zavisnosti od toga što u slikovnicama ima više prostora nego samo za sadašnjicu.¹⁵ Obe perspektive, doslovan govor kao izraz dečijeg jezika sadašnjice i slikovnica sa svojom savremenosti u kojoj je u neartikulisanoj obliku data i budućnost, fikcijom dobijaju veoma dinamičan momenat. Doslovan govor se ne završava, može se po volji nastaviti, a slikovnice sadrže slike sa pojedinostima koje nešto pričaju i tako stvaraju tok priče katkad izvan vidljive situacije. Fiktivitet u obe forme nije jedan formalan aspekt, već čin koji prebacuje dete iz njegove sadašnjosti u vremensku napetost. Očekivanje se ne može stvoriti učestalom primenom uvek po jednog novog doživljaja iz stvarnosti sveta, već samo tako što određeno mesto jedne strukture dobija upućivački karakter. Ovo se jasno može posmatrati u doslovnom govoru i u slici iz slikovnice.

Ako se na taj način jezik ne razume kao »iskaz o«, a slika kao »preslikavanje sa« onda postaje vidljivo da deca realizuju gore opisanu funkciju jezika i slike i izvan okvira knjige za decu. Biće u svakom slučaju »naučena« pre svega knjigom za decu i sličnim momentom iz svakodnevnice.

313

IX

U detinjem razumevanju pričani svet se pokazuje kao sve drugo osim kao jednoznačan. Deca ne mogu da shvate fikciju kao literaturu koja stvarnost opisuje, reflektuje i tumači i ona ne mogu da shvate literaturu u jednom drugom smislu, kao distancirani oblik njihove sopstvene stvarnosti i dečijeg sveta, sa svim njenim ograničenjima i teretima. Pošto deca nemaju pred očima koordinantni sistem svoga života ne mogu fiktivnom iz knjiga za decu da daju nikakvo tačno mesto.

Ako se literatura uzme kao oblik čovekove refleksije i objašnjavanja samoga sebe, onda odrastao čovek može da shvati literaturu za decu kao varijantu jedne takve refleksije i objašnjavanja; deca sama ipak ne mogu da se ophode sa fiktivnim u tome smislu.

Kada deca primaju priču iz knjige za decu onda se to dešava bez metode pripreme i deci ne preostaje ništa drugo osim da se zabavljaju i da uživaju u njoj ili da je odbiju kao nesvarljivu.

Ove okolnosti pospešuju sasvim određene junake knjiga za decu, naime, onog junaka koji živi svoj sopstveni život, koji može da uživa bez ograničenja, koji se snalazi u svetu i koji vlada svetom, koji kao dete nadmašuje odrasle ili sme da se predaje svojim snovima i jednom irealnom svetu. Taj egocentriizam klasičnih likova iz knjiga za decu predstavlja interpretaciju ove antropološke strukture: div, supermen, avanturista, sanjalica itd. su druge interpretacije koje se razlikuju samo drugim sadržinskim oblikovanjem ove antropološke strukture.

Za decu su knjige za decu zato utoliko više samo štiva za čitanje¹⁶ ukoliko poseduju manje merila za recepciju. Problem literature za decu je samo u tome što se kategorije i merila za recepciju ne mogu dati spolja, već jedino samim

knjigama za decu. Pri tom se moraju poštovati odgovarajući antropološki uslovi, oni koji proizilaze iz specifičnog fenomena dečijeg sveta, jer ih dete ni u kom slučaju ne može da preskoči.

Iz tih korelacija se, s druge strane, ne smeju izvući ni pogrešni zaključci. Decu je potreban specifično za njih predstavljen, ispričan svet sve dok su u suprotnosti sa svetom odraslih. Likovi koji deci pokazuju kako će se ta suprotnost brže završiti su isto tako sumnjivi kao i oni likovi koji deci demonstriraju pogrešno shvaćeno detinjasto ponašanje, kakvo deca treba što duže da imaju.

X

S tim u vezi osvetljavaju se i namere antiautoritarnih knjiga za decu jer se »psihički život« dece, u već datim formama sukoba sa fikcijom, realnošću i jezikom, ne može na taj način generalizovati da dete može da shvati zavisnost i ugrađenost tih procesa u samu društvenu strukturu. Namera antiautoritarnih knjiga za decu se može lako predstaviti kao specifično akcentovanje nesklada između odraslog čoveka i deteta: interesovanja dece se suprotstavljaju »zlom« odraslom čoveku, obe se pozicije objašnjavaju njihovim ulogama.¹⁷

314 Na starijim knjigama za decu, koje su nastale pre ove antiautoritarne koncepcije, lako se može potvrditi da je takva koncepcija jedan topos, koji se uvek iada javlja kada se svet odraslih nađe u krizi i izgubi nesalomljivu veru u samog sebe. Očekivanja, koja se vezuju za tu koncepciju, svakako se znatno razilaze. Isto tako različita su i shvatanja u pogledu mogućnosti realizovanja i efektnosti tih namera u odnosu na samo dete. Od jednog antropološkog stanovišta može se pokazati da dete kritiku, koja je data u knjizi za decu, reprodukcije društvene stvarnosti i vladajućih odnosa, zato ne shvata kao stvarnu što mu jednostavna razlika priče iz knjige za decu i realnog života ne daje oslonac za kritiku. Dete ne povezuje priču iz knjige za decu sa realnim životom, pošto se u procesu recepcije jedne priče iz knjige za decu realna stvarnost ne može odvojiti od priče kao objašnjiva, što bi svakako bio preduslov da kritika uopšte ima jasno označen predmet. To ne znači da deca odbijaju takve knjige, naprotiv, one su prihvaćene kao i svi drugi tipovi knjiga za decu. Recepcija se ipak odvija na način koji ne odgovara prvobitnoj nameri: deca kritiku vladajućih odnosa razumeju kao vrstu obrnute priče o razbojnicima, koja ostaje u dimenziji fiktivnog, upravo zato što se pokazuje u neobičajenom obrtu činjenične strukture. Antiautoritarna knjiga za decu postaje na taj način najfiktivnija literatura za decu koja se može zamisliti, prerasta strip u odnosu na fiktivitet i realitet. Na taj način ova literatura zaklanja decu od stvarnosti više nego druge knjige za decu koje rade »reproduktivno«. Pri tom detinje drugačije tumačenje antiautoritarne knjige za decu prema jednom super stripu ne leži u smislu antiautoritarne koncepcije ni onda kad se strip shvati samo formalno kao forma predstavljanja, a ne kao jedan satirizmski određen tip literature za decu.

Dete svoju literaturu prima drugačije od odraslog čoveka, jer fiktivitet za dete ima drugu vrednost nego za odraslog. Da ova recepcija obezvređuje namere antiautoritarnih knjiga za decu predstavlja za tu koncepciju svakako samo prvu teškoću, takoreći »tendencioznu« poteškoću. Mnogo više posledica ima ona druga okolnost koja se može naći u pedagogiji kao često diskutovan problem. Ko hoće da promeni situaciju deteta u pravcu prilagodavanja ili neprilagodavanja društvu (odraslog čoveka) oduzima detetu supstancu koja mu je potrebna za svaki oblik samostalnosti: onu putem koje treba da nađe svoj detinji identitet i da zauzme poziciju pomoću koje će moći da preuzme strukturu sveta

odraslih. Ko jedno takvo preuzimanje (struktura odraslih) bez mnogo razmišljanja interpretira kao čisto prilagodavanje i podređivanje, pa prema tome to i želi da spreči, utvrđuje ili rusovsku dobru prirodu deteta a to znači: dete je bolji mali odrastao čovek, ili kao antiautoritaran »dobar« odrastao čovek silom uvlači dete u jednu određenu ideologiju, upravo stoga što ono jedno takvo »pozitivno oformljenje« ne razvija samo od sebe.

Pedagoški problem dečije identifikacije ne može se ovde opširno diskutovati. Sem toga, mora se jasno razgraničiti antiautoritarna pedagogija od antiautoritarnih knjiga za decu, zato što su mogućnosti antiautoritarne pedagogije, svuda gde su date radnje i situacije, mnogo veće nego u knjizi za decu koja je fiktivnošću jezika i problematike nerazvijenih kategorija razumevanja, mnogo manje podobna za antiautoritarne ideje. Ova činjenica ponovo poteže pitanje antropološkog mesta literature za decu.¹⁸

Knjiga za decu ima za psihički život dece veliki značaj. Deca čitaju tu knjigu bez teorijskih priprema. Ona se veoma lako brane protiv pokušaja da knjigu za decu primene kao pedagoški instrument protiv samih sebe. Pošto ona niti hoće niti mogu da interpretiraju ono što čitaju, mora tekst sam da se interpretira. To znači da on mora da poseduje oštriju vezu i intenzivniji karakter toka radnje. Uzbudljivost radnje, mogućnost da se radnje gotovo beskrajno mogu nastavljati su momenti koji detetu olakšavaju čitanje. Na neki način može se dečije »hteti saznati« svesti na takvu strukturu čitanja. Čitanje kao ponavljanje i konstruisanje jednog sadržaja pretpostavlja izvesnu površnost pojedinosti i vrstu beskrajnog sadržaja. Jer dete samo na taj način može da napreduje u razumevanju, pošto pojedinosti u potpunosti razume i poveže i pošto mnoštvo pojedinosti dete neprimetno vode kroz priču.

Pošto školske knjige ne mogu uvek da imaju tu lakoću i neopterećenost knjige za decu, potrebno je da se knjiga za decu u svojoj osobenosti i iz tog razloga brani. Jer stav prema čitanju i prema knjigama uopšte mnogo je više pod uticajem knjige za decu nego pod uticajem propisane školske knjige. Školske knjige su za decu bile i ostale knjige iz sveta odraslih. Knjige za decu nemaju doduše tematski tačno određen okvir, ali one ipak imaju odlučujući značaj za samostalni razvoj deteta.

315

NAPOMENE:

¹ Ideje autora su sasvim različitog porekla i oštine. Tako se, na pr., kod Langveid-a radi o jednoj strukturi dečije spoznaje koja se lako može posmatrati, naimo o pripisivanju smisla, o tumačenju procesa koji kod deteta svet tek izdižu na stepen značajnosti. Stewerth se bavi socijalnim problemima i genezom »ljudskog« u detetu, koje potiče od majčinske ljubavi. Rombach pokušava u jednom pregledu životnih doba da pokaže da je detinjstvo priznat oblik postojanja čoveka koji se bez prelaza napušta u kasnijem dobu života. Počeci antropologije deteta nalaze se još i u radovima Kurt Levin-a, René Spitz-a i Jean Piaget-a.

² Pre no što deca čitaju u jeziku, ona razumeju druge povezanosti koje čitaju kao strukturirane sisteme znakova, što je na izvestan način i preduslov za akceptiranje i prihvatanje jedne fiktivne stvarnosti u tekstu. Zbog toga je od velikog značaja za decu da čitaju slikovnice i čudan je preokret kada shvate da tekst koji im se čita predstavlja objašnjenje uz slike. S tim u vezi je i dečja ljubav prema pojedinostima i stvarima kao i većinom sigurno procenjivanje gestova odraslih. Verovanje u priču kod dece ima, dakle, jednu potpuno nejezičku osnovu, pri čemu se uzajamni uticaji ne mogu osporiti: što je jača osnova, utoliko se ranije i intenzivnije javlja verovanje u priču, i obrnuto.

² Istu strukturu opisuje Henri Michaux ali na jednom sasvim drugom nivou, između jave i sna: pri čemu se u odnosu na san može također govoriti o čitanju, koje se nalazi s one strane direktnog sačitavanja jezičkih veza: »Postoji jedno indirektno ponavljanje koje se ne sme podciniti a to je da se čovek u snu sasvim prirodno nalazi u istoj situaciji kao u prvini danina života kada je bilo mnogo toga da se osjeti, vidi, čuje, uživa i propati (...) ali veoma malo onoga što se razume».

³ Dobar primer recepcije literature za odrasle od strane dece -- : to bez nekog problema -- predstavlja poznata upotreba Swiftovih satira kao knjiga za decu. Na ulogu, koju pri tom igra promena proporcija, ukazaće se kasnije.

⁴ Veoma česte i lako uočljive originalne formulacije u dečjem govoru mogu se lako razumeti na osnovu ove diferencije: jezik kod deteta je manje određen svrhom a više mogućnostima izražavanja, a isprobavanje tih mogućnosti predstavlja najvažniji instrument dečjeg sticanja govora. Ovaj aspekt predstavlja bitno stanovište sa kojeg sam posao pri izradi programa za uvežbavanje govora u predškolskom dobu (Jezičke igre za decu, Stuttgart 1973). U ovoj vezi može da se interpretira i dečji stih i nonsens literature za decu.

⁵ Prazan prostor nije prazan zato što deca još ništa nisu doživela, već zato što doživljaje još nisu u stanju da srede. Ona zajedno sa doživljajima izgrađuju i principe sređivanja, i dok je taj proces u toku ona zaboravljaju doživljaje. Neposrednost dečjeg doživljaja povezana je sa činjenicom da taj doživljaj nema pozadine. Isto tako može da se objasni laka povredivost dece posle nekog preobimnog doživljaja, sa kojim nisu u stanju da izđu na kraj, jer nemaju mogućnost sređivanja. Ali ono što omogućava stvaranje kategorija za obradu iskustva i doživljaja to je u neku ruku prisila da se dode do novih doživljaja. Na taj način stav očekivanja kod dece pojačava »prazan prostor«, a dečija knjiga se nadovezuje upravo na taj stav očekivanja.

⁶ Danas smo zbog značaja škole, koji jednostavno nismo u stanju da izbrišemo iz svesti, učvrstili u shvatanju da se dečije mišljenje i razumevanje izgrađuje isključivo putem serijoznih predmeta, a to znači većinom na propedeutici nauka. Pritom se zaboravlja da je razvoj znanja, mišljenja i razumevanja kod dece na sasvim drugi način povezan sa njihovom životnom aktivnošću. Zasluga je Petera Bichselsa što je to pokazao svojim pričama za decu (1969). Cp. i moju interpretaciju Geneza znanja u pričama za decu od Petera Bichselsa, Essen 1973.

316

⁷ U vezi sa ovim treba ukazati na veliki istraživački poduhvat Jean Piaget-a, koji je posvetio imaginaciji ranog detinjstva (Podražavanje, igra i san, Stuttgart 1969). Njegova supstinalna posmatranja i tumačenja i interpretiraju i ulogu fiktivnoga, dečije fantazije i vezu oba fenomena sa dečjim govorom. Rezultati Piageta ne mogu se u okviru ovoga rada u dovoljnoj meri prodiskutovati. Ali se mora primetiti da Piaget jeziku u tom okviru ne pridaje naročiti značaj. To odgovara osnovnoj strukturi Piagetovog dela o dečjem razvoju, ali otkriva i određenu napredno stvorenu odluku o tome šta je po Piagetu jezik: naime odraz i ponavljanje drugih nejezičkih struktura. U današnjim diskusijama o filozofiji jezika ova teorija o odražavanju nije više aktuelna.

⁸ U vezi sa klasifikacijom performativnih jezičkih akata up. J. L. Austin: Teorija jezičkih akata (How to do things with Words), Stuttgart 1973, str. 26: »I mogu se naći jezici koji ispunjavaju te uslove, ali za njih važi:

A. Oni uopšte ništa ne opisuju, ne saopštavaju, ne tvrde; oni nisu ni istiniti ni lažni;
B. Iskaz u referentel je u svakom slučaju delimično izvršavanje radnje, koja se opet nikako ne bi mogla nazvati »nešto reći«.

⁹ Up. J. L. Austin, a.a.O., str. 35:

(A. 1) Mora da postoji uobičajen konvencionalan postupak sa određenim konvencionalnim rezultatom; uz taj postupak spada da određene osobe pod određenim uslovima upotrebljavaju određene reči.

(A. 2) Određene osobe i okolnosti moraju u datom slučaju da odgovaraju pozivanju na poseban postupak na koji se čovek poziva.

(B. 1) Svi učesnici moraju postupak korektno

(B. 3) i u potpunosti da izvedu.

(C. 1) Ako je, kako je to često slučaj, postupak namenjen ljudima koji poseduju određena mišljenja ili osećanja, ili ako taj postupak služi za utvrđivanje određenog kasnijeg ponašanja jednog od učesnika, tada mora onaj koji učestvuje u postupku i koji se na njega poziva da ima zaista ta mišljenja i osećanja i učesnici moraju imati nameru da se tako i nikako drukčije ponašaju.

(G. 2) i oni tada i moraju tako da se ponašaju.

¹⁰ Problem verovanja u priče, problem dečije priče kao spekulativne teorije, kao emancipatorskog instrumenta itd. ima veoma divergentne aspekte: dete koristi dečju priču kao »stvarnost«. Što duže traju te »stvarnosti«, što se dete bolje snalazi u njima, utoliko lakše će mu pasti da u tom smislu kategoriše jednu realnu stvarnost, tj. da je razume kao »priču«. Na taj način stvarnost postaje jedna varijanta sveta dečije priče. Stvarnost liferuje najviše priče koje dete samo može da zamisli. Ali bez dečije priče s one strane takvih varijacija ostaje ova dimenzija privremeno zatvorena, stvarnost ne sadrži »priče« koje su strukturirane već neshvaćen svet odraslih. Bilo bi kratkovidno iz ove dijalektike izvući zaključak da bi se morao napustiti lep privid dečjih priča u korist istinitih pričama. Tada bi se napustila mogućnost da se nađe pristup ka istinitim pričama! Ali je isto tako kratkovidno spasavati fantastične priče i sve vrste lepih privida u dečjoj knjizi od emancipatorskih pokušaja. Jer

ovi pokušaji bivaju omogućeni tek lepim prividom priča u knjigama za decu. I ovde važi princip: što je fantazija preciznija to je ona korisnija za istinu.

¹² Up. Langeveld: *Studije antropologije deteta*, passim; naročito poglavlje o stvari.

¹³ Up. K. W. Peukert, *Jezičke igre za decu*, Stuttgart 1973. Višeznačnost se koristi za uvećavanje jezika kao mogućnost različitog korišćenja kako pojedine reči (priča o rečima) tako i rečenice (sa negacijama), i najzad u povezanom tekstu, koji otuđenjem može da postane mnogoznačan.

¹⁴ Sta su jasne mogućnosti može da se odluči samo od slučaja do slučaja. To zavisi i od starosti deteta i od preciznosti pojedinosti koje doprinose povezanosti situacije. Postoji, kako je poznato, i logika besmisla, a sa druge strane nije svaka nerealnost već strukturirana. Osmišljene mogućnosti sveta odraslih mogu se lakše shvatiti, jer su tešnje povezane sa otornjenom i strukturiranom svakodnevnom dimenzijom.

¹⁵ Up. početak knjige *Alisa u zemlji čuda*: »(...) I kakvu svrhu ima knjiga bez slika i razgovora?, pitala se Alisa.«

¹⁶ Dobar primer za tu tendenciju pružaju slikovnice koje se ne samo uvek ponovo recipiraju već služe kao podloga dečijoj ljubavi za detalj. Lako se može uočiti i tendencija da je priča deci onda naročito vredna pažnje, ako se stalno nastavlja, dakle, ako običava beskrajan nastavak, koji sadržajnski nema baš nikakvog smisla. Priča na taj način gubi u obliku ali dobija u materiji.

¹⁷ Up. Hartmut von Hantig: »Čovek stiče utisak da u današnjim knjigama za decu deca moraju da budu drska, agresivna, pravi davoli, ili moraju bar u mislima da se bune protiv roditelja, škole, vlasti. Oni moraju valjda da izmene sistem, koji mi odrasli jedva možemo da toleriramo. Moraju li oni to zaista i hoće li ih to u stvarnosti učiniti slobodnijim i delotvornijim? Važno nije je, čini mi se, da oni nauče u svom malom svetu (u koji veliki stalno pritiče) više da razumeju i sa više znanja da raspoložu. Sudbonosna veza njihovog odnosa prema odraslima i ustanovama može da se potre na taj način što će oni spoznati zakonitosti koje tu vladaju. Ako se na pr. u jednoj priči perspektiva deteta uzme ozbiljno i konzekventno suprotstavi perspektivi odraslih ili ako se odrasli nadu u razumljivim teškoćama nasuprot deteta ili ako uz jednu priču postoje alternative, onda dete biva podstaknuto da samo rasuđuje i sebi da pomogne.« (Pogovor uz priču *Rel, morski pas*, 1972). Uz to vezana je i činjenica da deca mogu da vole svoje knjige kao i igračke i da za odraslog nema samo sećanja na detinjstvo već i na priče iz njegovog detinjstva.

¹⁸ Razumljivo je da antiautoritarna knjiga za decu nema uticaja na školske čitanke. Škola je bila i sada je strukturirana na osnovu jednog drugog principa, a čitanka poseduje sopstvenu tradiciju koje se tvrdoglavo drži. Pa ipak antiautoritarne tendencije u jednoj liberalnoj školskoj nastavi lakše dolaze do izražaja nego u knjigama za decu, zato što je mogućnost praktikovanja i usmenog razgovora o ideji znatno veća nego u knjizi za decu u kojoj antiautoritarna pedagogija počleže uticaju fiktivnoga. Što se školske čitanke tiče i za nju važi isto što i za knjigu za decu: ona nema prirodnu temu i ona nije kao zbirka različitih tekstova čak ni obeležena jednom jasnom i uočljivom koncepcijom. To važi i onda kada se u čitanci javu odlomci iz modernih knjiga za decu. Teškoće, sa kojima čitanka u osnovnoj školi ima da se bori, još nisu opsežno prikazane i pored kritike koja se odnosi na čitanke. Rad na čitanci u osnovnoj školi trebalo bi istovremeno usmeriti u dva pravca: jednom u pogledu na iskustva koje dete stiče čitajući tekst, shvatajući kontekst, višeznačnost, oblik teksta i konstrukciju teksta u pričama; sa druge strane trebalo bi pokušati da se prouči i razjasni onaj život i svet u kome je dete kod kuće, i to na osnovu fiktivnih figura. Problem čitanki postoji u tome što se ova dva aspekta lako razilaze, pa ili nastaje formalna čitanka ili sadržajno revidirana čitanka. Ova poslednja vrsta pati od izvesnog modernizma, koji može samo onda da se izbegne ako se uzmu u obzir antropološki podaci, mesto da se vraćamo na sećanja iz sopstvenog detinjstva, ili da se favorizuju određeni tipovi dečijih knjiga (na pr. avanture). Up. Kurt Werner Peukert: *Dečija čitanka*, Stuttgart 1974. kao pokušaj da se čitanje preko konstrukcije teksta na nov način odredi.

317

LITERATURA

J. L. Austin: **How to do things with Words**, Oxford 1962. Nemački: **Zur Theorie der Sprechakte**. Nemačka prerada od Eike von Savigny, Stuttgart 1973.

Martinus Jan Langeveld: **Studien zur Anthropologie des Kindes**, Tübingen 1956 (Forschungen zur Pädagogik und Anthropologie 1).

Henri Michaux: **Zwischen Tag und Traum**, Frankfurt a.M. 1971.

Kurt Werner Peukert: **Sprachspiele für Kinder**, Stuttgart 1973; **Kinderlesebuch**, Stuttgart 1974.

Jean Piaget: **Nachahmung, Spiel und Traum**, Stuttgart 1969.

Heinrich Rombach: **Pädagogische Anthropologie**, in: **Die Frage nach dem Menschen**, Festschrift für Max Müller, Freiburg i. Br. u. München 1966.

Gustav Siewerth: **Metaphysik der Kindheit**, Einsiedeln 1957.

Kurt Werner Peukert

(Sa nemačkog prevela Mira Mrazović Weinbeck)

nagrade za književnost za decu

319

Detinjstvo u ovom broju donosi pregled deset nagrada koje se dodeljuju isključivo za književno stvaralaštvo za decu. Pregled sadrži nagrade jugoslovenskog karaktera (*Nagrada »Mlado pokolenje«*, *Nagrada i Povelja Zmajevih dečjih igara i Priznanje partizanskoga kurirja*), republičke nagrade (*Nagrada »Neven«*, *Nagrada »Grigor Vitez«* i *Nagrada Radiotelevizije Skopje*) te tri nagrade najistaknutijih izdavača dečje knjige (*Levstikova nagrada*, *Nagrada »Ivana Brlić Mažuranić«* i *Nagrada »Svjetlost«*).

Nagrade su datirane godinom dodeljivanja, a u većini slučajeva podrazumeva se da se nagrada dodeljuje za delo objavljeno prethodne godine.

Pregled ne obuhvata nagrade koje se dodeljuju za književnost za decu u okviru redovnih (nespecijalizovanih) institucija nagrada.

Ovaj pregled sadrži isključivo nagrade za književnost za decu (ili za delatnost vezanu za književnost za decu), iako se većina nagrada koje se ovde prikazuju dodeljuje i za druge vidove stvaralaštva za decu.

U pripremi pregleda saradivali su: Redakcija časopisa *Otrok in knjiga*, Georgi Arsovski, Milan Crnković, Momir Pejović i Branko Stojanović.

NAGRADA »MLADO POKOLENJE«

Nagradu dodjeljuje Savez organizacija za vaspitanje i brigu o deci Jugoslavije. Ustanovljena je 1956. godine. Dodjeljuje se za najbolja umetnička ostvarenja namenjena deci.

DOBITNICI

1957.

Tone Seliskar za životno delo
Branko Ćopić za knjigu godine *Dožirljaji mačka Toše*

1958.

Mato Lovrak za životno delo

1959.

Desanka Maksimović za životno delo
Ela Peroci za knjigu godine *Majhno kot mezince*

320

1960.

France Bevk za životno delo

1961.

Gvido Tartalja za životno delo
Milovan Đanojlić za knjigu godine *Kako spavaju tramvaji*

1962.

Josip Pavičić za životno delo
Tone Pavček za knjigu godine *Velesenzacija*

1963.

IP »Mladinska knjiga« Ljubljana, za uspehe u izdavanju literature za decu
Dušan Radović za knjigu godine *Smešne reči*

1964.

Grigor Vitez za životno delo
Brama Crnčević za knjigu godine *Bosonogi i nebo*

1965.

Branko Ćopić za životno delo
Dušan Radović za TV emisiju *Na slovo na slovo*
Ivan Ćeković za knjigu godine *Kad bi mesec bio balon*

1966.

Mira Mihelić za knjigu godine *Pridi mi moj Aril*

1967.

Kristina Brenkova za životno delo
Vidoe Podgorec za roman godine *Beloto ciganče*
Draško Ščekić za knjigu godine *Planina*

1968.

Ivan Ivanji za zbirku bajki *Kengur, helikopter i drugi*
Arsen Dedić za tekst i interpretaciju dečje pesme *Kad bi sri ljudi na svetu*
Ljubiša Djokić za dramski tekst *Do poslednjeg šaha*

1969.

Aleksa Mikić za dugogodišnje plodno stvaralaštvo namenjeno deci i za uspehe na stvaranju i razvijanju štampe za decu
Slavko Jančevski za zbirku pesama *Žuti i crni*
Dobrica Erić za zbirku pesama *Sluzuj i sunce*

1970.

Gustav Krklec za dugogodišnje plodno umetničko stvaralaštvo za decu
Vučo Nikoleski za dugogodišnje plodno umetničko stvaralaštvo za decu
Dragan Lukić za tekst slikovnice *Hiljadu reči u tri reči*
Palma Katalinić za zbirku priča *Cerčak moreplovec*

1971.

Aleksandar Vučo za pesničko delo koje je otvorilo epohu u književnosti za decu
Vasil Kunoski za pionirski rad na razvoju makedonske poezije za decu
Čedo Vuković za dugogodišnji rad na razvijanju izdavačke delatnosti u literaturi za decu u Crnoj Gori
Ahmet Hromadžić osnivač i dugogodišnji urednik jedinstvene biblioteke za decu »Lastavica«
Momčilo Tešić za četrdesetogodišnji angažovani pesnički čin u našoj socijalnoj poeziji i poeziji za decu
Ljubivoje Ršumović za zbirku pesama *Ma šta mi reče*
Zvonimir Balog za zbirku pesama *Neridljiva tra*
Dobrica Erić za način obraćanja u radio-emisiji *Dobro jutro decu*

1972—1973.

Branka Jurca za životno delo i dugogodišnje uređivanje lista »Ciciban« i revije »Otrok in družina«
Dragutin Horčić za zbirku *Čadave zgodbe*
Ištvan Nemet za roman *Šebešćan*
Gligor Poporski za zbirku priča *Biljana*

1974.
Slavko Janevski za životno delo
Miroslav Antič za zbirku *Garavi sokak*
Dragan Kulidžan za zbirku *Deco dobar dan*
Milko Matičetov za zbirku *Zverinica iz Rezijske*
Branko Hribar za racio-igru *Bum, bum, prjt i gotovo*

1975.
Juraj Tušjač za dugogodišnje plodno književno stvaralaštvo za decu

1976.
Dragan Kulidžan za dugogodišnje plodno literarno stvaralaštvo za decu
Šukrija Pandžo za zbirku novela *Zeleni strah*
Mladen Bjažić za scenario TV dečje drame *Djeročica koja nije znala da pomuze kravu*

1977.
Mira Alečković za životno delo
Branko V. Radičević za zbirku priča *Detetaci*
Zvonimir Milčec za roman *Zvižduk sa Bukovca*
Milenko Ratković za roman *Dvoboj u gradu dečaka*

1978.
Dragiša Penjin za zbirku priča *Tajna breskrinog cveta*
Olivera Nikolova za roman *Mojot zvuk*
Mladen Kušec za radio-emisiju *Dinko i Donatela* iz serije *Bijela vrana*

NAGRADA ZMAJEVIH DEČJIH IGARA

Nagradu dodeljuje Savet Zmajevih dečjih igara, Novi Sad. Ustanovljena je 1970. godine. Dodeljuje se za: a) stvaralački doprinos savremenom izrazu u književnosti za decu i b) izuzetan doprinos popularisanju književnosti za decu.

DOBITNICI

a) ZA STVARALAČKI DOPRINOS SAVREMENOM IZRAZU U KNJIŽEVNOSTI ZA DECU

1970.
Dušan Radović

1971.
Branko Copić

1972.
Ljubivoje Ršumović

1973.
Milovan Danajlić

1974.
Miroslav Antič
Slavko Janevski

1975.
Zvonimir Balog

1976.
Dragan Lukić

1977.
Stevan Raičković

1978.
Svetislav Ruškuc
Milovan Vitezović

1979.
Tone Pavček

b) ZA IZUZETAN DOPRINOS POPULARISANJU KNJIŽEVNOSTI ZA DECU

1970.
Aco Sopov

1971.
Husein Tahmišćić

1972.
Ferenc Feher

1973.
Ahmet Hromadžić

1974.
Dušan Đurišić
Savez čitalačkih znački Slovenije

1975.
Mira Alečković

1976.
Marija Krsmanović

1977.
Rifat Kukaj
Vladimir Milarić

1978.
»Jo Pajtas«

1979.
Sima Cucić

POVELJA ZMAJEVIH DEČJIH IGARA

Povelju dodeljuje Savet Zmajevih dečjih igara, Novi Sad. Ustanovljena je 1975. godine. Dodeljuje se za »izuzetan stvaralački doprinos književnosti za decu, za bezgraničnu odanost svetu detinjstva i najplemenitijim ljudskim težnjama«.

DOBITNICI:

1975.

Desanka Maksimović

1976.

Gustar Krklec

1977.

Anton Ingolič
Aleksandar Vučo

322

1978.

Vančo Nikoleski
Grido Tartalja

1979.

Nomčilo Tešić

PRIZNANJE PARTIZANSKEGA KURIRJA

Osnovano 1968. Dodeljuje ga Festival »Kurirček« iz Maribora za izvanredna dostignuća na području umetničkog stvaranja za mlade sa tematikom NOB-a i revolucije.

DOBITNICI:

1968.

France Bevk
Desanka Maksimović

1969.

Tone Seliškar
Branko Čopić

1970.

Vančo Nikoleski

1971.

Andelka Martić
Aleksa Mikić

1972.

Mira Alečković
Anton Ingolič

1973.

Danko Oblak
Venceslav Winkler
Adran Hozić
Stanko Janovski

1975.

Dušan Kostić
Vladimir Cerkez
Branka Jurca

1977.

Mirko Petrović
Gligor Popovski

1979.

Ahmet Hromadžić

NAGRADA »NEVEN«

Nagradu dodeljuje Savet za socijalističko vaspitanje i zaštitu dece SR Srbije, od 1955. godine, za najbolju knjigu namenjenu deci iz oblasti beletristike i za najbolju knjigu iz popularne nauke i umetnosti, objavljenu u SR Srbiji prethodne godine.

DOBITNICI:

1955.

Branko Čopić za knjigu *Doživljaji mačka Toše*

Dušan Radović za zbirku pesama *Poštovana deco*

1958.

Aleksandar Vučo za knjigu *San i java hrabrog Koče*

1961.

Stevan Raičković za knjigu *Družina pod suncem*

Mirko Vujačić za roman *Tužni cirkusanti*

1962.

Dragan Lukić za zbirku pesama *Orđe stanuju pesme*

1963.
Mirjana Stefanović za knjigu *Vlatko Pidžula*
1964.
Josip Kršković za knjigu *Praznik lepih želja*
1965.
Mirko Petrović za roman *Dečaci s trouglastog trga*
1966.
Miroslav Antić za zbirku pesama *Plavi čuperak*
1967.
Rifat Kukaj za zbirku proze *Mala harmonika*, na albanskom jeziku
1968.
Ivan Ceković za zbirku pesama *Šetači lagarije*
1969.
Jovanka Jorgačević za zbirku pesama *Šestolina slova*
Aleksandar Popović za roman *Gardijski potporučnik Ribanac*
Vehbi Kikaj za roman *Beli saraji*, na albanskom jeziku
Mihal Babinka za zbirku pesama *Zvonce za dobro jutro*, na slovačkom jeziku
1970.
Milovan Danojlić za zbirku pesama *Furunica jogunica*
Ferenc Deak za zbirku priča *Sova i čizma*, na mađarskom jeziku
Juraj Tušjak za pesme *Jednostavne reči*, na slovačkom jeziku
Miron Budinski za bajke *Vodenica na srebrnom potoku*, na rusinskom jeziku
Redžep Hodža za zbirku pripovedaka, na albanskom jeziku
1971.
Ljubivoje Ršumović za zbirku pesama *Mašta mi reče*
Maksut Šehu za roman *Zora*, na albanskom jeziku
Ištran Nemet za roman *Divlja jabuka*, na mađarskom jeziku
1972.
Zoran Stanojević za knjigu *Rodak Glo*
Štefan Čakan za *Basne*, na rusinskom jeziku
Camil Batali za knjigu *Tri prozora*, na albanskom jeziku
Bogdanfi Šandor za roman *Orijaši*, na mađarskom jeziku
1973. 323
Milovan Danojlić za zbirku stihova *Rodna godina*
Miroslav Antić za pesme *Šašava knjiga*
Rahman Dedaj za zbirku pripovedaka *Ptica i kula*, na albanskom jeziku
1974.
Laza Lazić za pesme i prozne tekstove *Na drvetu čavka*
Ištvan Nemet za zbirku novela *Ko je video onog dečaka*, na mađarskom jeziku
Ištvan Brašnjo za zbirku pesama *Pozna zvezda*, na mađarskom jeziku
Agim Deva za zbirku pesama *Prst ljubiceaste boje*, na albanskom jeziku
1975.
Aleksandar Popović za roman *Lek protiv starenja*
Dr Mark Krasnići za zbirku pesama *Nepismeni zid*, na albanskom jeziku
Ištvan Brašnjo za zbirku pesama *Mesečev sjaj*, na mađarskom jeziku
Evgenij Kočiš za roman *Cajka*, na rusinskom jeziku

1976.
Skender Kulenović za knjigu pripovedaka *Gromovo dule*

Imer Eljšani za roman *Doživljaji na starom bunaru*, na albanskom jeziku

Karolj Jung za zbirke pesama *Bajalice*, na mađarskom jeziku

Melanija Pavlović za zbirku pesama *Veselinika*, na rusinskom jeziku

Radomir Životić za najbolju knjigu iz oblasti teorijskog i kritičkog rada o literaturi za decu pod naslovom *Poezija Dragana Lukića*

1977.
Miodrag Borisavljević za zbirku pripovedaka *Šumskim stazama*

324 *Miron Kanjuh* za knjigu bajki *Dobriženka*, na rusinskom jeziku

Abdul Bunjaku za ciklus priča *Dečak iz jablana*, na albanskom jeziku

1978.
Milena Jovović za knjigu proze i poezije *Mravlje srce*

Mihailo Kovač za zbirku pripovedaka *Prve radosti*

Nandor Gion za roman *Kormorani*, na mađarskom jeziku

Mučaji Pavel za knjigu pesama *Crvena marama*, na slovačkom jeziku

1979.
Arsen Diklić za romane *Moriški snegovi i Jesen u mrtvaji*

Ružit Rambaja za poemu *Đerzelez Alija*, na albanskom jeziku

Marija Molnar za knjigu *Bila sam sobarica u Londonu*, na mađarskom jeziku

Miroslav Demak za knjigu *Priče o tri umetnika*, na slovačkom jeziku

NAGRADA »GRIGOR VITEZ«

Osnovana 1967. Osnivači: Centar za vanškolski odgoj Saveza društava »Naša djeca« i Republički fond za unapređivanje kulturne djelatnosti. Dodjeljuje se svake godine za najbolja djela iz književnosti za djecu autorima koji stvaraju na području SR Hrvatske. Donator nagrade: Savez društava »Naša djeca« SRH — Republička konferencija.

DOBITNICI:

1967.
Gustav Krklec za knjigu *Majmun i naočale*, Mladost, Zagreb 1967.

Ratko Zrnko za knjigu *Grga Čvarak*, Mladost, Zagreb 1967.

1968.
Milivoj Matošec za knjigu *Strah u ulici iza tipa*, Mladost, Zagreb 1968.

Vesna Parun za knjigu *Mačak Džingiskan i Miki Trasi*, Spektar, Zagreb 1968.

1969.
Višnja Stahuljak za knjigu *Začarani putovi*, Mladost, Zagreb 1969.

Dubravko Horvatić za knjigu *Stanari u slonu*, Školska knjiga, Zagreb 1969.

1970.
Zvonimir Balog za knjigu *Nevidljiva tva*, Mladost Zagreb 1970.

Ivica Ivanac za knjigu *Najlepši posao na svijetu*, Školska knjiga, Zagreb 1970.

Sunčana Škrinjarić za knjigu *Kaktus bajke*, Mladost, Zagreb 1970.

1971.
Dragutin Horčić za knjigu *Čadave zgode*, Školska knjiga, Zagreb 1971.

Nikola Pulić za knjigu *Poslednja igra*, Mladost, Zagreb 1971.

1972.
Ivan Kušan za knjigu *Koko u Parizu*, Mladost, Zagreb 1972.

Dubravka Ugrešić za knjigu *Mali plamen*, Mladost, Zagreb 1972.

Nada Iveljić za knjigu *Šestinski kišobran*, vlastita naklada, Zagreb 1972.

1973.
Vjekoslav Majer za knjigu *Grič u suncu, Grič u sjeni*, Školska knjiga, Zagreb 1973.

Zvonimir Balog za knjigu *Ja magarac*, Mladost, Zagreb 1973.

1974.
Čedo Prica za knjigu *Crna kraljica*, Školska knjiga, Zagreb 1974.

1975.
Antun Šoljan za knjigu *Ova i druga mora*, Školska knjiga, Zagreb 1975.

1976.
Branko Hribar za knjigu *Adam Vučjak*, Mladost, Zagreb 1976.

Zvonimir Milčec za knjigu *Zvižduk sa Bukovca*, Mladost, Zagreb 1975.

1977.
Kazimir Klarić za knjigu *Imam rep*, Školska knjiga, Zagreb 1976.

1978.
Sunčana Škrinjarić za knjigu *Pisac i vrijeme*, Naša djeca, Zagreb, 1978.

Žito Bilopavlović za knjigu *Paunaš*, Školska knjiga, Zagreb 1978.

NAGRADA RADIO-TELEVIZIJE SKOPJE

Nagrada je osnovana 1964. godine. Dodjeljuje se za najbolju knjigu za decu štampanu u toku godine. Uručuje se na Struškim večerima poezije.

DOBITNICI:

1964.
Boško Šmačoski za knjigu priča *Eden bagrem i četiri deca*

Jovan Strezovski za roman *Družinata*
»Bratsko stablo«

1965.
Srbo Ivanovski za knjigu pesama *Sončevo oko*

1966.
Olivera Nikolova za roman *Zemlja vo koja nikogaš ne se stignuva*

1967.
Volče Naumčeski za knjigu pesama *Pozlateno lisje*

1968.
Slavko Janevski za knjigu pesama *Crni i žolti*

1969.
Aleksandar Popovski za knjigu priča *Eden den vojna*

Gligor Popovski za knjigu priča *Što ima zađ topolite*

1970.
Stojan Tarapuza za knjigu pesama *Dambara dumbara*

1971.
Žito Najdovski za knjigu priča *Solzi*
Vidoe Vidičeski za roman *Golemata šuma*

325

1972.
Jovan Pavlovski za knjigu pesama *Mišo, išo, šo, o*

1973.
Gligor Popovski za roman *Ispit*

1974.
Vidoe Podgorec za roman *Bigorna ljubav*

1975.
Olivera Nikolova za roman *Prijatelje Bon i Bona*

Stojan Tarapuza za knjigu pesama *Denovirki*

1976.
Cane Andrejevski za knjigu pesama *Planeta so petel*

326 Hasan Merdžan za roman *Ulicata na slepiot aga*

1977.
Jovan Pavlovski za roman *Značka*
Abduljasis Isljami za poemu *Kurivot Artan Arta*

1978.
Olivera Nikolova za roman *Mojot zruk*

1979.
Stojan Tarapuza za knjigu pesama *Sedam broda*

LEVSTIKOVA NAGRADA

Nagradu dodeljuje izdavač Mladinska knjiga, Ljubljana. Ustanovljena je 1949. godine. Dodeljuje se za originalno beletrističko delo za decu i omladinu, ili prevod takvog dela i za originalno naučno-popularno delo.

DOBITNICI:

1950.
France Berk za povest *Tonček*
Prežihov Voranc za zbirko *Solzice*
Josip Ribičič za igro *Tinče in Binče*
Tone Seliškar za povesti *Mule*
Katja Spur za publicistično delo

1951.
Pavel Golia za igro *Sneguljica* in za mladinsko delo
Anton Polenec za knjigo *Iz življenja žuželk*

1952.
France Berk za povest *Mali upornik*
France Križanič za knjigo *Kratkočasna tematika*
Drago Matanović za knjigo *Pogled v elektrotehniko*
Vladimir Naglič za knjigo *Kratke zanimivosti iz pomorstva*
Jože Pahor za knjigo *Hodil po zemlji sem naši*

1953.
Miroslav Adlešič za knjigo *Od mehanike do elektronike*
Anton Polenec za knjigo *Iz življenja pajkov*
Miroslav Zei za knjigo *Iz ribjega sveta*

1954.
Lavo Cermelj za knjigo *Nikola Tesla in razvoj elektrotehnike*
Fran S. Finžgar za zgodbe *Iz mladih dni*
Miško Kranjec za zgodbo *Rad sem jih imel*

1955.
Ivan Bratko za povest *Teleskop*
Božo Petek za knjigo *Letalsko modelarstvo*

1956.
Ela Peroci za zgodbo *Moj dežnik je lahko balon*
Josip Ribičič za povest *Rdeča pest* (posebna nagrada)
Branko Rudolf za knjigo *Maske in časi*
Tone Seliškar za povest *Posadka brez ladje*
Božo Škerlj za knjigo *Nevšečno sorodstvo in Neznana Amerika*
1957.
Miško Kranjec za knjigo *Čarni nasmeh*
Janez Matjašič za zgodbe *Iz življenja najmanjših*
Ela Peroci za pravljice *Tisočkratlepa*
1958.
Miroslav Adlešič za knjigo *Svet svetlobe in barv*
Miroslav Zei za knjigo *Iz življenja sesalcev*
Lojze Zupanc za pravljice *Povodni mož v Savinji*
1959.
Anton Ingolič za povest *Tajno društvo PGC*
Robert Neubauer za knjigo *Ceylon*
Tone Pavček za zgodbico *Juri Muri v Afriki*
Dušan Sarnik za knjigo *Svet nasprotij*
1960.
Laro Čermelj za knjigo *Z raketo v vesolje*
Frane Milčinski za igrico *Zvezdica Zaspanka*
1961.
Branka Jurca za knjigo *Okoli in okoli*
Janez Kajzer za knjigo *Mimo dnevnega načrta*
France Križanič za knjigi *Križem po matematiki* in *Elektronski aritmetični računalniki*
1962.
Tone Pavček za pesmice *Velesenzacija*
Vid Pečjak za povest *Drejček in trije Marsovčki*
Anton Ramovš za knjigi *Zemlja skozi milijone let* in *Geološki izleti po ljubljanski okolici*
1963.
Lojze Krakar za pesmice *Sonce v knjigi*
Miha Likar za knjige *Virusi, Bakterije in Gljivice*
1964.
Ciril Cvetko za knjigo *Opera in njeni mojstri*
Breda Smolnikar za črtice *Otročki, življenje teče dalje*
Kajetan Kovič za knjigo *Franca izpod klanca*
1965.
Miroslav Adlešič za knjigo *Svet zvoka in glasbe*
France Avčič za knjigo *Kjer tišina šepeta*
1966.
Leopold Suhodolčan za knjigo *Velikan in pajac*
1967.
Jože Ciuha za knjigo *Potovanje v deseto deželo*
Branka Jurca za knjigo *Vohljači in prepovedane skrivnosti*
1968.
Anton Ingolič za roman *Gimnazijka*
France Planina za poljudnoznanstveno delo *Jugoslavija*
Nada Prašelj in *Bogomil Gerlanc* za delo *Bibliografija založbe*
1969.
Smiljan Rozman za mladinsko povest *Reporter Teje poroča*
Janez Stanič za poljudnoznanstveno delo *Okraj Kremlja*
Alenka Gerlovič za poljudnoznanstveno delo *Likovni pouk otrok*
1970.
Jože Snoj za mladinsko povest *Barabákos in kosi*
Stanko Kotnik za poljudnoznanstveno delo *Po domovnih naših pisateljev*
1971.
Jože Šmit za zbirko pesmi *Kako bomo umirali*
France Forstnerič za mladinsko povest *Srakač*
Jovan Hadži za poljudnoznanstveno delo *Razvojna pota živalstva*
1972.
Janez Bitenc — za pesmarico *Ciciban poje Luc Menaše* — za poljudnoznanstveno delo *Evropski umetnostnozgodovinski leksikon*,
Lojze Zupanc — za zbirko ljudskih pripovedk *Zlato pod Blegošem*

1973.

Kristina Brenk — za mladinsko povest *De-
klica Delfina in lisica Zvitorepka*,
Slavko Kremenšek — za poljudnoznanstve-
no študijo *Slovensko študentsko gibanje*
1919—1941

1974.

Svetlana Makarovič — za leposlovno delo
za otroke *Miška spi*
Milko Matičetov — za zbirko ljudskih
pravljic *Zverinice iz Rezije*

1975.

Ferdo Godina — za mladinsko avtobiograf-
sko zbirko *črtic Sezidala si bora hišico*,
Miran Ogrin — za potopisno poljudnoznan-
stveno delo *Od Kalifornije do Ognjene*
zemlje

1976.

Svetlana Makarovič — za pravljicna bese-
dila *Kosovirja na leteči žlici*, *Pekarna Miš-
maš in Kam pa kam, kosovirja?*

328

Kazimir Tarman — za mladinsko poljud-
noznanstveno delo *Zakaj — Zato v ekolo-
giji*

1977.

Jože Snaj — za fantazijsko mladinsko
zgodbo *Artomoto mravlje* in za zbirko *Pes-
mi za punčke*,
Rajko Pavlovec — za poljudnoznanstveno
slikanico *Kras*

1978.

Dane Zajc — za besedilo velike slikanice
Abecedarija,
Jože Pahor — za poljudnoznanstveno delo
Dogodovščine v atomskem inštitutu

1979.

Slavko Pregl za priču *Genji u kratkim ga-
čama*
Zoran Jerin za naučno-popularno delo *Hi-
malajo, volim te*

Pregled Levstikovih nagrad priredjen je prema
knjižama:

Nada Pregelj, Bogomil Gerlanc: *Bibliografija*
založbe Mladinska knjiga, Ljubljana 1967 str.
340—353.

Bogomil Gerlanc: *Bibliografija založbe Mladin-
ska knjiga 1966—1970*, Mladinska knjiga, Ljublja-
na 1971, str. 328—330

Bogomil Gerlanc: *Bibliografija založbe Mladin-
ska knjiga 1971—1977*, Mladinska knjiga, Ljublja-
na 1978, str. 508—511

NAGRADA »IVANA BRLIĆ MAŽURANIĆ«

Osnivač i donator: »Školska knjiga«, Za-
greb. Osnovana 1971. godine.

DOBITNICI:

1971.

Pajo Kanižaj za knjigu *Bila jednom jedna*
plava, Školska knjiga, Zagreb 1970.

1972.

Ivan Kušan za knjigu *Koko i duhovi*, Mla-
dost, Zagreb 1971.

1973.

Luko Paljetak za knjigu *Mišeri i mačke*
naopačke, Mladost, Zagreb 1973.

1974.

Milivoj Matošec za knjigu *Okuka na Zlat-
noj rijeci*, Školska knjiga, Zagreb 1974.

1975.

Zvonimir Balog za knjigu *Pjesme sa šla-
gom ili šumar ima šumu na dlanu*, Školska
knjiga, Zagreb 1975.

1976.

Slavko Mihalić za knjigu *Petrica Kerem-
puh*, Školska knjiga, Zagreb 1976.

1977.

Andelka Martić za knjigu *Djedica Pričalo*
i čarobni vrutak, Mladost, Zagreb 1977.

NAGRADA »SVJETLOST«

Utemeljena 1971. Dodjeljuje je IGKRO
»Svjetlost« Sarajevo, za najbolje djelo iz
oblasti dječje i omladinske književnosti ob-
javljeno u toku prethodne godine kod ovog
izdavača.

DOBITNICI:

1974.

Zoran M. Jovanović za knjigu *Vesela kolo-
na od mrava do slona*

1975.

Ljubica Ostojić za knjigu *Tu stanuje Dani-
jelova priča*

1976.
Nasiha Kapidžić-Hadžić za knjigu *Od tvog grada do mog grada*

1977.
Aleksa Mikić za knjigu *Zvonici i daljine*

1978.
Milenko Matički za knjigu *Mrav i zvezda*

1979.
Nasiha Kapidžić-Hadžić za knjigu *Glas djetinjstva*
Stevan Bulajić za knjigu *Dom u divljoj travi*

INDEKS NAGRAĐENIH AUTORA

Skracenicice koje se koriste u indeksu:
NZDI — Nagrada Zmajevih dečjih igara
PZDI — Povelja Zmajevih dečjih igara
NMP — Nagrada »Mlado pokolenje«
PPK — Priznanje partizanskega kurirja
NN — Nagrada »Neven«
NGV — Nagrada »Grigor Vitez«
NRTVS — Nagrada Radiotelevizije Skopje
LN — Levstikova nagrada
NIBM — Nagrada »Ivana Brlić Mažuranić«
NS — Nagrada »Svetlost«

Abduljasis Isljami: NRTVS 1977.
Adlešić Miroslav: LN 1953, 1958, 1965.
Alečković Mira: PPK 1972; NZDI 1975;
NMP 1977.
Antić Miroslav: NN 1966, 1973; NMP 1974;
NZDI 1974.
Andreevski Cane: NRTVS 1976.
Avčin France: LN 1965.

Babinka Mihal: NN 1969.
Balog Zvonimir: NGV 1970, 1973; NMP
1971; NZDI 1975; NIBM 1975.
Batali Camil: NN 1972.
Bevk France: LN 1950, 1952; NMP 1960;
PPK 1968.
Bilopavlović Tito: NGV 1978.
Bitenc Janez: LN 1972.
Bjažić Mladen: NMP 1976.
Bogdanfi Šandor: NN 1972.
Borisavljević Miodrag: NN 1977.
Brašnjo Ištvan: NN 1974, 1975.
Bratko Ivan: LN 1955.
Brenk Kristina: NMP 1967; LN 1973.
Budinski Miron: NN 1970.
Bulajić Stevan: NS 1979.
Bunjaku Abdul: NN 1977.

Ceković Ivan: NMP 1965; NN 1968.
Ciuha Jože: LN 1967.
Crnčević Branislav: NMP 1964.
Cucić Sima: NZDI 1979.
Cvetko Ciril: LN 1964.

Čakan Štefan: NN 1972.
Čerkez Vladimir: PPK 1975.
Čermelj Lavo: LN 1954, 1960.

Čopić Branko: NN 1955; NMP 1957, 1965;
PPK 1969; NZDI 1971.

Danojlić Milovan: NMP 1961; NN 1970,
1973; NZDI 1973.
Deak Ferenc: NN 1970.
Dedaj Rahman: NN 1973.
Dedić Arsen: NMP 1968.
Demak Miroslav: NN 1979.
Deva Agim: NN 1974.
Diklić Arsen: NN 1979.

Đokić Ljubiša: NMP 1968.
Đurišić Dušan: NZDI 1974.

Eljšani Imer: NN 1976.
Erić Dobrica: NMP 1969, 1971.

Fehér Ferenc: NZDI 1972.
Finžgar Fran S.: LN 1954.
Forstnerič France: LN 1971.

Gerlović Alenka: LN 1969.
Gion Nandor: NN 1978.
Godina Ferdo: LN 1975.
Golla Pavel: LN 1951.

Hadži Jovan: LN 1971.
Hodža Redžep: NN 1970.
Horkić Dragutin: NGV 1971; NMP 1972—
—1973.

Horvatić Dubravko: NGV 1969.
Hozić Advan: PPK 1973.
Hribar Branko: NMP 1974; NGV 1976.
Hromadžić Ahmet: NMP 1971; NZDI 1973.

Ingolić Anton: LN 1959, 1968; PPK 1972;
PZDI 1977.
IP »Mladinska knjiga« Ljubljana: NMP
1963.

Ivanac Ivica: NGV 1970.
Ivanovski Srbo: NRTVS 1965.
Ivanji Ivan: NMP 1968.
Iveljić Nada: NGV 1972.

Janevski Slavko: NRTVS 1966; NMP 1969,
1974; PPK 1973; NZDI 1974.
Jerin Zoran: LN 1979.
»Jo pajtas«: NZDI 1978.
Jorgačević Jovanka: NN 1969.

329

Jovanović Zoran M.: NS 1974.
 Jovović Milena: NN 1978.
 Jung Karolj: NN 1976.
 Jurca Branka: LN 1961, 1967; NMP 1972—
 —1973; PPK 1975.

Kajzer Janez: LN 1961.
 Kanžaj Pajo: NIBM 1971.
 Kanjuh Miron: NN 1977.
 Kapidžić Hadžić Nasiba: NS 1976, 1979.
 Karaličić Palma: NMP 1970.
 Kikaj Vehbi: NN 1969.
 Klaric Kazimir: NGV 1977.
 Kočić Evgenij: NN 1975.
 Kostić Dušan: PPK 1975.
 Kotnik Stanko: LN 1970.
 Kovač Mihailo: NN 1976.
 Ković Kajetan: LN 1964.
 Krukar Lejze: LN 1963.
 Kranjec Misko: LN 1954, 1957.
 Krsnići Dr. Mark: NN 1973.
 Kromenšek Slavko: LN 1973.
 Krišković Josip: NN 1964.
 Križanić France: LN 1952, 1961.
 Kukić Gustav: NGV 1967; NMP 1970;
 NZDI 1976.
 Kusanović Marija: NZDI 1976.
 Kulenović Skender: NN 1976.
 Kulidžan Dragan: NMP 1974, 1976.
 Kukaf Rihard: NN 1967; NZDI 1977.
 Kuroski Vasil: NMP 1971.
 Kusan Ivan: NGV 1972; NIBM 1972.
 Kusec Mladen: NMP 1973.

Lazić Lazar: NN 1974.
 Lekar Miha: LN 1963.
 Lovrak Mato: NMP 1958.
 Lukić Dragan: NN 1962; NMP 1970; NZDI
 1976.

Majer Vjekoslav: NGV 1973.
 Mukačević Svetlana: LN 1974, 1976.
 Maksimović Desanka: NMP 1959; PPK
 1963; PZDI 1975.
 Martić Anđelka: PPK 1971; NIBM 1977.
 Matanović Drago: LN 1952.
 Matićki Milenko: NS 1976.
 Matičetov Mirko: NMP 1974; LN 1974.
 Matjašić Janez: LN 1957.
 Matosec Mihvoj: NGV 1963; NIBM 1974.
 Meense Luc: LN 1972.
 Merdžan Hasan: NRTVS 1976.
 Mihalić Slavko: NIBM 1976.
 Mihelić Mira: NMP 1966.
 Mikić Aleksa: NMP 1969; PPK 1971; NS
 1977.
 Mlarić Vladimir: NZDI 1977.
 Milice Zvonimir: NGV 1976; NMP 1977.
 Milišinski Franc: LN 1960.

Molnar Marija: NN 1970.
 Mučaji Pavel: NN 1978.

Naglić Vladimir: LN 1952.
 Najdovski Tihomir: NRTVS 1971.
 Naumčeski Volče: NRTVS 1967.
 Nemet Istvan: NN 1971, 1974; NMP 1972—
 —1973.
 Neubauer Robert: LN 1959.
 Nikoleski Vančo: NMP 1970; PPK 1970;
 PZDI 1973.
 Nikolova Olivera: NRTVS 1966, 1975, 1978;
 NMP 1976.

Oblak Danica: PPK 1973.
 Ogrin Miran: LN 1973.
 Ostojčić Ljubica: NS 1975.

Pahor Jože: LN 1952, 1978.
 Paljetak Luko: NIBM 1973.
 Parun Vesna: NGV 1963.
 Pavček Tone: LN 1959, 1962; NMP 1962;
 NZDI 1979.
 Pavličić Josip: NMP 1962.
 Pavlovec Rajko: LN 1977.
 Pavlović Melanija: NN 1976.
 Pavlovski Jovan: NRTVS 1972, 1977.
 Pečjak Vid: LN 1962.
 Penja Dražisa: NMP 1978.
 Peroci Elna: LN 1956, 1957; NMP 1959.
 Petek Božo: LN 1953.
 Petrović Misko: NN 1965; PPK 1977.
 Planina France: LN 1963.
 Podgorec Vidoc: NMP 1967; NRTVS 1974.
 Polenc Anton: LN 1951, 1953.
 Popović Aleksandar: NN 1969, 1975.
 Popovski Aleksandar: NRTVS 1969.
 Popovski Gligor: NRTVS 1969, 1973; NMP
 1972—1973; PPK 1977.
 Prašelj Nalja i Gorlana Božomil: LN 1963.
 Pregl Slavko: LN 1973.
 Priča Čedo: NGV 1974.
 Pulić Nikola: NGV 1971.

Radičević Branko V.: NMP 1977.
 Radović Dušan: NN 1953; NMP 1963, 1965;
 NZDI 1970.
 Raičković Stevan: NN 1961; NZDI 1977.
 Ramođa Rušić: NN 1979.
 Ramović Anton: LN 1962.
 Ranković Milenko: NMP 1977.
 Ribičić Josip: LN 1950, 1956.
 Rozman Sufijan: LN 1969.
 Ršumović Ljubivoje: NMP 1971; NN 1971;
 NZDI 1972.
 Rudolf Branko: LN 1956.
 Rušković Srećislav: NZDI 1976.

- »Savez čitalačkih znački Slovenije«: NZDI 1974.
 Slavnik Dušan: LN 1959.
 Seliškar Tone: LN 1950, 1956; NMP 1957; PPK 1969.
 Smačoski Boško: NRTVS 1964.
 Smolnikar Breda: LN 1964.
 Snaj Jože: LN 1970, 1977.
 Stahuljak Višnja: NGV 1969.
 Stanič Janez: LN 1969.
 Stanojevič Zoran: NN 1972.
 Stefanović Mirjana: NN 1963.
 Strezovski Jovan: NRTVS 1964.
 Suhodolčan Leopold: LN 1966.
- Ščekić Draško: NMP 1967.
 Šehu Maksut: NN 1971.
 Škerlj Božo: LN 1956.
 Škrinjarič Sunčana: NGV 1970, 1978.
 Smit Jože: LN 1971.
 Soljan Antun: NGV 1975.
 Šopov Aco: NZDI 1970.
 Spur Katja: LN 1950.
 Sukrija Pandžo: NMP 1976.
- Tahmišić Husein: NZDI 1971.
 Tarapuza Stojan: NRTVS 1970, 1975, 1979.
 Tarman Kazimir: LN 1976.
 Tartalja Gvido: NMP 1961; PZDI 1978.
 Tešić Momčilo: NMP 1971; PZDI 1979.
 Tušjak Juraj: NN 1970; NMP 1975.
- Ugrešić Dubravka: NGV 1972.
- Vidičeski Vidoe: NRTVS 1971.
 Vitez Grigor: NMP 1964.
 Vitezović Milovan: NZDI 1978.
 Voranc Prežihov: LN 1950.
 Vučo Aleksandar: NN 1958; NMP 1971; PZDI 1977.
 Vujačić Mirko: NN 1961.
 Vuković Čedo: NMP 1971.
- Winkler Venceslav: PPK 1973.
- Zajc Dane: LN 1978.
 Zei Miroslav: LN 1953, 1958.
 Zupane Lojze: LN 1958, 1972.
 Zvrko Ratko: NGV 1967.
- Životić Radomir: NN 1976.

prezentnost dječje knjige u sr hrvatskoj

Opredjeljujući se za prezentnost a ne reprezentnost trenutka (1978) dječje knjige u SR Hrvatskoj, autor ovih redaka želio je, najčešće tek u natuknicama, koje iziskuje forma pregleda, identificirati stanovite prozne tekstoce koji se nude malodobnom čitatelju.

332

Joža Horvat: »Sedmi be«, Mladost, biblioteka Jelen, Zagreb 1978.

Prije ravno četiri decenije Joža Horvat objelodanio je svoj prvi, cjelovitiji književni rad: kratki roman *Sedmi be*, koji nam se sada, ne gubeći svojega ranijeg sjaja, nudi u izdanju *Mladosti*.

Roman je pisan u formi dnevnika, a upoznaje nas s jednom prečitatnom, zagrebačkom, srednjoškolskom generacijom, s tamnim stranama društvenoga okoliša u kojemu se nalazi. U prepoznatljivu prostor (Gornjogradska gimnazija, Zrinjevac, Zelengaj), i omeđenu vremenu (školska godina 1935/36) — kreću se njegovi junaci Meček, Milan, Slavon, Likota i drugi. Kratkim, intenzivnim potezima Horvat gradi likove i prezentira stanje jedne društveno-političke klime sa svim znacima bliske agonije: u dobarano profiliranim licima prepoznaju se oni što će začeti i htjeti i moći začeti, znanu nam revoluciju — dakako, u slijedu razriješnice sudara shvatimja idejnog opredjeljenja, što ju je ovdje moguće sagledati izvan korica romana, a implikacijom dati sugestiju.

Laka ironija i neočekivanost u blistavi obrati dobrohotna duha mladog Jože Horvata u *Sedmom be*, u kasnijim tekstovima učinit će se obrascem po kojem se Horvat izdvaja i prepoznaje kao pisac prvoga reda naše književnosti.

Marino Zurl: »Tri jablana«, Mladost, biblioteka Jelen, Zagreb 1978.

Knjiga Marina Zurla, zagrebačkoga novinara, donosi jedan kvalitativan obrat, možda i neočekivan od ovoga autora nekoliko zbirki stihova i romansiranih životopisa pustopahija tipa Jove Čaruge i Joce Udmanića, te one diskutabilne knjige za djecu *Mama, kome on to priča*.

Priče skupljene i ukoričene u knjigu *Tri jablana* (kako je jednoj od njih naslov), stvarane su na fonu stvarnih događaja, onih što nastaju kao obvezne »marginalije« prijelomnih, historijskih trenutaka. Ovdje: rat, djeca, Kozara; strah, krv, logor; putevi smrti, putevi života. »Matevžal uzet direktno iz života«, fraza koja očajno zvuči, ipak je bila provodnikom autoru da od činjenica nedavnih nesreća izgradi samosvojni, autohtoni umjetnički čin! Prateći (prvotno kao reporter *Arene*) tragove silom odvedene djece Kozaru u logore Siska, Gradiške, Jasko, prekapajući listove arhiva iz kojih samo što ne poteče krv — Marino Zurl će sa začudujućom mjerom praziti javnosti na uvid drugi i jači, literaturni primjeran, dokument.

Uz Horvatov *Sedmi be*, Zurlova knjiga zasigurno na najbolji način upotpunjuje oskudnu, i u tematskom i u kvalitativnom smislu, žanrovsku situiranost naše (ako hoćete i: omladinske) književnosti.

Tito Bilopavlović »Paunaš«, Školska knjiga, biblioteka Modra Lusta, Zagreb 1978.

Tito Bilopavlović, jedno od najpoznatijih i najprisutnijih imena savremene hrvatske književnosti, objelodanio je i prvu knjigu što se svojim sadržajem, tematskom i izričajnom profiliranošću okreće najmlađoj čitačkoj publici.

Paunaš, kako se zove ova dopadljivo opremljena knjiga, nevelika je zbirka priča, samesvojnih cjelina, a koje se,

poput kamačaka u mozaiku, slažu u jednu ispovijednu mapu djetinjstva.

Djetinjstvo u ovoj iskrenoj ispovijedi nije zapamćeno, kao u tolikih drugih suvremenih pisaca, samo u prepoznatljivim iskričavim marginalijama ili sentimentalnim lamentacijama za protutnjalim bubuljicama — Bilopavlović podsjeća i na trpke emocije malodobnika, on nudi širu, cjelovitiju, senzibilnu morfologiju. On objavljuje *pravo* — kako bi neki rekli — *da i dijete bude nesretno*.

Ovoj riječi da priključimo još nekolike:

Naime, za *Paunaša* Tito je Bilopavlović nedavno dobio i književnu nagradu »Grigor Vitez« (za godinu 1978.), pa ona, na svoj način koji je (nerijetko) ponovrijeđan, osnažuje izuzetne kvalitete činjenice djela — a koje se ovim tekstom daju tek naslutiti.

Ne treba zaboraviti, također, ni Dragicu Cvek-Jordan, koja je svojim likovnim prilozima obogatila »dječji« privenac Tita Bilopavlovića.

Pajo Kanižaj: »Zapisi odraslog limača«, Mladost, biblioteka Jelen, Zagreb 1978.

Prije svega valja ustvrditi da je Pajo Kanižaj jedan od rijetkih pisaca u hrvatskoj književnosti za djecu koji nudi čitatelju vedru, humorističku prozu, tkanu ironijom, u dozama prihvatljivim maloiskustveniku uzbudana životnoga razdoblja. *Zapisi odraslog limača* opravdano se nalazi na stvarnoj listi bestseler-a adolescentne publike.

S finim osjećajem mladištva i njegova jezika, kroz formu autobiografskih zapisa bilježenih rukom koja otklanja pravopisne postulate (pa po tom blizak Glumčevu romanu *Zagrepcanka*), Kanižaj će svojim »slučajem« zaintrigirati, nudeći i više nego se može naći među koricama.

Roman čine brojne »životne« epizode, huncutarije, dovrtljivosti, anegdote. Ponekad s osjetnim sentimentalnim odnosom prema prošlom, što se srećom gubi u finim aluzijama, s posebnim osvjetlom na neke prošle društvene i političke re-

perkusije (staljinizam) — skoro jedinstvenim u dječjoj i omladinskoj prozi. Kanižaj priča bez napora, ponekad da se dopadne, vadeći vrieduvna proljeća poput madioničara.

Daniel Kokić: »Dnevnik malog Jurića«, privatna naklada, Rijeka 1978.

Ako ima išta dosadnije od stereotipnosti (»kao takve«), onda je to zacijelo ukalupljeni i pretenciozni tekst koji si prabavlja atribute svojstvene humoru. A ako *Dnevnik malog Jurića*, kojim se široj publici predstavlja riječki, lokalni, humorista Daniel Kokić, ima naslućene dimenzije koje ga diskreditiraju kao humorističko štivo — onda s razlogom potražimo korijene našega nezadovoljstva.

U autobiografskoj notici (*Slovo o sebi*), kaže se: »Imam potvrdu da sam rođen, dakle, rodio sam se. Na svijet sam došao smijući se. Jedni su mislili da nisam normalan, a drugi da sam i suviše pametan... Po zanimanju sam AKADEMIK, jer imam potvrdu da sam završio Pedagošku akademiju. Nakon peća upisao sam se na Čehovljevi fakultet i završio počasni doktorat« (itd).

Uz stilske neravnine i nevjerovatnu autorovu prepotenciju, ova mucava logika »autobiografije« prosljeđuje se, nažalost, kroz cijeli »humoristički roman«, tj. *Dnevnik malog Jurića*.

Sunčana Škrinjarić: »Pisac i vrijeme«, Naša djeca, Zagreb 1978.

U posljednjem desetljeću ime Sunčane Škrinjarić je zacijelo jedno od najprisutnijih u hrvatskoj književnosti za djecu. Podjednako poznata i odraslima i djeci po radio-dramskim tekstovima, pripovijetkama i reportažama, mladima posebniće po knjigama *Kaktus bajke*, *Ljeto u modrom kaputu*, *Dva smijeha*, S. Škrinjarić je nedavno, skoro istovremeno, ponudila dvije knjige proza: *Noć s vodenjakom* (za odrasle) i *Pisac i vrijeme* (za djecu)

Prosljeđujući svojevrsno nastojanje da se tekst za malodobnika ne svede, ne prizemi, ne pojednostavi u mjeri banalizirane akciono-humorističke sprege, tako česte na stranicama sličnih knjiga, lišenih svakoga atributa literarnoga, Sunčana Škrinjarić poseže za zasadama najboljeg: sugerira atmosferu klasičnih štiva i predaja, bajki i legendi govori jezikom suvremenika: zaključuje u dosluhu s vremenom.

Pisac, junak ovih priča, približuje prošlo i sadašnje, imaginarno i realno — kreće se znanim zemljopisnim dionicama — namiče sebi oznake ličnosti kakvih nema (ili ih nema mnogo) u knjigama naših »novih bajkopisaca«.

Uz Tita Bilopavlovića, da spomenemo na kraju, Sunčana Škrinjarić je za ovu knjigu dobitnik afirmirane književne nagrade »Grigor Vitez«.

334

Toma Podrug: »Od Solina do Solina«, Mladost, biblioteka Vjeverica, Zagreb 1978.

Pjesnik Toma Podrug, zahvaljujući kući *Mladost*, postao je tiražniji pisac nego što traže njegove priče skupljene u zbirci »za djecu« (koliko se ne šalimo!) *Od Solina do Solina*.

Iako je riječ o stanovitom obliku *minijature priče*, o svojevrsnom medaljonu, *pričuľku*, prostorom *suspregnutoj* do krajnje granice, valja kazati: u finoj nakani sažimanja (da je usko riječima a široko mislima!) — autor, ravno izbacujući suvišnosti, izbacuje i smisao. Ostalo je nešto taloga na dnu, neke prašine od one lirske vrste koja u tekstu okrenutom djetetu ne samo da ne znači mnogo, nego ne znači baš ništa.

Priče ponekad djeluju kao odlomci sna, kao izrezak iz obećavajuća monologa psihogenih pomaknuća, no odlomljen, izrezan na pogrešnom mjestu i sugeriran na pogrešnu adresu. Te staccato ispovijesti se valjda sviđaju samo urednici *Vjeverice*: voštana, ispegšana jezika, tužne duše, a kad se žele osmjehnuti — u posvemašnjoj su suprotnosti s bićem

koje prebiva u »bajskom obliku čovjeka«, u djetetu.

Sve bi se one mogle susresti i prelomiti u točki fantastična obrisa što se fluidno nadaje u tekstu *Čovjek zvan knjiga*. Donosimo, u cjelini:

»S police za knjige padne neki predmet. Tresne o tlo. Samo što se nije razbio. Podignem ga. Na dlanu moje desne ruke govorio:

— Napokon završava moj život. Trebalo je već davno. Pitam se jesam li uopće živio?

To izgovori, pa nestade.«

Riječju: sintetika neuvjerljivosti i vještine ...

Frank Lyman Baum: »Čarobnjak iz Oza«, Mladost, Zagreb 1977, II izdanje 1978.

Poslije *Alise u zemlji čudesa*, a potaknuti njome, pisci su stvorili priču koja uvijek »pokazuje realni svijet a pribjegava irealnosti da bi bolje prikazali njegovu realnost.« U ovu reducirana udžbenička definiciju čudesne, fantastične slike svijeta, treba se i može smjestiti neponovljivo djelo, temeljno u svojem žanru, *Čarobnjak iz Oza* Franka Lymana Bauma. Pred nama je, ovo, prvi hrvatski prijevod teksta što ga je prezentirala u izvrsnu jeziku Marija Salečić.

Puštajući svoje djelo u svijet godine 1900, Baum spominje (vraćajući se prisjećanjima), narodne priče, legende i mitove — prati ih svakog djetinjstva: spominje Grimmove i Andersenove priče »s krištim vilama što su dječjim srcima donijele više sreće nego sve druge ljudske tvoravine zajedno...« Baum ih, u dosluhu s vremenom u kojem živi, obnavlja, napuštajući njihovu mitsku čudesnost: čudesnost pronalazi ponirajući u zbiljni svijet oslobođenih osjetila i nesputana uma.

Prisjetimo se junaka: nestašne Dorothy s neobičnim društvom — Plašilom, Limenim Dvosjedom i Plašljivim lavom.

U okolnostima što smo ih dali naslutiti, a u bajkovitu pejzažu ispunjenom bezbrojnim epizodama ovog romana-

-mozaika, nadaje se štivo sugestivne poetičnosti i polivalentna značenjskog zračanja. Baum, dakle, nudi, svima podjednako, onu radost otkrivanja: i sebe i drugoga.

Ferenc Deák: »Razbojnik«, Mladost, biblioteka Jelen, Zagreb 1978.

Cini mi se da je ovo prvi prijevod jednoga našega Mađara u okviru novih nastojanja nakladne kuće *Mladost*, kojima bi se prezentiralo ono najvrednije u književnostima drugih naroda i narodnosti naše zemlje.

Roman *Razbojnik*: novosadskog književnika Ferenc Deáka. u primjernu prijevodu mladog Ivana Baumana, dopadljive vanjske opreme, iz više razloga zaslužuje pažnju svojega čitatelja: prije svega valja kazati da premašuje »očekivanu« *udvornost* malodobnoj publici (što već postaje tipično u naših »dječjih pisaca«), da ostvaruje izuzetnu, zavidnu literarnu razinu, koja se, također, ne susreće svaki dan među korinama djela »namjenskog karaktera«. Dakle, riječ je o tekstu koji ostvaruje bitne pretpostavke onoga što zovemo umjetničkom, književnom činjenicom.

Ferenc Deák ispisuje, na nešto preko stotinjak stranica, jedan lagani, lirski tekst u kome daje suvremeni, današnjeg djeteta okoliš: svijet nerveze u kojemu se emotivnost niti dá identificirati, niti joj se mogu prepoznati relacije: sve je ispremiješano, dijete i automobil, ljubav i prisila — neprimjeran stil imperativa koji nalaže da se »glavno mijenja za sporedno«!

Deák iz radne sobe iznosi ono ogleдалo u kojemu se vidi, iskričljive, groteskne naravi a koje, izgleda, već uveliko »živimo«! Sadržajna okosnica, jednostavna i krhka u svojoj gradnji, daća bi se iznijeti jednim nizom riječi, no ostavljeno je za drugu priliku, za širi prostor.

Pero Zlatar: »Otključani globus«, Mladost, biblioteka Vjeverica, Zagreb 1977, II izdanje 1978.

Kada se pojavila zbirka reportaža Pere Zlatara u renomiranoj omladinskoj ediciji *Jelen* zagrebačke *Mladosti* pod naslovom *Više od najvišeg* (po humanitarnoj akciji *Plus ultra*), možda sam bio usamljen u preglasnom hvaljenju tog oblika književnoga izričaja: no, samo dvije godine kasnije, evo, to djelo Zlatarevo doživljava nekoliko izdanja na raznim jezicima u svijetu. Ovo govorim, što smo, nerijetko, skloni, omalovažiti neki od književnih rodova koje danas, skoro isključivo, njeguje masovni tisak, novina. Spominjem to također iz razloga što još nisam naišao ni na jedan tekst, ni na jednu reakciju povodom izlaska iz štampe »putopisnih crtica sa svih kontinenata« rečena autora, knjige *Otključani globus*, koja se, gle, rasproda u riglih nekoliko mjeseci! Danas je pred nama drugo izdanje iste knjige.

Novinar po svemu, Pero Zlatar *Otključanim globusom* promovira jedno rijetko štivo putopisnica za djecu (sastavljeno od detalja, duhovitih (ne)prilika, egzotičnih uvjica), koje skuplja na svim stranama svijeta, iz nepristupačnih zemalja, iz usamljenih brvnara i bučnih megalopolisa: srećom, s mjetom — jer ono što zanima odrasloga, obično ne interesira dijete, i Zlatar to zna.

U predgovoru ove više nego prihvatljive knjige, autor će zapisati nekoliko indikativnih riječi: *»Maštao sam i maštam o svijetu bez zapreka. Zato sam i napisao ovu knjigu. Globus nam je otključan te ćemo, makar ovako, kad god nam se prohtije, letjeti iz zemlje u zemlju, s kontinenta na kontinent. Bez pasoša i viza, usprkos strogim ali bespomoćnim pogledima pograničnih policajaca.«*

Mirko Bošnjak: »Darko i njegova samoupravna obitelj«, Školska knjiga, biblioteka Modra lasta, Zagreb 1978.

Dvostruko iznenađenje dolazi s pojavom knjige za mlade *Darko i njegova samoupravna obitelj*: razloge naslućujemo već samim naslovnim djela i imenom autora, publiciste i društveno-političkog radnika Mirka Bošnjaka, kojemu je ovo, ako se ne varam, prva knjiga uopće.

Polazeći od činjenice da je dobar, odnosno da može biti dobar samoupravljač onaj koji je dobro informiran, i dalje, da je ta informacija pisana razumljivim jezikom — Mirko Bošnjak se upustio u rijetku avanturu da djetetu tumači i približava pojmovni sloj društvenih procesa u nas, u kojima taj »mali čovjek« ne samo da nije izoliran, nego je, da se

poslužimo frazom u opticaju. — prvi padež.

Kako je, dakle, Mirko Bošnjak približio malodobniku sve one zagonetne kratice počev od AVNOJ-a do OOUR-a i ZUR-a, kako je djetetu učinio prihvatljivim citate iz Ustava i Zakona o udruženom radu ili dijelove diskusije druga Gligorova? Jednostavno, moglo bi se reći. Publicističke strane teksta autor s dosta mjere uranja u literarnu dimenziju; on snima, pripovijedajući fragmente intimnog života jedne obitelji (očima djeteta), govori o njihovim sitnim radostima i dječjim »slapustivim« nepodopštinama, a jezikom što nosi blagi humor, čineći štivo čitkim i gipkim.

Budući da je ovo prvi pokušaj ovakve vrste u Hrvatskoj, zamjerke koje se nameću, ostavljamo po strani — do nekog drugog izdanja!

Ibrahim Kajan

kako mislili sadašnji trenutak bosansko- hercegovačkog pjesništva za djecu

DOK NE STIGNE NOVI ČOPIĆ

Tek što se pjesma za djecu — svojim imanentnim odlikama — približi žudjenom idealu da bude nova, savremena, da i sama bude konstanta jednog djetinjstva, to isto djetinjstvo (vječno, zlatno doba nepovratno, jedna nepotisnuta trauma od koje se čitavog života bezuspješno liječimo, nekad i pisanjem dječje poezije) u svojim konstantnim metamorfozama postane NEŠTO DRUGO, a pjesma koja ga prati, pokušavajući da ga doslovno izrazi ili makar da sačuva iluziju djetinjstva, tečevno kaska za njegovim skokovitim mijenama, bivajući uvijek na guštitku, nikad kadra da ga, makar i približno tačno, definiira.

Upravo ta neravnopravna utakmica u kojoj je djetinjstvo isključivi (da li i vječiti?) pobjednik, onaj je pokretački motiv što dječje pjesnike vuče u uvijek nova avanturu, čijem krajnjem ishodu kraja ne vidimo. Malo je koja poezija uspjela da participira neko buduće djetinjstvo, dok je ono, postajući sve više simbolom jednog pjesničkog stanja, redovno zasjenjivalo pjesmu koja ga prati. Stoga, vjerovatno, nigdje kao u dječjoj pjesmi i ne srećemo toliko utopizama i anahronizama.

Teza da pjesnik treba da uzraste do djetinjstva, već je primijećeno, opasno je uzdržana, jer je, ne samo u bosanskohercegovačkoj poeziji za djecu, sve više knjiga koje su ispod svakog, a posebno ispod visokog dječijeg nivoa. Na snazi je Geteova izreka: »I ono što je najljepše jedva da je dobro za djecu«.

Djeca današnjeg vremena žive dinamičan život, misle brzo, izražavaju se slikovito i moderno, ponekad sa začuđujućom logikom koja se ne da oponašati, a još manje predviđati.

Parafraziramo li Pola Azara da nije lako napisati ni dobru knjigu za odrasle a nekmoli onu za djecu, težina i

odgovornost stvaralačkog čina u ovoj oblasti stvaranja postaje još jasnija.

Prvotna jednostavnost (nekad i simulirana), čista impresija, lirski zapis o djetinjstvu, pjesma kao bajka — već su napušteni, a na njihovo mjesto, polagano ali sigurno, stupa nov manir: mehanički se zamjenjuje iznošeni vokabular pjesme za djecu i ona biva naseljena negativcima, naprasno sazrelim malim filozofima koji sve kuže, semaforima, djetinjstvom na pločniku, a da pri tome ono što pjesmu čini pjesmom i umjetnošću i dalje izostaje. Svespasavajući humor svodi se na iznuden i smiješ, metaforika je i dalje neinventivna, zloupotrebljava se fenomen dječjih usta. Mit supersela zamjenjuje se mitom supergrada, koji od prethodnog nije ništa manje provincijalan.

Vrijeme masovne kulture, mas-medija svojim savremenim sadržajima sve više, bar u tematskom pogledu, ako već ne može u duhovnom, potiskuje pjesmu za djecu. No, pošto je poezija nenadoknativa, uvijek aktualna sa svojim metafizičkim vremenom, ona, i te kako, ima šansu da se revitalizuje, ali sada na bitno drukčiji način. Rijetki talenti se tom šansom uveliko koriste.

Do juče hermetična, dječjem publikumu gotovo neshvatljiva poezija, odjednom postaje bliska djeci. Po nekim teško definisanim, a ipak razumljivim zakonitostima, djela iz tzv. opšte poezije prekonoc postaju svojina djece.

Opšti nivo svake, pa i pjesničke pismenosti, naglo raste. Djecu ne interesuje ono što je već postalo škola, manir, već ono što od toga odstupa, ali samo pod uslovom da je sačuvalo smisao za ukus i mjeru. Dodvoravanje djeci, bukvalno (leksičko, misaono i ino) podražavanje njihovej prirodi takode ne pali.

Situaciju otežavaju književne sudije koji, uprkos ekspanzije književno-teorijskih elaboracija, pomalo, ali sve vidnije, gube trku. Oni snižavaju svoja estetička mjerila umjesto da ih pooštre. Nastavi li se tako, pseudoinfantilni sastavčići premrežiće nebo.

Složimo li se Danonjićevim iskazom da je teško i zamisliti u kom bi se pravcu poezija za djecu mogla dalje razvi-

jati a da pri tome ostane ono što ona jest, onda joj jedino preostaje da postane ono što, većim svojim dijelom, nije, kako bi, u krajnjem, postala LITERATURA.

* * *

Ove opšte naznake, koje važe za dječju poeziju uopšte, odnose se, naravno, i na trenutak savremene bosanskohercegovačke poezije za djecu.

Tašmišćićevo ingeniozno zapažanje da se na samim počecima dječje književnosti u Bosni i Hercegovini, pojavom pjesničke ličnosti Branka Ćopića, dogodilo čudo, jer je sam početak u znaku ostvarenja koja ni do danas nisu premašena, danas dobija na aktualnosti.

* * *

338

Htjeli-ne htjeli, moramo se suočiti sa istinom da izrazitijih pjesničkih individualnosti, sklonih inovacijama i radikalnom osavremenjivanju izraza, uz nekoliko izuzetaka koji samo potvrđuju pravilo, poslije Ćopića zapravo i nema. To, naravno, ne znači da pjesničkih ličnosti, poslije Ćopića, u ovoj poeziji nema. Naprotiv, Ali, onih što, upoređeni sa Ćopićevim pjesništvom, mogu ravnopravno stati uz bok njegovoj poeziji — odista nema. Govoreći otvoreno, to ni izdaleka ne može ni poezija Dragana Kulidžana, Nasihe Kapidžić-Hadžić, ni Bekrićeva, ni Pandžina poezija; poezija ostalih autora pogotovo nema šanse da se dovede u vrijednosni kontekst sa Ćopićevom lirikom djetinjstva.

* * *

Znači li to da se bosanskohercegovačka poezija za djecu ne razvija, ne bogati novim motivima i novim, unakaz pojedinačnim, vrijednim pjesničkim ostvarenjima. Odgovor je, ponovo, negativan. Ne, ne znači, ali je to slaba utjeha, pošto takvog medaša, pjesnika Ćopićevog stvaralačkog profila, uistinu nema.

A čega, onda, ima? E, tu je, izgleda, čvor.

Ovdje se, naime, susrećemo sa zakonitošću prelaska kvantiteta u kvalitet. Ona postaje još shvatljivija ako joj se priključe i pojedinačna, istina rijetka, antologijska ostvarenja, pjesnika Dragana Kulidžana, Š. Pandža, N. K. Hadžić, I. Bekrića, V. Miloševića, D. Jeknića, Zorana M. Jovanovića, Rajka P. Noge, Ivica V. Rorića i drugih, mlađih pjesnika. Poezija se, kao što vidimo, ipak bogati, mada za nju (bosanskohercegovačku, poeziju za djecu) i dan-danas važi Trifkovićevo ocjena »srednje mjere«.

* * *

Globalnu ocjenu da se bosanskohercegovačka poezija za djecu, uz sve najave novih tendencija (o kojima sam već opširnije pisao), obnavlja i da, u posljednjoj deceniji, uglavnom vegetira utvrđuje i pojava niza novih pjesničkih imena, koja se također više koriste baštinskim formama tradicionalne dječje pjesme, nego što je istinski obogaćuju novim prosekama, ili što je obilježavaju pečatom istinskih pjesničkih kreacija.

* * *

Jedna se generalna zamjerka, ne samo bosanskohercegovačkoj pjesmi za djecu, i danas može uputiti. Naime, još nije prevladano shvatanje da poezija za djecu traži samo umilne deminutive, pastelne predjelo sa vječnim ljetom, neki lažni, za sva djetinjstva važeći, ružičasto bojeni, kostimirani svijet. Pošto odrasli, koji i pišu za djecu, djetinjstvo žive samo kao sjećanje, ono bi, samim tim, moralo biti i tužno. Pada mi na um jedna Desničina rečenica iz pripovijesti *Proljeće u Badrovcu*. Budući da mi se čini i dan-danas veoma indikativnom, naveću je u cijelosti.

»Priznajem, nikad nisam razumio poeziju vedrog djetinjstva. Oduvijek mi se činila pomalo lažna, konvencionalna, bazarška jeftina ta jednoobrazna, do ubogosti neinvenciozna poezija čistih bijelih košuljica, medenih kolača, dobrih djedova iz bajke sa bradama od kudulje i

Snješka na dvorištu. Po dužnosti sljedejuća, kao čestitka za imendan, krojena za svakog po jednoj mjeri. Sumnjam da se baš za mnoge ljude pod tim kalendarskim dječjim radostima krije stvarni i dublji intimni doživljaj.¹

Slične zamjerke idealizaciji dječjeg svijeta u poeziji za djecu formulisao je i kritičar Dragoljub Jeknić, na ovogodišnjem Savetovanju Zmajevih dečjih igara.

* * *

Kao i na drugim stranama, i u bosanskohercegovačkoj poeziji za djecu već se ozakonjuje pojava da se ovoj poeziji, nekad i potpuno neočekivano, priklanjaju i pjesnici koji po vokaciji nisu dječji pjesnici. Tako je, npr., počeo i Velimir Milošević (1973), ali je sa četiri objavljene knjige pokazao da je poezija za djecu njegova trajnija stvaralačka orijentacija. Za sada, takve su knjige poezije objavili sljedeći pjesnici: D. Jeknić, R. P. Nogo, S. Bašić, H. Dervišević, T. Šipovac, a najavljene su i knjige D. Trifunovića, V. Žuje, A. Sidrana i drugih. U pravilu, ovi pjesnici su bogatili pjesmu za djecu, mada njihovo pravo potvrđivanje u svijetu dječje pjesme tek predstoji, ako će se uopšte i dogoditi. (U prozi su takva »gostovanja« dala vidne, nezaobilazne plodove, što potvrđuju knjige Nenada Račanovića, Anđelka Vuletića, Miroslava Jančića, Derviša Sušića, Mladena Oljače i dr.)

I pored vidnog nastojanja da bosanskohercegovačka poezija za djecu nadoknadi izgubljeno i da uhvati korak s onim što je najbolje u jugoslovenskoj poeziji za djecu, to joj, bar za sada, ne polazi u potpunosti za rukom, što opet, ne znači da neka od ovdje pominjanih imena nisu izišla na jugoslovenski plan. Oni

¹ Vladan Desnica: *Proljeće u Badrovu*, Prosveta, Beograd 1964, str. 101.

što su, ne računajući Čopića, napisali svoje dobre, ali još ne i najbolje knjige, dovoljna su garancija da će se to, u dogledno vrijeme, i dogoditi.

* * *

Nadam se da će i kritički tekstovi što slijede neke od pobrojanih dilema i stvaralačkih raskršća vidno manifestovati, a možda dijelom i opovrgnuti ove uvodne napomene za čitanje bosanskohercegovačke pjesničke produkcije u izdavačkoj 1978/79. godini. Te su napomene, kao i sve, uostalom, podložne naknadnom procesu samoispitivanja i samopotvrđivanja.

Dixi et animam meam salvavi! — svjestan da i kritičari prave često i grube greške iz ubjedenja te da je i njihov put do pakla popločan najboljim namjerama, samo što ja u taj pakao, kao ni do sada, ne vjerujem.

339

JEDNO ZAKASNJELO OTKRIĆE

Zoran M. Jovanović: *»Sunce je cvet na reveru dana«*, *Svjetlost, biblioteka »Mladi dani«*, Sarajevo 1978.

Sa 46 novih (posthumno objavljenih) pjesama u knjizi *Sunce je cvet na reveru dana* Joran Jovanović se, po mome mišljenju, uvrstio u sam vrh bosanskohercegovačke poezije za djecu. Njegova je poezija pravo malo otkriće. Ta je poezija i u Idrizovićevoj antologiji bosanskohercegovačkog pjesništva za djecu *Glasovi djetinjstva* (Glas. Banjaluka 1977), kako tematikom tako i snagom svoje umjetničke sugestije, zauzela značajno mjesto. Za Jovanovićeve pjesme, zastupljene u rečenoj antologiji, u to sam vrijeme napisao da donose prijatno osvježenje i izvjesnu novinu, kako u spontanosti rime, tako u vrlo efektnoj, djeci primjerenoj, dobroćudnoj ironiji. Humorno intonirana, igriva u formi i slici, ova poezija, umjesto sugeriranja odgo vora, radije postavlja misleća pitanja, a svojom je strukturom otvorena za beskrajni dijalog sa čitaocem.

Sada dopisujem da je Jovanovićevo poezija bliska djeci današnjeg vremena i zbog svog aegzotskog karaktera, zbog dijelom nadrealne slike (koju su djeca upoznala prije u bajkama, kao i zbog jednog vednog i ona koji je završavaju) i 30 silihovi kojima često zasmeta kući zvekanje, susuziče rime, što se objavljuje po žablom: na, b-b, e-e, bii, rido črni. Čitav jedan mikrokosmos djetinjstva, vidan i osviješten iz kući (atmofemalnih) uzlova s vještina realskim obrim — nađi se dječjoj značiteljji kao jedna bezodena stononija na silne eudosi beskrajnog imaginiranja i ničla spratnog djetinjstva.

340

Mada, zbog svoje obimnosti, najiznenađenih estetskih doneta, knjiga *Sunce je cret na reveru dana* donosi i nekoliko pjesama koje idu u red najljepših pjesama za djecu napisanih u Bosni i Hercegovini za n. st. i kraj 19. i početak godina. Evo naslova nekih od tih pjesama: *Sunce, Tri bele rade, Četiri balona i vasiona, Cuparko, Sombreno, O tujinama, Telefonski razgovor, Kuko senke rastu*. Po svemu antologijska pjesma *Jedno glatko putovanje staro* ima neak dalekog, a ipak vidljivog, eha Ratka vječita stola iz *Pesme koju je pevao Gerije*.

Sklen sam da vjerujem da poezija Z. M. Jovanovića iz knjige o kojoj je riječ polaže pravo na budućnost.

DJETINJSTVO KAO APSOLUT — — ZAŠTO?

Nasiha Kapidžić-Hadžić: »Glas djetinjstva«, Svjetlost, biblioteka »Mladi dani«, Sarajevo 1978.

Ova knjiga donosi dvije poetske drame: *Glas djetinjstva* i *Lomcupunum, čudan grad* što ih sam autor perifrastično određuje sintagmom: *mala dječja pozornica*. Ono što je formalna novina ove knjige je istina da je to prva knjiga ove vrste u dječjoj književnosti Bosne i Hercegovine.

Mada pisano kao drame u kojima za- učemo lica, činove, scene, dijaloge i podosta uprošćen i iskonstruisan dram- ski zaplet, u kome se djetinjstvo i dje- tinje u čovjeku, stvarima, jeziku i životu somam pokušava uspostaviti kao AP- SOLUT, opšti moralni kodeks, pramjera svih stvari i vrhovna objava JEDNE JEDINE ISTINE, (a čemu vidim ne- potrebnu ritualizaciju, koja ju, uostalom, i notačno — kao se ipak doživljavaju, kao poezija.

Za obje poetske drame karakteristično je što u ovom za razliku od da sada slijedeno k nepreplavacitni mišljenja, pokušava da k nadira određene mora- lne, socijske i ine probleme vromenu u kome živimo, sa dosta smjelim (za dječju poeziju neobičnim) podtekstual- nim aluzijama na određene društvene probleme dunsužice kao što su: odnos vlasti i pojedinca, odnos poezije (i nie- nog govora) i politike (sa svojim mili- tarim rezimom), te dramu onih koji žive »po protokolu« a koji bi žarko že- ljeli da »s punim pravom razmišljaju svojom glavom«. Pisnik persiflira od- ređene isobrijske i ljudske situacije, na- stojeći da u odraslom čovjeku sačuva bivše dijete.

Svaka od kćnosti prve drame (bez ob- zira na svoj društveni status: pjesnika, cara, dvorana, dvorskog savjetnika ili uhede), živeći automatizmom politizi- manog, oficijelnog života, čezne za pros- terima svede, životom bez dvorskih sku- pula, da se prestore, na kraju, i osvoji.

Poslije mnogih peripetija, čitava dvorska svita, zajedno sa carem koji ima simbolično ime MARIO-NET pjeva apoteozu Djetinjstvu:

Ruka nikad nije stara,
nit je sjeđa vlas
kad u srcu živi dje
iz djetinjstva glas.

Ono što je novina u ovim dramama, u ovoj poeziji, jeste njihova siftovska-alegorijska kulitička dimenzija, koje se pjesništvo ove pjesnikinje do sada klo- nilo.

Sličan problem otuđenosti dječije ličnosti (u krajnjem, čovjeka uopšte), iskričljive, fetišizirane svijesti jedne totalitarne društveno-ekonomske formacije (države) — kakve još i danas susrećemo u svijetu — zatiče nas u dani: *Loncipunum, čudan grad*, u kome se sloncem injeri znanje, rad od davnina, od pradjeda kroz svoj lonac svijet gleda.

Taj Loncipunum, taj Lonac Svemoguća, dogmatičan je simbol jedne ahumane ljudske zajednice u kojoj se pojedinac gubi kao ličnost, kao individualnost. On je i više od toga: institucionalizovani oblik gluposti ljudske, onih mračnih, animavno-diluvijalnih poriva u čovjeka, koji, na kraju (kao u bajci), bivaju uništeni, nadviđajući oslobodilačkim energijama djetinjstva. Mada razriješena, kao i prethodna, nepiendom, i zanimljivija po svijetu ideja koje sugerše često i na pjesnički neutemljen način, ova drama, kao i knjiga u cjelini, nije u potpunosti opravdala naša očekivanja od ovog zrelog pjesnika, tim prije što je na planu dinamizacije iskaza, formalne dovršenosti strofa i miseans-oblikovnog postupka mogla biti znatno savršenija.

PJEVANJE IZMEĐU ZEMLJE I NEBA

Velimir Milošević: »Djeca su vojska najjača«, *Svjjetlost, biblioteka »Bambi«, Sarajevo 1979.*

Milošević je, u proteklih šest godina, štampao četiri knjige poezije za djecu. I pored toga što je počeo vrlo ambiciozno, posve dobrom *Zvezdarnicom* (1973), nastavljajući, isto tako dobrom *Krilatom svečarnicom* (1975), Milošević već sa *Beračima rose* (1975) doživljava, za svoj lirski renome, jedan nezgodan pad. Već u toj knjizi Milošević se ponavljao, varirajući ionako uzak krug svojih posesivnih motiva. Sve se Miloševićeve knjige za djecu čitaju u znaku jednih te istih pjesnikovih dijakritičkih leksema: sunca, neba, zvijezda, cvijeća, lahora, ljubičica, cvijeća i plaveći, koje, po

pjesnikovom mišljenju (koje mi, naravno, ne dijeľimo), najbolje izražavaju suštinu djetinjstva.

Knjiga *Djeca su vojska najjača* rekapitulira, još jednom, sve Miloševićeve vrline i mane. Ona se bavi tzv. velikim temama i pokušava da obnovi patriotsku pjesmu u lirici za djecu. No, pisati o domovini, o revoluciji, ne znači u isti mah biti revolucionaran u izrazu. Milošević se uglavnom uspješno kloni vulgarnog vaspitne tendencije i u najboljim pjesmama ove knjige (*Djeca su vojska najjača, Domovina, Tita su rodile zvezde, Domovi naši beli, Sloboda, Čovečanstvo, Bosna pod zvezdom i Šumor šuma*) uspijeva da ostvari zanimljiv lirski govor o ovim temama, otkrivajući u njima neke univerzalnije istine. Njegova naslovna pjesma zaštitni je znak ove lirike, ali je, u isti mah, dobar slogan.

Pjesme *Zemlja snova, Crna Gora, Od zлата jabuka* (sonet s akrostihom), *Pesnik u srcu leta, Grlica, Bašta leptirova* i još poneke valjalo je, iz knjige ovakve orijentacije, izostaviti. To je ono što je, već sada, mrtvorodeno, preživjelo. To su neke Miloševićeve, samo njemu znane i svojsvene lirske burgije, *err, utanja*, zapisi nastali na ivici ne-egzistencije i nedogadanja: tu su i rime radi rime (leti-svetli), dekor, balast, koga se autor mora osloboditi.

Tako se, eto dogodilo, da pjesnik ni ovoga puta nije napisao knjigu već zbirku. S malo više autokritičnosti Milošević je mogao napisati svoju najbolju knjigu za djecu.

JEDAN OBEĆANI, ALI NEOSTVARENI SVIJET

Alija Dubočanin: »Zagrljeni vidiki«, *Svjjetlost, biblioteka »Mladi dani«, Sarajevo 1978.*

Umjesto svake, već poslovične eszopovske opreznosti književnokritičke riječi valja odmah reći da smo od ovog pjesnika (koga sam i sam svojevremeno najavio kao malo otkriće nove bosansko-hercegovačke poezije za djecu) očekivali mnogo više.

Dok je Dubočanin svoje stihove objavljivao po časopisima i listovima činilo se da će on, kao relativno darovit, mlad autor, smoci snage da prekine s nekim ovještalim šablonima i normama dječje pjesme, tim prije što je jedan od rijetkih autora potpuno okrenut adoloscentskom uzrastu; kad ono, ni sam ne znam zbog čega, naš autor stao na pola puta.

Formalne novine njegovog škrtog govora koji se valjano koristio ekspresijom modernog pjesničkog pisma s jakim asocijativnim nanosima, u knjizi su se što je paradoksalno, pokazale kao osnovni nedostatak, manjkavost ove poezije.

Zanimljivo komponovan, s pjesmama prološke i epiloške naravi, i s dva središnja ciklusa: *Šta radi pjesma* i *Cvjetno sazvežđe*, *Zagrljeni vidik* je, uslijed autorovog prenatrženog postupka elidiranja i pošto-poto traženog novog koda dječje misleće pjesme, u krajnjem, iznevjerio onaj, samo pojedinačno uspješnim ostvarenjima sugerisani, svi et: podmaklog djetinjstva.

Autor je nasjeo nekim opštim motivima dječje pjesme, i sugerisući motivsku raznolikost svijeta djetinjstva, ni u krhotinama nije uspio da sugerise onaj obećavani sumatraizam zagrljenih vidika. Opšta pjesnička mjesta o pjesniku koji zatvara oči da bolje vidi svijet, o iscjeliteljnoj ulozi pjesme (zakasneli, oči-ječi latentnog didaktizma), o mjesecu koji na prstima hodi po vodi. Pseudointantilne stilizacije tipa »voda je srećna kad napoji čovjeka«, »u vazi ruži krvave noge«, »kad sam bio mali, mali svijet je bio veliki« oduzimaju ovoj poeziji snagu uvjerljivosti i pjesnikovu istinoljubivost dovode u pitanje.

Tamo gdje se Dubočanin s punim povjerenjem okrenuo djetetu kao ravnopravnom sagovorniku, ne precjenjujući njegove perceptivne mogućnosti, autor i ispisuje uspjele pjesme. Nadam se da je ova knjiga objavljena prevashodno zbog sljedećih pjesama: *U snu raste djevojčica*, *Jesenja*, *Kako se piše pjesma*, *Svakodnevna predstava*, *Tužni dječak* (s prepoznatljivim, očiglednim uticajem pjesme D. Cesarića *Slap*), *Drug* i *Priča*

o ptici. Uostalom, sedam dobrih pjesama koje ne izmišljaju djetinjstvo već ga zatiču u njegovom erosu, koje ne poetizuju banalno i opšte, već posebno i karakteristično, i nije tako loš skor za prvu knjigu pjesama za djecu, pogotovo što je autor uložio vidljiv stvaralački napor da napiše knjigu za omladinu a ne za djecu. U tom naporu Dubočanin je za sada potpuno usamljen.

NEPOTREBNO UGLEDANJE

Husein Dervišević: »Napasne basne«, *Svjatlost*, biblioteka »Bambi«, Sarajevo 1979.

Nije bilo tako davno kada je, uz autora ovih redaka, jedan veći broj kritičara pisao pohvale Nogovoj knjizi *Rodila me tetka koza*. Nogov meteorski uspjeh i uspon u sam vrh bosanskohercegovačkog pjesništva za djecu naprosto je zasjenio i osvojio Huseina Derviševića, koji je doslovno usvojio Nogovu poetiku, požurivši da i sam učini reprizni uspjeh pomenute knjige. Ali, ne radi se to tako, sine Huseine, možemo šalozbiljno reći sada, kad su *Napasne basne* pred nama.

(Dervišević je i u svojoj »ozbiljnoj« poeziji pod drastičnim Nogovim uticajem, u što nas uvjerava njegova knjiga *Kad me uzme luda rima*).

Već u prvoj, potpuno programskoj, pjesmi *Volim pesme detinjaste* Dervišević uvodi rano osviješćenog, poznatog Nogovog klinca-rezonera koji se narogušio na svijet odraslih pokazujući mu — šipak.

Bizarni, kosti uglovi, štos po svaku cijenu, pobuna u ime zdrave dečje pameti, dosljedan metar osmerac) s pravišnim rimarijem, eto to je ova poezija. Uistinu su to napasne basne i, evo, ocjenjivač ove knjige zaista se nalazi u dilemi o kome, zapravo, piše, o Nogu ili o Derviševiću. Dervišević je usvojio Nogovu leksiku, idejno-estetski pristup djetetu. Kad Nogo pjeva »ukinuću razne mame«, Dervišević papagajski po-

navlja: »Govore mi razne dame«. I Derviševićev mali junak sve radi »tek onako, iz inata«, i on, kao i Nogov protagonist, ne želi da se svidi (jer, podsjetimo se, »kad od svidim ja se stidim«). Derviševićev se klinac »kvari devojčicama«, »odrasle je izgustirao«, »svida mu se biti mali«. On neće da se gnjavi odrastanjem kao odrasli. (E, baš to djeca hoće, da što prije odrastu!) Ovo je već previše. Ne ugledanje, već, jednostavno, krađa. Resavska škola stihovanja.

Sve ove, ipak blage ukore, dijelim autoru zbog onog, ipak većeg, broja pjesama gdje je on samosvojan i nov.

Dervišević nije bez talenta i tim prije nije smio pristati na očigledne uticaje. No, pored Noga, ima tu, doduše korigovanog, Radovića i Ršumovića. Jedna se Derviševićeva pjesma zove *Strašni miš*, baš kao i knjiga Dragana Kulidžana.

Izdvajam pjesme: *Šta jedu kuće*, *Pre svega postoje kuće pušači*, *Pesma o dimnjacima*, *Jednom u tramvaju*, *Jedan mačak dosta star*, *Veliki sam zbilja majstor*. Da paradoks sa ovom knjigom bude potpun, neke od navedenih pjesama su antologijske vrijednosti i one bi mogle ući u svaku, kriteriološki strogo zasnovanu antologiju jugoslovenskog dječjeg pjesništva.

I šta sad s autorom. pitam se, zatečen u nedoumici.

PREURANJENA KNJIGA

Bogoljub Denadić: *»Junak bez mača«*, Grafos, biblioteka »Đerdan«, Beograd 1979.

Ime Bogoljuba Denadića promenadiše već više godina našom dječjom i omladinskom štampom. Pred nama je i prva njegova knjiga. Pjesme u knjizi *Junak bez mača* grupišu se u sljedeće motivske krugove: *Igračke*, *zvezde i značke*, *Vrabac*, *zečić i Čira petlić*, *O životu, tati i lutki*, *Belić Sneško s Romanije* i *Zazvonilo zvono školsko*.

Denadićev pristup dječjoj poeziji temelji se na već poznatom, usvojenom predlošku tradicionalističke pjesme za djecu što ga autor, uglavnom neuspješno, pokušava inovirati paradoksalnim obrtima. I Denadić je tipičan primjer pjesnika koji pjeva na dobro nam znane (dačke) motive. Svijet je to školskog i predškolskog djeteta, toliko puta sretan u poeziji za najmlađe. Denadić, kao i Kulidžan, radije pjeva o zimskim radostima, no pomalo starinski, odveć ukočeno.

Samo u rijetkim pjesmama (*Slučaj s tatinom pesmom*, *Vrapčevo pismo*, *Razmišljanje jednog miša*) Denadić je uspio da jakim humornim osvjetljenjima i vještim obrtima dosegne nivo umjetnički valjano artikulisane pjesme, ali sve je to nedovoljno da se bude pjesnik i, k tome, još za djecu. Autor dobro poznaje misaono-emozivni život djeteta, no ta znanja nije iskoristio, već ih je uobličio posve tradicionalističkim manirima. Jezik ove poezije je neusiljen.

Zaključak: preuranjena knjiga.

343

NA DJEČJOJ STRANI SVIJETA

Tomislav Medenica: *»Slikar sa Antarktiki«*, Mostovi, Pljevlja 1979.

Knjiga *Slikar sa Antarktiki*, organizovana u sedam motivskih krugova, nosi sobom zablude mnogih dječjih pisaca.

O čemu se, zapravo, radi?

Medeničina je pjesma lako pjesničko štivo, ali i ovaj pjesnik ne vidi dijete izvan kruga škole i porodice, tretirajući ga kao pripadnika određenog uzrasnog razreda. I kada, kojim slučajem, posmatra djecu izvan naznačenih krugova, Medenica svagda računa s tim da njegova pjesma bude školsko štivo, da bude »recitacija«. Medenica je pomalo zabrinut pedagog koji bi svakim stihom poučavao. Njegove su pjesme svojevrsne zagonetke, odgonetke i dopunjaljke.

Pjesnik najradije pjeva o prirodi, o godišnjim dobima, o nedjelji u školi, o maju. Pjesme u ciklusu Nova jutra su razglednice s rudoljubivom tematikom. Kaštelanov stih -rasti i cvjetaj- Medenica uporno upotrebljava kao svoj.

Medenica svoje stihove piše za najmlađi uzrast i otuda tolika ograničenja u njegovoj pjesmi. Bolje pjesne ove, po svemu osrednje, knjige su: *Majska revija mode, Juni, Dječakov san, Jesenja vijest, Pionirska čestitka*.

Autor je pokazao da, s više stvaralačke autokontrole, može da napiše i dobru pjesmu za najmlađe, da je stao na dječju stranu svijeta, mada bi, prije svega, valjalo da je na strani - - Poezije.

PJESNIK INFANTILNE IMAGINACIJE

344

Duro Stipanović: »Krila od oblaka«, autorovo izdanje, Mrkonjić-Grad 1978.

Jedini seljak-pjesnik u Bosni i Hercegovini, Duro Stipanović, piše poeziju za djecu već četvrt vijeka, a tek nedavno je publikovao svoje dvije knjige: *Sjene brezove šume* (OK SSRN Mrkonjić-Grad) i *Krila od oblaka*. Prva knjiga sadrži njegove ne samo dječje pjesme, dok je druga čisto dječja.

Nisam sklon podjelama koje pjesnike dijele na: žene, seljake, radnike, amate-re, koje se temelje na vanknjiževnim mjerilima, jer je umjetnost pjesništva inače podjeljiva.

Po prirodi vlastite vokacije, po načinu na koji doživljava svijet, a posebno po tome kako taj doživljaj pretače u stihove, Duro Stipanović je pjesnik naive. Njegova je pjesma neusiljena, istinoljubiva, po lakoći kojom je rečena i stilskim izražajnim sredstvima upravo zpon-

tana, dok su krajnji rezultat tog pjevanja na granici poetskog i stihotvoračkog.

Ogoljene do golog impresionističkog zapisa o prirodi, naseljene arkadijskim pejsažima, preplavljene deminativima i golim duhovnim snimcima, Stipanovićeve pjesme traže spas u obaveznoj poeziji. Njegova je pjesma čisti akvarel. Slapovi opstih, jarkih slika kao da su nastali u gružanskoj idili.

Stipanovićev je stih u formalnom pogledu uglavnom pravilan. Ritam i rima mu nisu u zavadi, kao u većine rima-džija.

Stipanoviću se naprosto otme i poneka, drukčije napisana pjesma, kao: *Scop, Crvenkapica, Drvoredi, Račić, Oči djeteta, Dječakova želja*.

Ritam, motivi narodne lirike pjesme, neki elementarni eras poezije, konstitutivni su elementi Stipanovićeve lirike za najmlađe. Posvemašnju jednostavnost protiv koje ne možemo ništa pjesnik doživljava kao vlastitu prednost. Skerlićevski rečeno, knjiga pisana od srca srca, a njen autor — kontrolor infantilne imaginacije.

P. S. U izdavačkoj 1978. godini objavljena je i dječja knjiga Tomislava Šipovca *Pesme za Olju*. U ovom je tekstu ne razmatram iz istnog, vrlo praktičnog razloga: ono što o njoj mislim nemoguće je, i u najperfidnijoj kulturnoj formi, reći a da pri tome ne povrijedim njenog tvorca. Sve osim poezije.

P. S.S. U vrijeme dok sam završavao ovaj tekst, iz štampe još nisu izašle nove knjige dječje poezije Ivica V. Rorića, Ibrahima Kajana, Kasima Derakovića, Kemala Coce i Enise Osmančević Čurić. Samo zbog toga one ovdje nisu razmatrane.

Branko Stojanović

**KNJIGE ZA DECU JUGOSLOVEN-
SKIH AUTORA IZDATE 1978.
GODINE'**

A

Alečković, Mira: *Zvezdane balade*, pesme, ilustrovao Muamir Rakić, »Veselin Masleša«, biblioteka »Lastavica«, Sarajevo, 96 str.

Aleksić, Dragan: *Kraljevina Liporog hlada*, priče, ilustrovao Slobodan Milić, »Vuk Karadžić«, biblioteka »Zlatna grlica«, Beograd, 80 str.

Andrić, Ivo: *Prozor i druge priče*, priče, ilustrovao Živojin Kovačević, BIGZ — Prosveta, biblioteka »Zlatna knjiga«, Beograd, 160 str.

Angelovski, Mile: *Beli radi sred livadi (Bele rade sred livade)*, pesme, ilustrovao Anastas Čuškovski, Prosvetni radnik, Skopje, 31 str.

Antić, Miroslav: *Garavi sokak*, pesme, ilustrovao Ordan Petlevski, Mladost, biblioteka »Vjeverica«, Zagreb, 108 str.

Antić, Miroslav: *Prva ljubav*, pesme, ilustrovala Nives Kavurić-Kurtović, pogovor autora, Mladost, biblioteka »Vjeverica«, Zagreb, 96 str.

Antić, Miroslav: *Stepenice straha*, roman, Forum OOUR Marketprint, biblioteka »Ljubavni vikend roman«, Novi Sad, 93 str.

Antić, Miroslav: *Živeli prekosutra*, pesme, ilustrovano radovima učenika osnovnih škola, »Radivoj Čirpanov«, biblioteka »Detinjstvo«, Novi Sad, 60 str.

Atanasković Borisav: *Antonije i telefon*, priče, ilustrovao Milan Rakić, Dečje novine, biblioteka »Dečja biblioteka«, Gornji Milanovac, 85 str.

B

Babić, Goran: *Nova djeca*, pesme, ilustrovao Milan Rakić, Dečje novine, biblioteka »Posebna izdanja«, Gornji Milanovac, 60 str.

Bajke naroda Jugoslavije, 1—3, narodne bajke, prevela grupa autora, ilustrovala Desu Kerečki — Mustur, pogovor napisao Golub Dobrašinović, Narodna knjiga, Beograd — Makedonska knjiga, Skopje — Mladinska knjiga, Ljubljana, 688 str.

Balog, Zvonimir: *Zlatna nit*, pesme, ilustrovao Zlatko Bourek, Mladost, biblioteka »Vjeverica«, Zagreb, 125 str.

Bebekovski, Milutin: *Vodenici (Vodenice)*, pesme, ilustrovao Dragan Mitrevski, Detska radost, biblioteka »Sončogledi«, Skopje, 70 str.

Bećirbašić, Mirsad: *Pticodrom*, priče, Svjetlost, biblioteka »Mladi dani«, Sarajevo, 54 str.

Bevk, France: *Knjiga o Titu*, priče, preveo i predgovor napisao Muris Idrizović, Svjetlost, biblioteka »Mladi dani«, Sarajevo, 94 str.

Bevk, France: *Tito (Knjiga o Titu)*, priče, preveo Bodrits István, Forum, Novi Sad, 140 str.

Bilopavlović, Tito: *Paunaš*, priče, ilustrovala Dragica Cvek-Jordan, Školska knjiga, biblioteka »Modra lasta«, Zagreb, 58 str.

Blašković, Laslo: *Obične priče o neobičnom dečaku*, priče, ilustrovali Razija i Milan Poznovija, Srpska čitaonica i knjižnica Irig, edicija »Stražilovo«, Novi Sad, 55 str.

Bosanskohercegovačka poezija, antologija, izabrao i predgovor napisao Risto Trifković, Svjetlost, biblioteka »Mladi dani«, Sarajevo, 110 str.

Bosanskohercegovačka proza, I — II, izbor, izabrao i predgovor napisao Radovan Vučković, Svjetlost, biblioteka »Školska lektira«, Sarajevo, 158-132 str.

Bošnjak, Mirko: *Darto i njegova samoupravna obitelj*, priče, ilustrovao Aleksandar Marks, Školska knjiga, biblioteka »Modra lasta«, Zagreb, 74 str.

346 Božić, Dragan: *Kad se pojavi crveni konj*, roman, ilustrovao Ivica Antolčić, Mladost, biblioteka »Vjeverica«, Zagreb, 117 str.

Božić, Marinko: *Dardano*, romansirana biografija, Čakavski sabor, biblioteka »Uspravna mladost«, Split, 50 str.

Brenkova, Kristina i Grafenauer, Niko: *Spomini na otroštvo II (Uspomene na detinjstvo II)*, autobiografske crtece i odlomci zapisa o detinjstvu slovenačkih književnika, ilustrovao Milan Bizovičar, predgovor napisao Kajetan Kovič, Mladinska knjiga, biblioteka »Cicibanova knjižnica«, Ljubljana 412 str.

Budinski, Miron: *Vodenica na srebrnom potoku*, bajke, preveo sa rusinskog Nikola Skuban, ilustrovao Slobodan Kuzmanov Kuza, »Radivoj Čirpanov«, biblioteka »Detinjstvo«, Novi Sad, 172 str.

Bulajić, Stevan: *Dom u divljoj travi*, roman, Svjetlost, biblioteka »Mladi dani«, Sarajevo, 122 str.

Bulajić, Stevan: *Dukljan i vuk*, pripovetke ilustrovao Hamid Lukovac, »Veselin Masleša«, biblioteka »Lastavica«, Sarajevo, 88 str.

Bulajić, Stevan: *Šalajko*, roman, ilustrovao Božo Stefanović, »Veselin Masleša«, Sarajevo, 156 str.

C

Cankar, Ivan: *Pripovijetke*, priredio i predgovor napisao Muris Idrizović, Svjetlost, biblioteka »Mladi dani«, Sarajevo, 84 str.

Č

Čopić, Branko: *Ježeva kućica*, pesme, ilustrovao Vilko Selan Gliha, Naša djeca, biblioteka »Radost«, Zagreb, 16 str.

Čopić, Branko: *Ježeva kućica*, pesme, Svjetlost, biblioteka »Bambi«, Sarajevo, 32 str.

Čopić, Branko: Jovanović, Jovan Zmaj: Janevski, Slavko; Peroci, Ela: *Lektira đaka prvaka*, izbor poezije i proze, ilustrovao Vešibor Radonjić, Republički zavod za unapređivanje školstva, biblioteka »Školska lektira za I razred osnovne škole«, Titograd, 68 str.

Čopić, Branko: *Orlovi rano lete*, roman, predgovor napisao Dragoljub Jeknić, Svjetlost, biblioteka »Mladi dani«, Sarajevo, 160 str.

Čopić, Branko: *Orlovi rano lete*, roman, »Veselin Masleša«, biblioteka »Lastavica«, Sarajevo, 140 str.

Čopić, Branko: *Otac Grmeč*, pesma, izabrao Voja Marjanović, ilustrovali učenici osnovne škole u Hašanima, Glas, biblioteka »Savremena književnost«, Banjaluka, 92 str.

Čopić, Branko: *Raspjevani cvrčak*, pesme, Svjetlost, biblioteka »Bambi«, Sarajevo, 32 str.

Copić, Branko: *U svetu medveda i leptirova*, pesme i priče, ilustrovao Hamid Lukovac, »Veselin Masleša«, biblioteka »Lastavica«, Sarajevo, 104 str.

D

Dajaku, Hasan: *Bengëza në fage* (Mladež), dramatisovana poema, ilustrovao Veli Gërvalla, Rilindja, biblioteka »Nënësi«, Priština, 58 str.

Demolli, Arif: *Pëllumbat e kujtimeve* (Galubovi uspomena), priče, ilustrovao Enver Sylejmani, Rilindja, biblioteka »Libri im«, Priština, 159 str.

Deraković, Kasim: *San vodoskoka*, pesme, Književni klub »Ivo Andrić«, biblioteka »Paralele«, Doboj

Deva, Agim: *Me temlik u nisa në botë* (Krenuh u svet), pesme, ilustrovao Veli Gërvalla, Rilindja, biblioteka »Libri im«, Priština, 119 str.

Diklić, Arsen: *Romani*, I — IV (I *Ne okreći se sine*, II *Salaš u Malom Ritu*, III *Jesen u mrtvaji*, IV *Moriški snegovi*), ilustrovali učenici osnovnih škola, pogovor napisao Milan Pražić, Narodna knjiga, Beograd, 208 — 272 — 244 — — 208 str.

D

Dukić, Dušan: *Zlatna frula*, pesme, ilustrovao Dušan Gavella, pogovor napisali Đuro Gavella i Milija Stanić, »Vuk Karadžić«, biblioteka »Zlatna grlica«, Beograd, 80 str.

E

Erić, Dobrica: *Ogrlica od grlica*, pesme, ilustrovala Ira Petrović, »Radivoj Čirpanov«, biblioteka »Detinjstvo«, Novi Sad, 64 str.

Erić, Dobrica: *Poeme*, I—III (I *Vašar u Topoli*, II *Torta sa pet spratova*, III *Dolina suncokreta*), ilustrovala Jelena Grujičić, pogovor napisao Dušan Radović, Narodna knjiga, biblioteka »Književnost za decu«, Beograd, 158-118-154 str.

F

Filipić, France: *Pohorski bataljon*, pripovetka, ilustrovao Živojin Kovačević, »Veselin Masleša«, biblioteka »Lastavica«, Sarajevo, 24 str.

First — Medić, Kruna: *Puna usta žvake*, pesme, ilustrovao Vladimir Polić, Revija, Osijek

G

Gardaš, Anto: *Jež i zlatni potok*, proza, ilustrovao Vilko Gliha Selan, Naša djeca, biblioteka »Radost«, Zagreb, 150 str.

Glušić, Helga: *France Bevk*, ilustrovana biografija, Mladinska knjiga, biblioteka »Obrazi«, Ljubljana, 32 str.

Grbelja, Josip: *Predaju ne potpisujemo*, ilustrovao Stevo Binički, predgovor napisao viceadmiral Miodrag Radosavljević, Školska knjiga, Zagreb, 248 str.

Gregorc, Pavle; Bajt, Drago; Longyka, Igor: *Od uganke do uganke* (Od zagonetke do zagonetke), priručnik za rešavanje zagonetki i ukrštenica, ilustrovao Kostja Gatnik, Mladinska knjiga, biblioteka »Pionirjeva knjižnica«, Ljubljana, 32 str.

H

Hasani, Hasan: *Ajkuna e Rugovës* (Ajkuna iz Rugove), pesme, ilustrovao Smajo Musović, Rilindja, biblioteka »Libri im«, Priština, 54 str.

Horvat, Joža: *Sedmi be*, roman. Mladost, biblioteka »Jelena«, Zagreb, 113 str.

Hozlić, Advan: *Prava puška*, priče, Svjetlost, biblioteka »Bambis«, Sarajevo, 28 str.

Hromadžić, Ahmet: *Bihaćka republika*, pripovetka, ilustrirao Marko Krsmarnović, »Veselin Masleša«, biblioteka »Lastavica«, Sarajevo, 24 str.

Hromadžić, Ahmet: *Partizanska mornarica*, pripovetka, ilustrirao Đorđe Milanović, »Veselin Masleša«, biblioteka »Lastavica«, Sarajevo, 24 str.

Hromadžić, Ahmet: *Patuljak iz zaboravljene zemlje*, roman, ilustrirao Hamid Lukovac, »Veselin Masleša«, biblioteka »Lastavica«, Sarajevo, 124 str.

348

Hromadžić, Ahmet: *Petrova gora*, pripovetka, ilustrirala Bosiljka Popović Kićevac, »Veselin Masleša«, biblioteka »Lastavica«, Sarajevo, 24 str.

I

Idrizović, Nusret: *Mraz i aždaja*, roman, predgovor autora, Svjetlost, biblioteka »Mladi dani«, Sarajevo, 114 str.

Ilindenski napрави (Ilindanski napervi), izbor poezije, izabrao Miho Atanasovski, ilustrirao Mice Jankulovski, Detska radost, biblioteka »Ilinden«, Skopje, 76 str.

Ilindenski raskazi (Ilindanske priče), izbor proze, izabrala Tamara Arsovska, ilustrirao Mice Jankulovski, Detska radost, biblioteka »Ilinden«, Skopje, 124 str.

Iveljić, Nada: *Školsko dvorište*, roman, »Zrinski«, biblioteka »Suvremena proza«, Čakovec, 132 str.

Iveljić, Nada: *Zmajevi nad gradom*, priče, ilustrirao Krešimir Ivanček, Naša djeca, biblioteka »Radost«, Zagreb, 112 str.

Izbor iz savremene jugoslovenske poezije, pesme, priredio i predgovor napisao Slobodan Kalezić, Republički zavod za unapređivanje školstva, biblioteka »Školska lektira za VIII razred osnovne škole«, Titograd, 192 str.

Izbor iz savremene jugoslovenske proze, priredio Slobodan Kalezić, Republički zavod za unapređivanje školstva, biblioteka »Školska lektira za VIII razred osnovne škole«, Titograd, 300 str.

J

Jakopin, Gitica: *Devet fantova i eno dekle (Devet dečaka i jedna devojčica)*, omladinski roman, ilustrirala Alenka Vogelcnik, Mladinska knjiga, biblioteka »Odisej«, Ljubljana, 124 str.

Jeknić, Dragoljub: *Pod pogledom zvezda*, priče, ilustrirao Jovan Pantić, pogovor napisala Menja Hodžić, BIGZ, biblioteka »Gazela«, Beograd, 96 str.

Jovović, Milena: *Mrazlje srce*, pesme, ilustrirala Ida Ćirić, pogovor napisao Milovan Đanić, BIGZ, biblioteka »Gazela«, Beogra, 64 str.

Jukić, Marjanović, Vaska: *Baš ćemo se voleti*, pesme, ilustrirala Ira Petrović, Grafos, biblioteka »Đerdan«, Beograd, 32 str.

Juras, Katarina: *Djeca su mostovi*, pesme, izdanje autora, Zagreb

Jureca, Branka: *Moj oče partizan (Moj otac partizan)*, priče, ilustrirala Marjanca Jemec — Božić, pogovor napisao Milan Šega, Mladinska knjiga, biblioteka »Cicibanova knjižnica«, Ljubljana, 80 str.

Jureca, Branka: *S helikopterjem k stricu Tintinu (Helikopterom k stricu Tintinu)*, pripovetka, ilustrirala Roža Piščanec, Mladinska knjiga, biblioteka »Deteljica«, Ljubljana, 92 str.

K

Kadriu, Ibrahim: *Shpëtimtarët (Spasioci)*, novele, ilustrovao Smajo Musović, Rilindja, biblioteka »Libri im«, Priština, 127 str.

Kanižaj, Pajo: *Zapisi odraslog limača*, roman, Mladost, biblioteka »Jelen«, Zagreb, 158 str.

Kapidžić — Hadžić, Nasiha: *Glas djetinjstva*, pozorišne igre, Svjetlost, biblioteka »Mladi dani«, Sarajevo, 80 str.
Kapidžić, — Hadžić, Nasiha: *Skrivena priča*, pesme, Svjetlost, biblioteka »Bambi«, Sarajevo, 30 str.

Kapor, Momo: *Zapiski neke Ane (Beleške jedne Ane)*, omladinski roman, preveo Ferdinand Miklavc, ilustrovao autor, Mladinska knjiga, biblioteka »Odisej«, Ljubljana, 312 str.

Kavčič, Vladimir: *Vaška komanda (Seoska komanda)*, omladinska pripovetka, ilustrovao Božidar Grabnar, pogovor napisao Iztok Illich, Mladinska knjiga, biblioteka »Sinji galeb«, Ljubljana, 196 str.

Kocijan, Gregor: *Dr. France Prešeren*, ilustrovana biografija, Mladinska knjiga, biblioteka »Obrazi«, Ljubljana, 32 str.

Kočič, Evgenij M.: *Briga*, roman, Ruske slovo, Novi Sad, 189 str.

Kočič, Evgenij M.: *Petro Andrejkov*, roman, Ruske slovo, biblioteka »Svetlost«, Novi Sad, 224 str.

Kolundžija, Dragan: *Zvono za povratak*, autorova proza i poezija i školski radovi dece naših radnika u inostranstvu, predgovor napisao Dragiša Vitošević, Dečje novine, biblioteka »Posebna izdanja«, Gornji Milanovac, 208 str.

Kostić, Dušan: *Gradić Jelengaj i druge pesme i priče*, izbor, izabrao Uglješa Krstić, ilustrovala Zlata Bilčić, BIGZ, biblioteka »Zlatna knjiga«, Beograd, 160 str.

Kostić, Dušan: *Sutjeska*, roman, ilustrovao Mario Mikulić, »Veselin Masleša«, biblioteka »Lastavica«, Sarajevo, 164 str.

Kovič, Kajetan: *Putovanja*, pesme i priče, preveo Gojko Janjušević, ilustrovao Vili Vrhovec, »Radivoj Čirpanov«, biblioteka »Detinjstvo«, Novi Sad, 130 str.

Kovič, Kajetan: *Zgodnje zgode (Rani događaji)*, autobiografske crtice, ilustrovao Božo Kos, pogovor autora, Mladinska knjiga, biblioteka »Cicibanova knjižnica«, Ljubljana, 112 str.

Krklec, Gustav: *Përralla telegrafike (Telegrafske basne)*, pesme, preveo Rifat Kukaj, ilustrovao Smajo Musović, Rilindja, biblioteka »Libri im«, Priština, 89 str.

Kujundžiski, Aleksandar: *Osilki (Žaoke)*, basne, ilustrovao Mladen Tunić, Detska radost, biblioteka »Sončogledi«, Skopje, 84 str.

Kukaj, Rifat: *Droja (Strepnja)*, roman, ilustrovao Selatin Ahmeti, Rilindja, biblioteka »Luli i vocërr«, Priština, 168 str.

L

Levstik, Franc; Valjavec, Matija: *Ko je Videku napravio košuljicu, Pastir*, priče, preveo Muris Idrizović, Svjetlost, biblioteka »Bambi«, Sarajevo, 28 str.

Ličina, Vladimir: *Kako su se sreli mama i tata*, priče, ilustrovala Bosiljka Kičevac, »Vuk Karadžić«, biblioteka »Zlatna grlica«, Beograd, 90 str.

Lovrak, Mate: *Vlak u snijegu*, roman, priredio i predgovor napisao Karlo Pavelić, Svjetlost, biblioteka »Mladi dani«, Sarajevo, 104 str.

Lukić, Dragan: *Pesnikove priče*, priče, ilustrovao Marko Krsmanović, »Radivoj Čirpanov«, biblioteka »Detinjstvo«, Novi Sad, 76 str.

LJ

Ljubinković, Jovan Puba: *Pahuljice*, pesme, ilustrovala autorova petogodišnja kćer; izdanje autora, Zemun,

M

Makarović, Svetlana: *Kosovirja na leteći žlici (Kosovi na letećoj kašici)*, priče, ilustrovala Lidija Osterc, pogovor napisala Marjana Kobe, Mladinska knjiga, biblioteka »Cicibanova knjižnica«, Ljubljana, 160 str.

Maksimović, Desanka: *Na šesnaesti rođendan*, pesme, »Veselin Masleša«, biblioteka »Lastavica«, Sarajevo, 88 str.

350 Maksimović Desanka: *Pradevojčica*, roman, »Veselin Masleša«, biblioteka »Pingvin«, Sarajevo, 192 str.

Maksimović, Desanka: *Zlatni leptir*, priče i pesme, ilustrovao Željko Marjanović, »Veselin Masleša«, biblioteka »Lastavica«, Sarajevo, 116 str.

Maneva, Slavka: *Sviripile*, priče, ilustrovao Aleksandar Janković, Detska radost, biblioteka »Drugarče«, Skopje, 60 str.

Martić, Anđelka: *Šašavi dani*, priče, ilustrovala Zlata Živković Žilić, Mladost, biblioteka »Vjeverica«, Zagreb, 137 str.

Matošec, Milivoj: *Deteto otkaj Sutla (Dječak sa Sutle)*, roman, preveo Vidoe Podgorec, ilustrovao Dimitar Ivanovski, Detska radost, biblioteka »Bratime-nja«, Skopje, 144 str.

Matošec, Milivoj: *Slučaj »Č«*, pripovetka, ilustrovao Zvonimir Lončarić, Školska knjiga, biblioteka »Modra lasta«, Zagreb, 66 str.

Maurer, Neža: *Čukec (Mali čuk)*, priča, ilustrovao Dušan Muc, predgovor napisala Berta Golob, Partizanska knjiga, biblioteka »Matjaževa knjižnica«, Ljubljana, 76 str.

Mikić, Aleksa: *Priče o malim borcima*, pripovetke, ilustrovala Dobrinka Pet-

ronić, »Veselin Masleša«, biblioteka »Lastavica«, Sarajevo, 152 str.

Milićević, Ljubisav: *Razvigorac*, pesme, Odzivi, Bijelo polje.

Milošević, Mitar: *Raspukla ledena kora*, roman, Dečje novine — »Radivoj Čirpanov«, biblioteka »Na putevima slobode«, Gornji Milanovac — Novi Sad, 95 str.

Minović, Ž. — Maticki, M.: *Az önlgazgatás könyve (Čitanka samoupravljanja)*, informativni priručnik, preveo Kovács János, predgovor napisao Najdan Pašić, Forum, Novi Sad, 192 str.

Mitrevski, Ivančo Majstorot: *Neta*, priče, ilustrovala Daniela Vajnerova, Detska radost, biblioteka »Drugarče«, Skopje, 36 str.

Mladi o Titu, Oslobođenje, biblioteka »Mladi o revoluciji«, Sarajevo, 64 str.

Molnar, Mária: *Szobalány voltam Londonban (Bila sam sobarica u Londonu)*, ilustrovao autor, Forum, Novi Sad, 280 str.

Mučaji, Ksenija: *Grizdočki hodza po žemi (Zvezdice hodaju zemljom)*, priče, ilustrovao Mihal Kiralj, Ruske slovo, Novi Sad, 48 str.

N

Nanevski, Duško: *Samovilskoto konjče (Vilinsko konjče)*, bajke, ilustrovao Dragan Mitrevski, Detska radost, biblioteka »Sončogledi«, Skopje, 130 str.

Narodne pripovijetke, I — II, izbor priredili i predgovore napisali Munib Maglajić i Esma Smailbegović, Svjetlost, biblioteka »Mladi dani«, Sarajevo, 144 — 144 str.

Nastasijević, Miroslav: *Vremena teška viteška*, ilustrovao Vladimir Stojiljković, pogovor napisala Menja Hodžić, BIGZ, biblioteka »Gazela«, Beograd, 128 str.

Nedelkovski, Velko: *Leb za tate (Hleb za tatu)*, priče, ilustrovao Petar Popčev, Detska radost, biblioteka »Sončogledi«, Skopje, 126 str.

Nedžati, Zekerija: *Romeo i Julija od našata ulica (Romeo i Julija naše ulice)*, priče, preveo s turskog Alaetin Tahir, ilustrovao Aleksandar Kaevski, Makedonska knjiga, Skopje, 54 str.

Nedžati, Zekerija: *Romeo i Julija naše ulice*, priče, preveo s turskog Džemal Bajraktari, ilustrovao Šaban Abdulah, Jedinstvo, biblioteka »Jedinstvo«, Priština, 96 str.

Nemeth, István: *Hajnali utazás (Putovanje u osvit)*, novele, ilustrovao Baráth Ferenc, Forum, Novi Sad, 84 str.

Nemet, Istvan: *Jeste li videli tog mališu*, priče, preveo s mađarskog Arpad Vicko, ilustrovao Ferenc Barat, »Radivoj Cirpanov«, biblioteka »Detinjstvo«, Novi Sad, 66 str.

Nešić, Budimir: *Pionir sam tim se dičim*, priručnik, ilustrovao Radoslav Zečević, Narodna knjiga, biblioteka »Zrnca velikog sveta«, Beograd, 174 str.

Nikolova, Olivera: *Prijatelji Bon i Bona (Prijatelje Bon i Bona)*, roman, prevela Dragica Spasovska, ilustrovala Milica Vučković, BIGZ, biblioteka »Gazela«, Beograd, 120 str.

Nikolovova, Olivera: *Priatelja Bon a Bona (Prijatelje Bon i Bona — Prijatelji Bon i Bona)*, roman, preveo Jan Janković, ilustrovao Karol Ondreička, Obzor, biblioteka »Máj«, Novi Sad, 166 str.

O

Oblak, Danko: *Ježek*, priče, ilustrovala Vera Lalin, Mladost, biblioteka »Vjeve-rica«, Zagreb, 88 str.

Obrenović, Rade: *Nie sme smešno se-mejstvo (Mi smo smešna porodica)*, roman, preveli Georgi Arsovski, Dorđija Najdovski, ilustrovao Mladen Tumić, Detska radost, biblioteka »Bratime-nja«, Skopje, 82 str.

Ognjanović, Dragoslav: *Na putevima slobode*, proza, predgovor napisao Ivo

Matović, Dečje novine, biblioteka »Na putevima slobode«, Gornji Milanovac, 214 str.

Olujić, Grozdana: *Glasm za ljubav*, roman, predgovor napisao Aleksandar Jovanović, Nolit, biblioteka »Raspust«, Beograd, 177 str.

P

Palada, Josip: *Iz poštanske torbe*, roman, ilustrovao Milan Rakić, Dečje novine, biblioteka »Posebna izdanja«, Gornji Milanovac, 138 str.

Pavićević, Vuko; Živadinović, Petar; Šefer, Berislav: *Razgovori o etici i socijalizmu*, priručnik, ilustrovao Jugoslav Vlahović, Narodna knjiga, biblioteka »Zrnca velikog sveta«, Beograd, 174 str.

Pavlin, Mile: *Titovite piloti (Titovi piloti)*, povest, preveo Aleksandar Popovski, ilustrovao Ilija Bogoevski, Detska radost, biblioteka »Bratimenja«, Skopje, 88 str.

Penjin, Dragiša: *Tajna breskvinog cve-ta*, priče, ilustrovala Dragana Atanasović, pogovor napisala Menja Hodžić, BIGZ, biblioteka »Gazela«, Beograd, 96 str.

Penjin, Dragiša: *Vitez od opanka*, pesme, ilustrovao Milan Rakić, Dečje novine, biblioteka »Dečja biblioteka«, Gornji Milanovac, 51 str.

Perić, Tonko: *Veći od Golema*, romansirana biografija, Čakavski sabor, biblioteka »Uspravna mladost«, Split, 76 str.

Peroci, Ela: *Baka plete rukavice*, priče, preveo Lazar Amidžić, ilustrovala Ančka Gošnik Godec, »Veselin Masleša«, biblioteka »Lastavica«, Sarajevo, 118 str.

Petan, Žarko; Zajc, Dane: *Obtoženi volk; Kralj Matjaž in Alenčica; Petelin se sestavi (Optuženi vuk; Kralj Matjaž i Alenčica; Petao se slaže)*, pozorišne

igre, pogovore napisali Žarko Petan, Jože Rode, Mladinska knjiga, biblioteka »Mladi oder«, Ljubljana, 100 str.

Petrović, Mirko: *Sremski partizani*, pripovetka, ilustrirao Marko Kršmanović, »Veselin Masleša«, biblioteka »Lastavica«, Sarajevo, 24 str.

Podgorec, Vidoe: *Istrča beliot konj (Istrčao je beli konj)*, roman, ilustrirao Tome Filipovski, Naša knjiga, biblioteka »Zlaten bumbar«, Skopje, 142 str.

Podrug, Toma: *Od Solina do Solina*, priče, ilustrirao Marčelo Brajnović, Mladost, biblioteka »Vjeverica«, Zagreb, 109 str.

Popovski, Gligor: *Bogomilski pohod*, pripovetka, ilustrirao Đorđe Milanović, »Veselin Masleša«, biblioteka »Lastavica«, Sarajevo, 24 str.

352

Pregl, Slavko: *Velika pustolovina (Odprava zelenega zmaja)*, roman, prevela Marija Hečimović, ilustrirao Eugen Kokot, Mladost, biblioteka »Vjeverica«, Zagreb, 191 str.

Pregl, Tatjana: *Skozi trnje do slobode (Kroz trnje do slobode)*, dokumentarno delo, ilustrirano fotografijama iz Muzeja NOB i ilustracijama Slobodana Milića, Mladinska knjiga, biblioteka »Pionirjeva knjižnica«, Ljubljana, 32 str.

R

Radišić, Đorđe: *Kumrovec među zvezdama*, proza, Dečje novine, biblioteka »Na putevima slobode«, Gornji Milanovac, 80 str.

Radlović, Nedeljko: *Životu treba prkositi*, zbornik proznih radova kikindskih osnivača, ilustrirao Mimir Radović, predgovor napisao Dragomir Brajković, »Aleksa Radosavčev«, biblioteka »Savremena proza«, Kikinda, 110 str.

Raičković, Stevan: *Slike i prilike*, pesme, Jedinstvo, biblioteka »Jedinstvo« Priština, 46 str.

Rainer, Meta: *Fičfirič (Fičfirić)*, pesme, ilustrirao Marjan Manček, predgovor napisala Neža Maurer, Partizanska knjiga, biblioteka »Matjaževa knjižnica«, Ljubljana, 48 str.

Rambaja, Rushit: *Gjerdj Elez Alija (Djerzelez Alija)*, roman, ilustrirao Selatin Ahmeti, Rilindja, biblioteka »Luli i vocërr«, Priština, 95 str.

Ribič, Ivan: *Kala*, priča, ilustrirao Božidar Grabnar, predgovor napisao Brane Grabeljšek, Partizanska knjiga, biblioteka »Matjaževa knjižnica«, Ljubljana, 108 str.

Rožnik, Pavel: *Zlato mesto (Zlatni grad)*, obrađene narodne priče, ilustrirala Kamila Volčanšek, pogovor napisao Rudolf Petri, Mladinska knjiga, biblioteka »Cicibanova knjižnica«, Ljubljana, 140 str.

S

Sazdovski, Tode — Mali: *Uro na snegot (Uro na snegu)*, roman, Naša knjiga, biblioteka »Zname«, Skopje, 303 str.

Shkreli, Ymer: *Bali Katravela (Bali Katravela)*, roman, ilustrirao Selatin Ahmeti, Rilindja, biblioteka »Luli i vocërr«, Priština, 100 str.

Skrinjar Tvrz, Valerija: *Da ne zalutaju snovi*, priče, Svjetlost, biblioteka »Bambi«, Sarajevo, 30 str.

Skuban, Mikola: *Dobri toti dzeći (Dobri deca)*, pesme, Ruske slovo, Novi Sad, 80 str.

Smačoski, Boško: *Veliki i mali*, roman, preveo Josip Stošić, ilustrirala Dobrinka Petronić, »Veselin Masleša«, biblioteka »Lastavica«, Sarajevo, 112 str.

Snoj, Jože: *Auto-moto mravi (Auto-moto mravlje)*, roman, prevela Milica Slavković, ilustrirala Melita Vovk — Štih, pogovor napisala Menja Hodžić, BIGZ, biblioteka »Gazela«, Beograd, 160 str.

Stefanović, Mirjana: *Enca sa kredenca*, pesme, ilustrovao Radomir Reljić, »Radivoj Ćirpanov«, biblioteka »Detinjstvo«, Novi Sad, 128 str.

Stojiljković, Vladimir: *Da li da se ponasam?*, knjiga pouka, ilustrovali Nikola i Aleksandar Pajvančić, pogovor napisao dr Ivan Ivić, Nolit, Beograd, 77 str.

Stojiljković, Vlada: *Odavde dojde*, pesme i priče, ilustrovao autor, Gradina, Niš, 71 str.

Stojkoska, Pavlina: *Gizlo i Bubule*, novela, ilustrovala Daniela Vajnerova, Detska radost, biblioteka »Drugarče«, Skopje, 60 str.

Stojšin, Vladimir: *Bioskop u kutiji šibica*, roman, ilustrovao Slobodan Milić, Nolit, biblioteka »Moja knjiga«, Beograd, 150 str.

Svetina, Tone: *Ukana (Obmana)*, ratni roman, ilustrovao Štefan Planinc, Mladinska knjiga, Ljubljana, 420 str.

Székeli, Tibor: *A pápuák szigetén (Papuanski dnevnik)*, preveo Brasnyó István, Forum, Novi Sad, 248 str.

Š

Šandru, Teodor: *Zimbete (Osmesi)*, pesme, ilustrovao Doru Bosioc, Libertatea, Pančevo, 67 str.

Šimunović, Dinko: *Duga, Alkar, Kukačica*, pripovetke, priredio i predgovor napisao Muhsin Rizvić, Svjetlost, biblioteka »Mladi dani«, Sarajevo, 120 str.

Šipovac, Tomislav: *Pesme za Olju*, pesme Svjetlost, biblioteka »Bambi«, Sarajevo, 32 str.

Škrinjarić, Sunčana: *Pisac i vrijeme*, roman, ilustrovao Josip Bifel, Naša djeca, biblioteka »Radost«, Zagreb, 72 str.

Škrinjarić, Sunčana: *Vetar na počitnicah (Vetar na raspustu)*, priče, prevela i predgovor napisala Branka Jurca, ilu-

strovao Srečo Papič, Mladinska knjiga, biblioteka »Cicibanova knjižnica«, Ljubljana, 136 str.

Šterjoski, Sofie: *Tivki odglasi (Tih odjeci)*, pesme, ilustrovao Đuro Varga, Detska radost, biblioteka »Sončogledi«, Skopje, 70 str.

T

Tarapuza, Stojan: *Sedum broda (Sedam brodova)*, pesme, ilustrovao Vlado Jocić, Detska radost, biblioteka »Sončogledi«, Skopje, 76 str.

Tešić, Momčilo: *Žeteoci, dobar dan*, pesme, predgovor napisao Dragiša Vitošević, Dečje novine, biblioteka »Posebna izdanja«, Gornji Milanovac, 272 str.

Tušiak, Juraj: *Cirkus Pikolo*, pripovetke, ilustrovao Jovan Lukić, predgovor napisao Miroslav Demák, Obzor, biblioteka »Maj«, Novi Sad, 196 str.

U

Ulčar, Miroslav: *Male skrivnosti SLO (Male tajne ONO)*, ilustrovani priručnik, ilustrovano fotografijama grupe autora, Mladinska knjiga, biblioteka »Pionirjeva knjižnica«, Ljubljana, 32 str.

Ulqinaku, Hajro: *Mbrémje pulébardhash (Veće galebova)*, priče, ilustrovao Selattim Ahmeti, Rilindja, biblioteka »Librim«, Priština, 87 str.

V

Vandot, Josip: *Kekec*, roman preveo Muhsin Idrizović, predgovor napisala Nasiha Kapidžić — Hadžić, Svjetlost, biblioteka »Mladi dani«, Sarajevo, 132 str.

Vandot, Josip — Stante, Milan; Slana, Miroslav Miros: *Kekec in Mojca; Liliputanci gređo v napad (Kekec i Mojca; Liliputanci kreću u napad)*, pozorišne

igre, pogovore napisali Milan Stante i Janez Žnavor, Mladinska knjiga, biblioteka »Mladi odere«, Ljubljana, 144 str.

Vegri, Saša: *Mama pravi da v očkovi glavi (Mama kaže da u tatinoj glavi)*, pesme, ilustrirao Marjan Manček, Mladinska knjiga, biblioteka »Čebelica«, Ljubljana, 52 str.

Vinca, Nuhi: *Legjenda e peskatarit (Ribareva legenda)*, poema, ilustrirao Enver Sylejmani, Rilindja, biblioteka »Nënësi«, Priština, 38 str.

Vipotnik, Janez: *Petrova družina (Petrova družina)*, priča, ilustrirao Miha Vipotnik, predgovor napisao Brane Grabeljšek, Partizanska knjiga, biblioteka »Matjaževa knjižnica«, Ljubljana, 88 str.

354 Vitezović, Milovan: *Laganje na zvezde*, roman, predgovor napisao dr. Nikola Milošević, Nolit, biblioteka »Raspusti«, Beograd, 164 str.

Voljenom drugu Titu, priče i pesme, »Veselin Masleša«, biblioteka »Lastavica«, Sarajevo, 116 str.

Z

Zurl, Marino: *Joka, kći kozaračka*, poema, ilustrirao Ivan Antolčić, »August Cesarec«, biblioteka »Pjesnici revolucije«, Zagreb, 80 str.

Zurl, Marino: *Tri jablana*, pripovetke, Mladost, biblioteka »Jelena«, Zagreb, 158 str.

Priredio Momir Pejović

II KNJIGE I ČLANCI O DEČJOJ KNJIŽEVNOSTI

KNJIGE

Crnković, Milan: *Hrvatska dječja književnost do kraja 19. stoljeća*, Školska knjiga, Zagreb 1978, 216

Knjiga sadrži poglavija: Uvod, Počeci i razvoj, Časopisi i prijevodi, Dječja poezija, Priča, pripovijetka, basna i igrokaz, Slabosti i dometi, Kronološki pregled važnijih izdanja, Biografski i bibliografski podaci o istaknutim piscima, Literatura, Indeks imena.

Cučić, Sima: *Ogledi iz književnosti za decu*, Gradska biblioteka »Ž. Zrenjanin«, Zrenjanin 1978, 222

Knjiga sadrži tekstove: Branko Čopić, dečji i omladinski pisac, Dečja književnost kod Srba 1788—1932, Mato Lovrak, Milica Janković, Omladinski roman iz NOB-a 1948—1958, Razmišljanja o našoj dečjoj književnosti, Za popularnomanentnu književnost, Zmaj i dečja književnost, Branislav Nušić za decu, Istorijske bajke (I. B. Mažuranić: Priče iz davnine), Nadrealisti za decu (A. Vučo: Podvizi družine Pet petlića), Naši mladi dečji pisci, Svet šume, Životinja i bajka (D. Maksimović: Pisma iz šume), Tone Seliskar: Mazge, Vorančeva dečja knjiga (Đurđevak).

Ognjanović, Dragutin: *Stvaraoci i decu*, Nova knjiga, Beograd 1978, 318.

Knjiga sadrži tri dela:

- I Lirski tokovi: Zmaj, Zupančić, Vučo
- II Psihološke matice: Cankar, Voranc, Andrić
- III Između bajke i realnosti: I. B. Mažuranić, D. Maksimović, B. Čopić.

Turjačanin, Zorica: *Ključevi zlatnih vrata*, Glas. Banjaluka 1978, str. 99

Knjiga sadrži sledeće tekstove:

Prihvatanja i nedoumice, Razmišljanja o nekim problemima bosanskohercegovačke kritike književnosti za djecu: Na novom putu, Socijalno usmeravanje pjesme za najmlađe u BiH u posljednjoj deceniji razvoja; Narodnooslobodilačka borba u romanima za djecu sorsko-hrvatskog-hrvatskosrpskog jezičkog područja; Književno-umjetnički činoci Lovrakovih proza; Bajkoviiti svijet Ahmeta Hromadžića; Bistra ogledala djetinjstva (o bajkama); Poezija bezgraničnog djetinjstva, Nasiba Kapidžić-Hadžić; Ljubut, Školska knjiga, Zagreb; Imaštani predjet djetinjstva, Kornelija Senčeld-Oljača; Seme trave, Svjetlost, Sarajevo; Predjetni prve jeze, Sukrija Pandžo; Zeleni strah, »Veselin Masleša«, Sarajevo; Rasute čestice djetinjstva, Aleksa Mikić; Zvonici i daljine, Svjetlost, Sarajevo; Sinonim djetinjstva i zavičaja, Draško Ščekić; Planina, Svjetlost, Sarajevo; Korjeni i prostori pjesme za djecu, Vladimir Milarić; Djetinjstvo-poezija, Stražilovo, Novi Sad; Ključevi zlatnih vrata, Veliimir Milošević; Zlatna knjiga djetinjstva, Sarajevo.

Zalar, Ivo: *Dječji roman u hrvatskoj književnosti*, Školska knjiga, Zagreb 1978, 102

Knjiga sadrži ove delove:

- I Dječji roman—što je to?
- II Počeci hrvatskog dječjeg romana: I. B. Mažuranić, Truhelka
- III Lovrakove dječje družine
- IV Krug se širi: Heiligstein, Vilović, Perlić Pavičić
- V Djetinjstvo u sjeni rata: Vidović, Oblak, Matošec
- VI Matošćeva zbilja i fantastika
- VII Kušanove uzbudljive igre i traganja
- VIII Na nprtim i novim stazama: Bjažić, Furtinjer, Veljačić, P. Katalinić, Batenović, Vidović, Stahuljak, Pulić, Kušec, Vrklj, Hribar, Klarić, Milčec, Hitrec.

Na kraju knjige dati su biografsko-bibliografski podaci o romanopiscima i potrebna literatura.

ČLANCI

a. Ogledi, eseji, portreti

Arsovski, Georgi: *Ukorak sa detinjstvom*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2—3, 95—101

Bogičević, Miodrag: *O nama, za nas*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2—3, 8—10

Čolak, Tode: *Prva zbirka patriotske poezije za decu — podsećanja*, Venac, Gornji Milanovac 1978, 3, 10—12

Deva, mr Agim: *Motivi borbe i revolucije u albanskom romanu za decu*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2—3, 61—67

Drugovac, Miodrag: *Makedonska književna kritika i makedonska dečja književnost*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 4, 62—74

Drugovac, Miodrag: *Sadašnji trenutak makedonske proze za decu*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2—3, 51—60

Dundin, Jovan: *O novim tendencijama u pesništvu za decu*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2—3, 90—92

Fillipić, Franc: *Skice portreta omladinske literature Leopolda Suhodolčana*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2-3, 75-78

Forstnerič, France: *Aktuelnosti iz slovenačke omladinske književnosti*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 60--68

Glazer, Alenka: *Portret Otona Župančiča*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 4, 3—11

Gordić, Slavko: *O prirodi Zmajevog pesništva za decu*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 1, 37—43

Jeknić, Dragoljub: *Nova strujanja u bosanskohercegovačkoj poeziji za decu*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2—3, 17—27

Kermauner, Taras: *Hermeneutičko čitanje Župančičevog Cicibana*, Život, Sarajevo 1978, 7—8, 3—75

Kermauner, Taras: *Kretanje zvuka — o Jožetu Snoju*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, 2—3, 101—117

Kermauner, Taras: *Pužić ore. O slovenačkoj poeziji za decu*, u knjizi: *Eseji i kritike*, Narodna knjiga, Beograd 1978, 153—171

Kermauner, Taras: *Šta je nasred jezika?, O Grafenauerovoj zbirci pesama za decu »Kaj je na koncu sveta?«*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 4, 32—46

Ketig, Tomislav: *Nove tendencije u poeziji za decu*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2—3, 117—120

Lakičević, Dragan: *Nove Čopičeve priče*, Prosvetni pregled, Beograd 1978, XXXIV, 22, 10

Marin, Budimir: *Zmaj i savremenost, Današnje dete i Zmajeve pesme za decu*, Književnost i jezik, Beograd 1978, XXV, 3—4, 338—341

Marković, Slobodan Z.: *Savremena proza za decu i tradicija*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2—3, 40—45

Martinović, Juraj: *Povodom radio-igre za djecu*, Život, Sarajevo 1978, XXVII, 3, 281—282

Mihanović, Nedejko: *Grigor Vitez, Umjetnost i dijete*, Zagreb 1978, IX, 54—55, 33—41

355

Milarić, Vladimir: *Nove tendencije u dečjem pesništvu*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2—3, 78—90

Novotni, Joakim: *Razmišljanja o dečjoj književnosti Nemačke Demokratske Republike*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 1, 80—84

Parun, Vesna: *Sumrak vila — reinkarnacija bajke*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 4, 46—56

Periz, Ana: *Slovačka proza za decu u Vojvodini*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2—3, 72—75

Petrović, Mirka: *U prostorima sunca*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2—3, 67—72

Pražić, Milan: *Književno delo Arsena Diklića*, Umjetnost i dijete, Zagreb 1978, IX, 54—55, 41—54

Redep, dr Draško: *Ponovo: bez krika*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 4, 56—62

Redep, dr Draško: *Zatvorenik u ruči, posle dvadeset godina. O Dragani Kolumbići*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 1, 56—60

Škok, Joža: *Antologijske skice i estetske naznačnice suvremenog hrvatskog dečjeg pjesništva, od Gligora Viteza do Zvonimira Baloga*, Umjetnost i dijete, Zagreb 1978, IX, 54—55, 3—33

Škok, Joža: *Srebrni luk i zvek Kraljeve dječje pjesme*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 1, 6—15

Senker, Boris: *Transpozicija dječje i omladinske knjige u druge medije*, Umjetnost i dijete, Zagreb 1978, IX, 54—55, 54—61

Stojanović, Branko: *Nove tendencije u bosanskohercegovačkoj poeziji za djecu ili ipak se kreće*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2—3, 28—35

Tahmišić, Husein: *Na stazama detinjstva*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 1, 3—8

Tautović, Radojica: *Priča o crnoj kutiji*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2—3, 45—51

Turjačanin, Zorica: *Na novom putu*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2—3, 11—17

Vuković, dr Novo: *O odnosu estetskoj i pedagoškoj u književnim djelima za djecu i omladinu*, Vaspitanje i obrazovanje, Tisograd 1978, IV, 5, 69—77

b. Kritike i prikazi

Čuk, Dragan: *Cucić Sima: Ogledi*, Ulaznica, Zrenjanin 1978, 64—65, 99—102

Dandić, Jovana: *Bajka i slikovnica žvofa, Nasiba Kapidžić-Hadžić: Liliput, Školska knjiga, Zagreb 1977*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 1, 73—74

Gajić, Dragoljub: *Veselo časkanje sa decom, Laza Lazić: Plodovi, ostrva, bajke...*, biblioteka Golub, knjiga 8, Sombor 1977, Dome, Sombor 1978, 13, 130—132

Jakovljević, Dragica: *Neke lepe bajke, Miodrag Stanisavljević: Levi kraljevi, Radnički univerzitet «R. Čirpanov», Novi Sad*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 4, 35—38

Jeknić, Dragoljub: *Opisnost, slikovitost, refleksivnost u našoj pesmi za decu*, Nasiba Kapidžić-Hadžić: *Liliput, Školska knjiga, Zagreb, 1977*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 4, 89—93

Jeknić, Dragoljub: *Ostobodena kritika, Vladimir Milarić: Signali sunca, Stražibovo, Novi Sad 1977*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 4, 87—90

Jeknić, Dragoljub: *Pesnik životnih detalja, Grida Tartalja: Moj časovnik nije kao drugi*, BIGZ, Beograd 1977, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 1, 74—76

Kajan, Ibrahim: *«Lipa» — dobitak književnosti za decu, Boro Partović: Lipa, Mladost, Zagreb 1977*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 1, 71—73

Kajan, Ibrahim: *Komu to Zurl priča?, Marino Zurl: Mama, kome on to priča, Mladost, Zagreb 1977, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 1, 70—71*

Kajan, Ibrahim: *Krklečevo kolo oko svijeta, Kolo oko svijeta, izbor pjesama za djecu, pripremio Gustav Krklec, Naša, djeca, Zagreb 1977, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 1, 69—70*

Marek, Juraj: *»Liliput« i mali čitalac, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2—3, 35—40*

Marjanović, Voja: *Dete i stvarnost, Ištvan Nemet: Jeste li videli tog mališu, Radioj Čirpanov, Novi Sad 1978, Rukovef, Subotica 1978, XXIV, 11—12, 521—524*

Marjanović, Voja: *Poezija o mehaničkim igračkama, Slobodan Pavičević: ZOO na navijanje, Dečje novine, Gornji Milanovac 1978, Venac, Gornji Milanovac 1978, 12, 8—9*

Marjanović, Voja: *U potrazi za domovinom, Dragan Kolundžija: Zvono za povratak, Dečje novine, Gornji Milanovac 1978, Venac, Gornji Milanovac 1978, 10, 77—78*

Micić, Stevan: *Neizmiren dug, Slobodan Marković: Dranaest meseci, Vuk Karadžić, Beograd 1975, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 1, 77—78*

Opačić, Zvonimir: *Nova knjiga o književnosti za decu, Voja Marjanović: Dečji pripovedači, Dečje novine, Gornji Milanovac 1977, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 1, 76—77*

Rotar, Janez: *Stihovi za maloletnike, France Forstnerič: Bela murva, Mladinska knjiga, Ljubljana 1976, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2—3, 122—124*

Stojanović, Branko: *Kolajna od tuđih bisera, Mirsad Bećirbašić: Pticeodrom, Mladi dani, Svjetlost, Sarajevo 1977, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 4, 78—80*

Stojanović, Branko: *Poezija kao kritika poezije, Rajko Petrov Nogo: Rodila me teika koza, Svjetlost, Sarajevo 1977, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 4, 83—86*

Šop, Ivan: *Pesme o otkrivanju ljubavi, Vesna Julkić-Marjanović: Baš ćemo se voleti, Grafos, Beograd 1978, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2—3, 120—121*

Šop, Ivan: *Vladimir Milarić: Signali sunca, Savremenik, Beograd 1978, XXIV, 11, 452—454*

Turjačanin, Zorica: *Antologija koja to nije, Muris Idrizović: Glasovi djetinjstva, Život, Sarajevo 1978, XXVII, 2, 269—273*

Turjačanin, Zorica: *Sjenke i svjetlosti poetskog govora, Milenko Maticki: Mrav i zvijezda, Svjetlost, Sarajevo 1977, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 2—3, 121—122*

Vujčić, Nikola: *Konjuzan pjesnički svijet, Dragiša Penjin: Dječja mislionic, Grafos, Beograd 1976, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 1, 78—79*

Vujković, Sretko: *Poezija beskrajne radosti, Stanko Rakita: Nigdje kraja svijetu, Glas, Banjaluka 1976, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 4, 80—84*

357

III KNJIGE I ČLANCI O NASTAVI KNJIŽEVNOSTI

KNJIGE

Diklić, Zvonimir: *Književni lik u nastavi, Metodčke osnove za interpretaciju književnog lika, Školska knjiga, Zagreb 1978, 364*

Knjiga sadrži tri dela:

— Izvori za uspostavljanje metodičkog sustava u interpretaciji književnog lika: književni lik u suvremenoj metodičkoj literaturi, programske koncepcije književnog lika, učenik i književni lik, nastavnik i nastava književnog lika, književni lik u štancama.

— Metodčki aspekti interpretacije književnog lika: tipovi karakterizacije književnog lika, tipologija zadataka i pitanja u interpretaciji književnog lika, funkcija eksplikacija u interpretaciji književnog lika.

— Metodčki sustav interpretacije lika.

Micić, Stevan: *Iz književnosti vojvodanskih narodnosti, Metodčki priručnik za nastavnike osnovnog i zajedničkog srednjeg vaspitanja i obrazovanja, Pedagoški zavod Vojvodine, Novi Sad 1978, 80*

Knjiga sadrži tekstove u kojima se govori o mogućnostima obrade nekih književnih dela:

Jon Kreanga: *Ljudska glupost*, Mikola Kočić: *Letnje veče*, Emil Grleanu: *Srna*, Ljudo Ondrejov: *Sunce je izašlo iza planine*, Ferenc Molnar: *Dečaci Pavlove ulice*, Vojvodanski pejzaš u lirici Ferencza Fehera, Dva mađarska pesnika Sandor Petefi i Endre Adl...

Turjačanin, Zorica: *Roman za djecu, teorijski i didaktički pristup*, IGKRO Svjetlost, OOUR, Zavod za udžbenike, Sarajevo 1978, 183

Knjiga sadrži poglavlja: **O pojmu suvremenog srpskohrvatskog romana za djecu, Realistički i fantastični roman za djecu, Elementi romaneskne strukture, Lirski elementi u strukturi romana za djecu, Izražajne mogućnosti riječi u lirski obojenom tekstu, Dramski elementi romaneskne strukture, Zaključna nopostavanja i primjeri metodičke interpretacije romana za djecu u višim razredima osnovne škole.**

ČLANCI

358 Alibabić, Šefika: *Uloga načina analize literarnog teksta u razumijevanju i doživljavanju učeničke literature*, Vaspitanje i obrazovanje, Titograd 1978, IV, 1—2, 167—181

Bračić-Dvoržak, Stanka: *Priča kao aktivna stvaralačka igra u pionirskoj knjižnici »Medveščak«*, Umjetnost i dijete, Zagreb 1978, IX, 56, 86—92

Čadenović, Jovan: *Odnos učenika prema književnim djelima iz nastavnog programa*, Vaspitanje i obrazovanje, Titograd 1978, IV, 5, 83—89

Gajdak, Ivanka: *Primjer interpretacije umjetničkog teksta*, Pedagoški rad, Zagreb 1978, XXXIII, 3—4, 157—160

Hota, Hidijeta: *O izboru lektire i njenoj savremenoj obradi u osnovnoj školi*, Iskustva, Sarajevo 1978, VIII, 2, 109—117

Ivanović, Radmila: *Jezičko stvaralaštvo dece predškolskog uzrasta*, Predškolsko dete, Beograd 1978, VIII (XXIII), 1—2, 129—143

Kalpačina, Isak: *O učeničkim bilježnicama za domaću zadaću*, Književnost i jezik, Beograd 1978, XXV, 2, 198—205

Kutnjak, Nevenka: *Domaća lektira — teret ili radost*, Pedagoški rad, Zagreb 1978, XXXIII (CXIX), 5—6, 240—245

Marek Juraj: *Neka pitanja interpretacije lirskog umjetničkog djela u osnovnoj školi i usmjerenom obrazovanju*, Putevi i dostignuća, Sarajevo 1978, XV, 4, 47—64

Marković, Marko: *Dodatna nastava srpskohrvatskog jezika*, Vaspitanje i obrazovanje, Titograd 1978, VIII, 5, 89—105

Medojević, Rajko: *Neki oblici inovacija u nastavi i slobodnim aktivnostima maternjeg jezika*, Vaspitanje i obrazovanje, Titograd 1978, IV, 3—4, 89—103

Nikolić, dr. Milija: *Metodički pristup dijaloškom tekstu*, Suvremena metodika, Zagreb 1978, III, 2, 53—64

Osredečki, Anica: *»Srce u snijegu« i »Krava na mjesecu« u dječjem vrtiću*, Prilozi, Banjaluka 1978, VI, 10, 71—75

Pandžić, mr. Vlado: *Odnos učenika prema romanu i školskoj interpretaciji romana*, Život i škola, Osijek 1978, XXVII, 7—8, 395—401

Perić, Olga: *Listovi za djecu — poticaj stvaralaštva*, Školske novine, Zagreb 1978, XXIX, 16, 14

Radovanović, Radomir: *Proleće, obrada pesme individualnim radom i primenom metoda »učenje otkrivanjem« u III razredu osnovne škole*, Prosvetni pregled, Beograd 1978, XXXIV, 5, prilog br. 16

Radulović, Danica: *Metodski pristup obradi pripovetke »Kašika«*, Književnost i jezik, Beograd 1978, XXV, 1, 76—87

Rosandić, dr. Dragutin: *Znanstveno-istraživačka orijentacija u metodi nastave književnosti*, Suvremena metodika, Zagreb 1978, III, 3, 117—121

Stevanović, Marko: *Interpretacija umjetničkog teksta, II razred osnovne škole*, Prosvetni pregled, Beograd 1978, XXXIV, 6, prilog br. 17

Stevanović, Marko: *Uvođenje učenika mladih razreda osnovne škole u analizu književnog lika*, Iskustva, Sarajevo, 1978, VIII, 1, 89—95

Stanković, Radojka: *»Vrapče« Maksima Gorkog, nastavne pripreme za individualiziranu nastavu*, Ekonomika škola, Beograd 1978, XI, 9, 47—50

Šnidaršić, Branko: *Nazorov Mih-Čang-Lin u IV razredu osnovne škole*, Obradovanje i rad, Zagreb 1978, 6, 75—78

Turjačanin, Zorica: *Primjer metodičke interpretacije zbirke pjesama za djecu u nižim razredima osnovne škole, Milovan Đanolić: Furunica jogunica*, Naša škola, Sarajevo 1978, XXIX, 1—2, 48—55

Turjačanin, dr Zorica: *Svojstva literarnog opisa i neke mogućnosti njegovog korišćenja u razvijanju učeničke kulture opisivanja*, Prilozi, Banjaluka 1978, VII, 9, 79—93

Turjačanin, dr Zorica: *Teorijski i didaktički aspekti obrade romana za djecu u IV razredu osnovne škole na primjeru romana Ahmeta Hromadžića »Okamenjeni vukovi«*, Detinjstvo, Novi Sad 1978, IV, 1, 41—56

Veličković, mr Staniša: *Milovan Glušić: Prva brazda*, Prosvetni pregled, Beograd 1978, XXXIV, 52, prilog br. 34

Veličković, mr Staniša: *Plan interpretacije*, Pedagoška stvarnost, Novi Sad 1978, XXIV, 7, 675—679

Priredio Milutin Petrović

359

NAPOMENE:

1. Bibliografija ne obuhvata slikovnice i ponovljena izdanja školske lektire.

2. Pri izradi Bibliografije korišćeni su sledeći listovi, književni i pedagoški časopisi:

Delo, Beograd
Detinjstvo, Novi Sad
Domet, Sombor
Ekonomika škola, Beograd
Iskustva, Sarajevo
Izraz, Sarajevo
Književnost, Beograd
Književnost i jezik, Beograd

Letopis Matice srpske, Novi Sad
Naša škola, Sarajevo
Pedagoški rad, Zagreb
Pedagoška stvarnost, Novi Sad
Prilozi, Banjaluka
Prosvetni pregled, Beograd
Putevi i dostignuća, Sarajevo
Rukovet, Subotica
Savremenik, Beograd
Suvremena metodika, Zagreb
Ulaznica, Zrenjanin
Umjetnost i dijete, Zagreb
Vaspitanje i obrazovanje, Titograd
Venac, Gornji Milanovac
Život, Sarajevo
Život i škola, Osijek

SADRŽAJ PETOG GODIŠTA

PORTRET

Dragutin Ognjanović: <i>Portret Desanke Maksimović</i>	(2)	93
Milan Crnković: <i>Portret Zvonimira Baloga</i>	(4)	215
Gojko Janjušević: <i>Portret Toneta Parčeka</i>	(4)	283

IZBOR

Joža Skok: <i>Moderno hrvatsko pjesništvo na temu djetinjstva</i>	(3)	185
---	-----	-----

KNJIŽEVNOST — RADIO — DECA

Branko Petrović: <i>Rastu zubi, radio za decu, ali rastu i Karpati</i>	(1)	3
Dragan Lukić: <i>Mali radio u velikom radiju</i>	(1)	3
Zoran Popović: <i>Nekoliko teza o dečjoj radio-drami</i>	(1)	14
Dr Mira Đorđević: <i>Između igre i fantastije</i>	(1)	24
Đorđe Đurđević: <i>Neprekidna žetva</i>	(1)	30
Zvonimir Diklić: <i>Literarno djelo u radiofonskoj obradi</i>	(1)	46

PISATI ZA RADIO (ANKETA)

U anketi učestvuju: Nada Iveljić, Jovanka Jorgačević, Laza Lazić, Milivoj Matošec, Milan Milišić, Olivera Nikolova, Zarko Petan, Zoran Stanojević, Mirjana Stefanović, Vlada Stojiljković, Sunčana Škrinjarić	(1)	58
---	-----	----

OKRUGLI STO: VAŠA NEZADOVOLJSTVA U KNJIŽEVNOSTI ZA DECU

Georgi Arsovski: <i>Kriza pisca ili odsustvo mašte i talenta</i>	(2)	121
Todor Bjelekić: <i>Kritika — primeri za razmišljanje</i>	(2)	147
Dragorad Dragičević: <i>O poreklu banalnog u poeziji za decu</i>	(2)	126
Miodrag Drugovac: <i>Još jednom otvoreno o makedonskoj kritici književnosti za decu</i>	(2)	150
Dragoljub Gajić: <i>Književnost za decu u programu za osnovnu školu i pedagošku akademiju</i>	(2)	140
Muris Idrizović: <i>Nemoć kritičara</i>	(2)	152
Nusret Idrizović: <i>Ružičasti lilihip na kositrenom štapu</i>	(2)	156
Dragoljub Jeknić: <i>Pevanja iz glava pesnika</i>	(2)	129
Ibrahim Kajan: <i>Kandidati za Akademiju dopisnih šarlatana</i>	(2)	132
Uglješa Kisić: <i>Knjiga i antologija za decu</i>	(2)	157
Juraj Marek: <i>Prostori i zamke interpretacije</i>	(2)	159
Dragutin Ognjanović: <i>Kompas razuma i zakon srca</i>	(2)	163
Momčilo Popadić: <i>Blijutava žvaka ili još jedno književno mrtvorodjenje</i>	(2)	134
Janez Rotar: <i>Integriranost dječje i omladinske književnosti u sistem obrazovanja i u literarno estetski odgoj</i>	(2)	142
Vladimir Stojiljković: <i>Veći broj vrsta aparata</i>	(2)	137

Zorica Turjačanin: <i>Daleko od smisla i poštenja kritičkog sudeња</i>	(2)	176
Sretko Vujković: <i>Dva kriterija — slaba antologija</i>	(2)	170
Sretko Vujković: <i>Prazna ceremonija riječi</i>	(2)	173

PREGLED

Damnjan Antonijević: »Stihotvorac« peva samo za decu	(2)	114
Damnjan Antonijević: <i>Ni »zmajevke«, ni »slavujanke«</i>	(3)	255
* * * <i>Nagrade za književnost za decu</i>	(4)	319
Ibrahim Kajan: <i>Prezentnost dječje knjige u SR Hrvatskoj</i>	(4)	332
Branko Stojanović: <i>Kako misliti sadašnji trenutak bosanskohercegovačkog pjesništva za djecu</i>	(4)	337

ESEJI I ZAPISI

Husein Tahmišić: <i>Zapis o jugoslovenskim književnostima za djecu i omladinu</i>	(3)	244
Vladimir Milarić: <i>Zapisi o dečjem pesništvu</i>	(3)	250
Damnjan Antonijević: <i>Književno delo Dušana Radovića: perspektive čitanja</i>	(4)	299
Kurt Werner Peukert: <i>Prilog antropologiji knjige za decu</i>	(4)	305

U TRAGANJU ZA IZGUBLJENIM DETINJSTVOM

D: Draško Redep: <i>Muzika, detinjstvo</i>	(3)	239
--	-----	-----

PRIKAZI I BELEŠKE

Fadil Bukić: <i>Savremeni pristup romanu za djecu</i>	(3)	265
Jovan Dundjin: <i>Živopis dečje ljubavi</i>	(3)	267
Dragoljub Jeknić: <i>Maštovita kazivanja</i>	(3)	268
Sretko Vujković: <i>Neporeciva snaga talenta</i>	(3)	269
Branka Srđić-Živanović: <i>Jedan aspekt proučavanja bajki</i>	(3)	270
Branka Srđić-Živanović: <i>Celovito ostvarena knjiga</i>	(3)	272
Milovan Bogavac: <i>Tri knjige za decu</i>	(3)	273
Ana Njemogova: <i>Dečja knjiga o umetnosti</i>	(3)	275

BIBLIOGRAFIJA

* * * <i>Radio-igre za decu emitovane od 1968. do 1978. (Radio stanice Beograd, Ljubljana, Novi Sad, Sarajevo, Skoplje, Zagreb)</i>	(1)	77
Momir Pejović: <i>Knjige za decu jugoslovenskih autora izdate u 1978. godini</i>	(4)	345
Milutin Petrović: <i>Knjige i članci o dečjoj književnosti i nastavi književnosti u osnovnoj školi u 1978. godini</i>	(4)	354
France Dobrovoljc: <i>Bibliografska skica Toneta Pavčeka</i>	(4)	285

POPIS PRIKAZANIH KNJIGA I RADIO-IGARA

Andrić, Vladimir: Slučaj Ajfelove kule,	30	Kostić, Dušan: Gradić Jelengaj,	38
Atanasković, Borisav: Jedna strašna kri- vica,	31	Lazić, Laza: Čindrija i Čindirični sinovi	38
Atanasković, Borisav: Ljerka,	31	Maksimović, Desanka: Dete u torbi,	273
Betelhajm, Bruno: Značenje bajki,	270	Medenica, Tomislav: Silkar sa Antarktika,	343
Baum, F. L.: Čarobnjak iz Oza,	334	Milošević, Velimir: Djeca su vojska najjača	341
Bilopavlović, Tito: Paunaš,	332	Neždati, Zekerija: Romeo i Julija naše ulice,	267
Bošnjak, Mirko: Darko i njegova samoup- ravna obitelj,	336	Odalović, Mošo: Da ti kažem nešto,	268
Brujić, Milan: Molim lepo, izvolite u san devojičice Jelene,	32	Oklopžić, Milan: Volim te dok jedeš ja- buku,	39
Brujić, Milan: Razočarani Živa i utučeni zmaaj,	32	Popović, Zoran: Železnička stanica,	40
Brujić, Milan: Varka devojičice Smiljane	33	Podrug, Toma: Od Solina do Solina,	334
Coco, Kemal: Čestitka za mamu,	133	Pšak, Katica: Pod suncem Tita,	133
Copić, Branko: Otac Grmeč,	269	Raičković, Stevan: Slike i prilike,	274
Deak, Ferenc: Razbojnik,	335	Srećenović, Miroslava: Ulaz zabranjen: Pazi ujeda!	40
Dervišević, Husain: Napasne hasne,	342	Stanojević, Zoran: Čovek Giga,	41
Demak, Miroslav: O trojici umetnika,	275	Stanojević, Zoran: Kuća koja je pustila koren,	41
Donić, Vojislav: Kako sve to reći,	34	Stefanović, Mirjana: Prvi poljubac,	42
Donić, Vojislav: Međeni život,	35	Stefanović, Mirjana: Veliko spremanje,	43
Dubočanin, Alija: Zagrljeni vidik,	341	Stipanović, Đuro: Krila od oblaka,	344
Đeknić, Bogoljub: Junak bez mača,	343	Stojiljković, Vlada: Sijalica od sto konj- skih snaga,	43
Dukić, Ranko: Oproštaj s rekam,	274	Stojiljković, Vlada: Brže, brže,	44
Erić, Dobrica: Ogrlica od grlica,	35	Stojiljković, Vlada: Je li to 21. stanica mi- litije?	44
First-Medić, Kruna: Puna usta žvake,	134	Šejn, Silvester: Dobro drvo,	271
Horvat, Joža: Sedmi be,	332	Škrinjarčić, Sunčana: Pisac i vrijeme,	333
Idrizović, Muris: Glasovi djetinjstva,	170	Šipovac, Tomislav: Pesme za Olju,	129
Ilić, Dušan: Lovac Sjaško nije umro,	36	Turjačanin, Zorica: Ključevi zlatnih vrata,	152, 156, 179
Janković Srećanin, Slobodan: Proljeće u bašti,	132	Turjačanin Zorica: Roman za djecu,	265
Jorgačević, Jovanka: Stanislav i nepoznati,	37	Vučić, Aleksandar: Momak i po hoću da budem,	33
Jovanović, Zoran M.: Sunce je cvet na reveru dana,	339	Zlatar, Pero: Otključani globus,	335
Kanližaj, Pajo: Zapisi odraslog limača,	333	Zuri, Marino: Tri jablana,	332
Kapidžić-Hadžić, Nasiha: Glas djetinjstva,	340	Živić, Borka: Deda sa Zlatibora,	36
Kokić, Danijel: Dnevnik malog Jurića,	333		

INDEX AUTORA

- ALFIREVIĆ, Franjo, 205
 ANTONIJEVIĆ, Damijan, 114, 255, 299
 ARSOVSKI, Georgi, 121
- BALOG, Zvonimir, 215
 BJELEKIC, Todor, 147
 BOGAVAC, Milovan, 273
 BUKIĆ, Pahl, 265
- CESARIĆ, Dobriša, 202
 CRNKOVIĆ, Milan, 215
- DELORKO, Olinko, 207
 DIKIĆ, Zvonimir, 46
 DOBROVOLJIC, France, 285
 DOGAN, Boris, (IV)
 DRAGICEVIĆ, Dragorad, 126
 ERUCOVAC, Miodrag, 150
 DUNDIN, Jovan, 267
- DORDEVIĆ, de Mira, 24
 DURDEVIĆ, Đorđe, 30
- FISER, Ernest, 213
 FRANIĆEVIĆ, Marib, 207
- GAJIĆ, Dragoljub, 140
- IDRIZOVIĆ, Muris, 152
 IDRIZOVIĆ, Nusret, 156
 IVANČAN, Dubravko, 212
 IVEIJIĆ, Nada, 58, 312
- JANJUŠEVIĆ, Gajko, 283
 JEKNIĆ, Dragoljub, 131, 268
 JORGAČEVIĆ, Jovanka, 58
- KAJAN, Ibrahim, 132, 332
 KASTELAN, Jure, 208
 KAVURIĆ-KURTOVIĆ, Nives, (II)
 KISIĆ, Uglješa, 157
 KRANJČEVIĆ, Silvije Strahimir, 191
 KRKLEČ, Gustav, 199
 KRLEŽA, Miroslav, 195
 KRMPOTIĆ, Vesna, 214
 KOSTIĆ, Lazar, 264
 KOVACIĆ, Ivan Goran, 207
 KOVACIĆ, Vladimir, 200
- LAZIĆ, Laza, 58
 LUKIĆ, Dragan, 8
- MADER, Slavko, 209
 MAJER, Vjekoslav, 200
- MAKSIMOVIC, Desanka, 105, 161
 MAREK, Juraj, 139
 MATOŠEC, Milivoj, 58
 MAZURANIĆ, Fran, 190
 MILARIĆ, Vladimir, 250
 MILIŠIĆ, Milan, 53
 MRAZOVIĆ-WEINBECK, Mira, 305
- NAZOR, Vladimir, 193
 NEDIĆ, Ljubomir, 119
 NIKOLOVA, Olivera, 83
- NJEMOGOVA, Ana, 273
- OGNJANOVIĆ, Dragutin, 93, 163
- PARUN, Vesna, 268
 PAVIĆ, Nikola, 183
 PAVČEK, Tone, 283, 296
 PEAKIĆ-ZAJA, Marija, 210
 PEJOVIĆ, Momir, 345
 PETAN, Zarko, 53
 PETLEVSKI, Ordan, (I)
 PETROVIĆ, Branko, 3
 PETROVIĆ, Mladen, 354
 POPADIĆ, Mamiho, 134
 POPOVIĆ, Zoran, 44
 PUPAČIĆ, Josip, 210
- REĐEP, Brasko, 230
 RIBNIKAR, Jara, 240
 ROTAR, Jurež, 142
- SKOK, Joža, 135
 SLAVICEK, Milivoj, 211
 SLAMNIG, Ivan, 211
 SRDIĆ-ZIVANOVIĆ, Branka, 270, 271
 STANOJEVIĆ, Zoran, 58
 STEFANOVIĆ, Mirjana, 58
 STOJANOVIĆ, Branko, 334
 STOJILJKOVIĆ, Vlada, 58, 137
- ŠKRINJARIĆ, Senčana, 58
- TADIJANOVIĆ, Dragutin, 203, 204
 TAHMIŠIĆ, Husein, 244
 TURJACANIN, Zorica, 177
- VLAISAVLJEVIĆ, Vlado, 201
 VUJAKLIJA, Lazar, (III)
 VUJKOVIĆ, Srećko, 170, 173, 269
- WERNER-PEUKERT, Kurt, 305

NAFTAGAS

•RNS•RADNA ORGANIZACIJA
RAFINERIJA NAFTI NOVI SAD

Kački put bb

Telefonska centrala 21-644.

21-572, 21-735, direktno 21-561

Telex 14-333

PROIZVODE

MOTORNE BENZINE

DIZEL GORIVA

ULJE ZA LOŽENJE,

EKSTRA LAKO

ULJE ZA LOŽENJE, SREDNJE

ULJE ZA LOŽENJE, LAKO

INDUSTRIJSKA ULJA

ULJE DESTILATE

BITUMENE